

OLIVIER GUEZ

Josef Mengele eltűnése

regény

A REGÉNY, AMIRŐL
FRANCIAORSZÁG
BESZÉL

ULPIUS Baráti Kör

Ez egy védett könyv,
kérünk ne oszd meg mással!

OLIVIER GUEZ

Josef Mengele
eltűnése

Ulpus Baráti Kör
Budapest

A mű eredeti címe: *La disparition de Josef Mengele*

Fordította: Balla Katalin

Copyright © Editions Grasset & Fasquelle, 2017
Hungarian translation © Balla Katalin 2018
(© Művelt Nép Könyvkiadó, 2018)

ISBN

Ada és Guiditta Spizzichino, Grazia Di Segni és Rossanna Calò
emlékének

Te, aki becsaptad az egyszerű embert,
S annak sérelmén még nevetni is tudtál,
[...]
Vigyáznod jó lesz. A költő nem felejt.

Czesław Miłosz
(Gömöri György fordítása)

ELSŐ RÉSZ

A pasa

Boldogság csak abban rejlik, ami izgat,
és csak a bűn az, ami izgat; az erény... sosem vezethet
boldogsághoz.

Sade

1

A North King sebesen hasította a folyó iszapos vizét. Az utasok hajnal óta a korlátba csimpaszkodva kémlelték a horizontot, és most, hogy a ködből előbukkantak a hajógyárak darui és a kikötői raktárak piros szalagja, a szemerkélő eső ellenére a németek rázendítettek egy katonai indulóra, az olaszok keresztet vetettek, a zsidók imádkoztak, a párok összeölelkeztek, három hetes utazás után a hajó végre befut Buenos Airesbe. Helmut Gregor egyedül áll a korlátnál, gondolataiba merül.

Reménykedett, hogy eljön érte a titkosrendőrség egyik ügynöke, és kikerülheti a határellenőrzés kellemetlenségeit. Genovában, ahol hajóra szállt, könyörögve kérte Kurtot a szívességre, tudósként, elismert genetikusként mutatkozott be, és pénzt is felajánlott (Gregornak sok pénze van), az embercsempész azonban mosolyogva visszautasította: az ilyen kiváltság csak a legnagyobbaknak, a régi rendszer elitjének jár, egy SS-kapitánynak csak ritkán. Küld azért egy sürgönyt Buenos Airesbe, Gregor számíthat rá.

Kurt zsebre vágta a pénzt, de az ügynök nem mutatkozott. Gregor tehát a többi emigránssal együtt várakozik az argentin vám hatalmas csarnokában. Szorosan markolja a két bőröndjét, a nagyot és a kicsit, és a menekülő Európát méregeti, az elegáns, vagy éppen rongyos névtelenek hosszú sorát, akiktől az utazás alatt végig félrehúzódott. Gregor szívesebben nézte az óceánt vagy a csillagokat, vagy német verseket olvasott a kabinjában; visszatekintett élete utolsó négy évére, attól kezdve, hogy a

katasztrófa közepén, 1945 januárjában elhagyta Lengyelországot és beolvadt a Wehrmacht katonái közé, hogy megszökhessen a Vörös Hadsereg karmai közül: néhány hétre amerikai fogolytáborba került, ahonnan szabadon engedték, mert Fritz Ullmann névre kiállított hamis papírai voltak, azután Günzburgtól, a szülővárosától nem messze egy bajor tanyán bujkált, Fritz Hollmann néven szénát kaszált és krumplit válogatott három évig, majd két hónappal ezelőtt, húsvétkor megszökött, a csempészek erdei ösvényein átkelt a Dolomitokon, megérkezett Olaszországba, Észak-Tirolba, ahol Helmut Gregor lett belőle, végül Genovába. A bűnöző Kurt közbenjárása megkönnyítette a dolgát az olasz hatóságoknál és az argentin bevándorlásnál.

2

A szökevény átadja a határőrnek a Nemzetközi Vöröskereszt útiokmányát, a beutazási engedélyt és a vízumot: Helmut Gregor, magasság: 174 cm, szem: zöldesbarna, született 1911. augusztus 6-án Termenóban vagy németül Traminban, Nyugat-Tirolban, olasz nemzetiségű német állampolgár, katolikus, foglalkozása szerelő. Buenos Aires-i cím: Arenales utca 2460, Florida kerület, c/o Gerard Malbranc.

A vámtiszt átnézi a csomagjait, a gondosan összehajtogatott ruhákat, egy elegáns, szőke nő fényképét, könyveket, néhány operalemezt, a kisebb bőrönd tartalmát meglátva elhúzza a száját: injekciós tűk, jegyzetfüzetek, anatómiai ábrák, vérminták: különös csomag egy szerelőnek. Odahívja a kikötőorvost.

Gregor megremeg. Örült kockázatot vállalt azzal, hogy megőrizte a kompromittáló bőröndöt, sok éves kutatásainak értékes gyümölcsét, élete munkáját, amelyet sietve összekapkodott, amikor elhagyta lengyel munkahelyét. Ha a szovjetek elkapták volna vele, minden további nélkül azonnal kivégzik. A nagy német összeomlásban Nyugat felé tartva rábízta egy együttérző ápolónőre, akivel azután Németország keleti részén, a szovjet zónában találkoztak, örült vállalkozás volt a három hetes út az után, hogy kiszabadult az amerikai táborból. Ezután gyerekkori barátjára, iparos apja bizalmi emberére, Hans Sedlmeierre bízta, Sedlmeierre, akivel rendszeresen találkozott az erdőben, a tanya közelében, ahol három évig rejtőzködött. Gregor a bőröndje nélkül nem hagyta volna el Európát: Sedlmeier átadta neki egy készpénzzel teli borítékkal

együtt, amikor Olaszországba indult, most pedig egy piszkos körmű idióta mindent tönkretehet, gondolja magában Gregor, ahogy a kikötői orvos megvizsgálja a mintákat és a szigorú gót betűs írásokat. Egy szót sem ért belőlük, ezért spanyolul és németül kérdezgetni kezdi, a szerelő elmagyarázza, hogy amatőr biológus. A két férfi végigméri egymást, és az orvos, aki már indulna ebédelni, int a vámosnak, hogy átengedheti.

1949. június 22-én Helmut Gregor bejut az argentin szentélybe.

3.

Genovában Kurt megígérte, hogy egy német orvos fogja várni a kikötőben, és elkíséri Malbranchoz, de az embercsempész ebben is hazudott.

Gregor fel-alá járkál az esőben, az embere talán elakadt a dugóban. A rakpartokat fürkészi, a dokkmunkások jövés-menését, az egymásra találó családokat, amelyek mosolyogva távoznak, a bőrhalmokat és gyapjúbálákat a rakodópartnál. Gregor az órájára néz, egy hűtőhajó szirénája felbőg, Gregor aggódik, arra gondol, el kellene indulnia Malbranchoz, de mégis vár, így óvatosabb. Hamarosan ő a North King egyik utolsó utasa a rakparton.

Két öszvérként felpakolt calabriai felajánlja, hogy osztozzanak meg egy taxin. Gregor azon kapja magát, hogy követi az ágrólszakadtakat, első dél-amerikai napján nincs kedve egyedül maradni, különben sincs hová mennie.

4.

A Palermo hotelban egy mosdó és vécé nélküli szobán osztozik a társaival, akik kinevetik: Gregor dél-tiroli létére egy szót sem tud olaszul. Átkozza magában a választását, de kitart, elfogad néhány karika fokhagymás kolbászt, és elcsigázottan elalszik, csomagját gondosan maga és a fal közé szorítva, védve a két férfi kapzsiságától.

Másnap reggel rögtön munkához lát. Malbrancnál senki nem veszi fel a telefont: taxiba ugrik, a kis bőröndöt a pályaudvar megőrzőjében hagyja, mielőtt elindulna a Florida kerület csendes utcájába. Becsönget egy tágas, neokoloniál villa kapuján. Egy órával később visszamegy, újra csenget, aztán háromszor is hiába telefonál a kávézóból, ahol menedéket keresett.

Mielőtt elindult volna Genovából, Kurt adott még egy Buenos Aires-i címet: Friedrich Schlottmann német üzletember, virágzó textilcége van. 1947-ben Schlottmann finanszírozta a légierő pilótáinak és mérnökeinek Skandináviába szökését. *Befolyásos ember, segíthet munkát és új barátokat találni*, mondta Kurt.

A Sedalana irodájában Gregor közli, hogy Schlottmannhoz jött, de a férfi egész héten szabadságon van. Addig makacskodik, míg egy titkárnő bekíséri egy személyzetishez, egy kétsoros öltönyt viselő német–argentín férfihoz, akinek fellépését rögtön ellenszenvesnek találja. Gregor vezető állásra pályázik, az olajos hajú fiatalember azonban inkább egy „megbecsült” munkás posztot ajánl: fésülheti a Patagóniából nap mint nap érkező gyapjút, ezt szokták kínálni a frissen érkező honfitársaknak. Gregor megsértődik, legszívesebben

nekiugrana a ficsúr torkának. Ő, a jó családból származó, két doktorátussal bíró antropológus és orvos gyapjút tisztítson közönséges helyekkel és idegenekkel a mérgező anyagok gőzében, napi tíz órában, Buenos Aires külvárosában? Gregor rácsapja az ajtót az alkalmazottra, és megesküszik, hogy megnyúzza Kurtot, ha visszatér Európába.

5.

Gregor egy narancslé mellett végiggondolja a helyzetét. A következő a feladat: munkát találni, napi száz szót megtanulni spanyolul, utolérni Malbrancot, az Abwehr, a német kémelhárítás Bolivar hálózatának egykori ügynökét; türelmesen viselni a helyzetet, és a két calabriaival maradni, bár megengedhetne magának egy kényelmes szállodát. Semmit nem értett a két olasz dialektusából, csak azt, hogy az abesszíniai háború fasiszta veteránjai. A katonák nem fogják elárulni, úgyhogy jobb, ha meghúzza magát, és megtartja magának szilárd elveit, bizonytalan a jövő, Gregor sosem volt merész.

Avellaneda, La Boca, Monserrat, Congreso... egy kiterített térképen ismerkedik Buenos Airesszel, és egészen kicsinek, jelentéktelen kis bolhának érzi magát a város sakktáblája fölött, ő, aki nemrég még egy egész birodalmat tartott rettegésben. Gregor egy másik sakktáblára gondol, barakkokkal, gázkamrákkal, krematóriumokkal, vasúttal, ahol fajelméleti kutatásai legszebb éveit töltötte, a tornyok és szögesdrótok övezte, az égett hús és haj keserű szagával átitatott tiltott városban. Motoron, biciklin és kocsin járkált az arctalan árnyak között a fáradhatatlan kannibál dendi, csizmában, kesztyűben, fényes egyenruhában, enyhén félrecsapott sapkában. Tilos volt ránézni vagy megszólítani; még a fekete rendbéli társai is féltek tőle. Részegek voltak a vágányon, ahol szétválogatták Európa zsidóit, ő azonban józan maradt, és mosolyogva dúdolgatta a *Tosca* egy kis részletét. Soha nem adhatja át magát emberi érzelemnek. A szájalom gyengeség: mindenhatóként egy bólintással döntött

áldozatai sorsáról, balra az azonnali halál, a gázkamra, jobbra a lassú haldoklás, a kényszermunka vagy a laboratórium, a világ legnagyobb laboratóriuma, amelyet a konvojok napi érkezése táplált „a megfelelő emberi alapanyaggal” (törpékkel, óriásokkal, nyomorékokkal, ikrekkel). Befecskendezni, mérni, kivéreztetni; kivágni, megölni, felboncolni: egész állatkertnyi kísérleti nyúl gyerek állt rendelkezésére az ikrek vizsgálatához, a felsőbbrendű ember megteremtéséhez és a német nők termékenyebbé tételéhez, hogy egy nap benépesíthessék a szlávoktól elvett keleti területeket, és megvédjék az árja fajt.

Ő volt a faj tisztaságának őrzője, az új ember alkímistája: csodálatos egyetemi előmenetel és a győztes birodalom hálája várta a háború után.

Vért a földnek, szédítő ambíció, a főnöke, Heinrich Himmler nagy terve.

Auschwitz, 1943. május – 1945. január.

Gregor a halál angyala, Josef Mengele doktor.

6.

Köd, zuhogó eső, sarkvidéki tél tör Buenos Airesre, Gregor csüggedten fekszik az ágyán, megfázott. A szellőzőből előbújó csótány útját figyeli, és végigfut rajta a remegés a takaró alatt. 1944 ősze óta nem volt ilyen rosszul. A szovjetek rárontottak Közép-Európára: tudta, hogy elveszett a háború, nem bírt aludni, idegileg kimerült. A felesége, Irene állította talpra. Nyáron érkezett Auschwitzba, és megmutatta a néhány hónappal azelőtt született fiuk, Rolf első fényképeit. Idilli heteket töltöttek együtt. Hatalmas feladata, a Magyarországról érkező négyszáznegyvenezer zsidó érkezése ellenére mintha második nászútjukat élték volna. A gázkamrák teljes kapacitással működtek – Irene és Josef a Solában fürdött. Az SS élve égette el a férfiakat, nőket, gyerekeket a gödrökben – Irene és Josef áfonyát szedett, és lekvárt főztek belőle. A krematóriumokban felcsaptak a lángok – Irene leszopta Josefet. Josef magáévá tette Irenét. Több mint háromszázhuszezer magyar zsidót semmisítettek meg kevesebb mint nyolc hét alatt.

Amikor Josefet az összeroppanás fenyegette kora ősszel, Irene mellette maradt. Új barakkba költöztek, fürdőkáddal és konyhával, és Jehova tanúi voltak a cselédjeik.

Gregor Irene fényképére néz az éjjeliszekrényen, 1936-ban készült, abban az évben, amikor megismerkedtek Lipcsében. Josef az egyetemi kórházban dolgozott, Irene átutazóban volt, művészettörténetet tanult Firenzében. Szerelem volt első látásra: a lány tizenkilenc éves volt, szőke, karcsú, mint egy Cranach Vénusz, a nőideálja.

Gregor felköhög, és Irenére gondol, ahogy nyári ruhában belé karol a müncheni angolkertben, Irenére, ahogy boldogan ül az Opel kupéban a birodalmi autópályán az esküvőjük napján, közvetlenül a háború előtt. És Gregor dühöng, ahogy milliószor is megnézi felesége finom ajkát a képen. Nem volt hajlandó a kisfiukkal vele tartani Argentínába, nem akart menekültként élni az óceán túlpartján. Mengele szerepel az amerikaiak háborúsbűnös-listáján, és több perben is felvetődött a neve.

Valójában Irene megszabadult tőle. Ahogy teltek az évek, egyre távolságtartóbbnak érezte találkozósaikon a bajor rejtekhelye közeli erdőkben és fogadókban. Sedlmeier, az apja és a két testvére, Karl és Alois azt mondták, gyászruhájában más férfiakkal vigasztalódik. Azzal „fedezte”, hogy azt mondta az amerikai katonai rendőrségnek, hogy a férje meghalt a harcokban. *A szuka!*, nyögött Gregor palermói manzárdjában: a társait hősként fogadta a feleségük, ahogy visszatértek a frontról; az ő felesége meg beleszeretett egy freiburgi cipőkereskedőbe, őt pedig a semmi küszöbére lökte.

7.

A fürdőszobában, az emeleten Gregor a derekára csavart törülközőben csodálja lapos hasát, sima mellkasát, finom bőrét. Mindig nagy gondot fordított a bőrére.

A fivérei és Irene kinevették a hiúságát, hogy órákat tölt el a teste kezegetésével, és nézegeti magát a tükörben, ő azonban áldotta a kacérságát, amely megmentette az életét. Amikor 1938-ban belépett az SS-be, nem volt hajlandó a hóna alá vagy a mellkasára tetováltatni a számát, ahogy azt a szabályzat megkövetelte: amikor a háború után letartóztatták az amerikaiak, egyszerű közkatonának hitték, és néhány hét után szabadon engedték.

Gregor a tükörhöz hajol, megvizsgálja szemöldöke ívét, enyhén kiugró homlokát, orrát, kaján száját, szemből és profilból, játékosan a szemét forgatja, aztán hirtelen szigorúra és nyugtalanítóra vált. Az árja faj mérnöke sokáig elmélkedett azon, honnan eredhet titokzatos neve. Mengele, olyan a hangzása, mint egy karácsonyi sütemény, vagy egy szőrös pók. És miért sötét a haja és a bőre? Günzburgban az osztálytársai Beppo, a cigánynak csúfolták, és mióta Buenos Airesben sűrű bajusz mögé rejtőzik, úgy néz ki, mint egy hidalgo, egy olasz: mint egy argentin. Gregor elmosolyodik, kölnvizet permetez magára, és újra megállapítja, hogy rés van a két felső metszőfoga között. A vereség és a menekülés ellenére, úgy is, hogy Malbranc még mindig elérhetetlen, legyőzte a lázat, és erős merevedése van. Ahhoz képest, hogy harmincnyolc éves, nem kímélte az élet és a háború, még mindig vonzó férfinak látja magát. Gregor hátrafelé fésüli a haját, mint William Powell a *The Kennel*

Murder Chase-ben, felöltözik és elindul, tiszta az ég, frissítő a Río de la Plata felőli szél.

Néhány napja Buenos Airst járja. A hatalmas Július 9. sugárutat az obeliszkkal, a Corrientes utat a bárokkal és könyvesboltokkal, a Barolo felhőkarcolót és a Május sugárút szecessziós kávéházait, a Palermo park zsírpapírral teleszórt gypét, a központ lüktető artériáit, a Florida utca cukrászdáit és luxusüzleteit. Előző nap megnézte a gránátosok őrségváltását a Casa Rosada, az elnöki palota előtt. A báméskodók tiszteletteljesen figyelték a katonai parádét. A hadsereg a stabilitás intézménye, Argentínában éppúgy, mint mindenütt. *Csak a németek igyekeznek tönkretenni a hagyományaikat a kollektív büntudatukkal,* morogta maga elé a metróban, amely visszavitte a Palermo kerületbe.

Mindenütt csinos nők, virágok, kóbor kutyák, platánok és gumifák, szivar és sült hús illata, forgalmasabb boltok, mint Európában. Az újságosbódékat a River Plate piros szegélyes fehér mezét viselő Alfredo Di Stéfano, Carlos Gardel és Agustín Magaldi képei díszítik, mellettük a Szűzanyát ábrázoló metszetek és a *Sintonia*, a csillagok és bolygók magazinjának címlapjai.

Gregor felkapaszkodik egy villamosra, belevész a gyalogosok és autók forgatagába a világvárosban, amely alapítása óta nyitva áll a szökevények és a sarlatánok előtt. Amikor vörös szakállas zsidókat, a cári pogromok elől elmenekült *rusók* fiait veszi észre, átmegy a másik oldalra. Pirossal rajzolta körbe a térképén a Villa Crespo kerületet és az Once teret, ahol a zsidók rendezték be műhelyeiket, fél, nehogy összefusson egy auschwitzi szellemmel, aki leleplezhetné.

Gregornak alig van honvágya. Argentína virágzik, Latin-Amerika legfejlettebb országa. Amióta véget ért a háború, Európa felvásárolja

az élelmiszerkészleteket. Buenos Airesben rengeteg a mozi és a színház; a tetők szürkék, a diákok szigorú egyenruhát hordanak. És mint Németországban a Reich idején, kultusz övezi a nemzet *líderét* és párját: egy operettjelmezes medvét és egy felékszerezett verebet. A megváltó és az elnyomott: Juan és Evita Perón diadalmasan ragyog a főváros összes falán.

8.

Gregor azzal üti el az időt, hogy a románcukat bogozgatja az újságokból. 1944 januárjában találkoztak egy a San Juant néhány nappal azelőtt sújtó földrengés károsultjainak javára rendezett jótékonysági gálán. Eva Duertét, a fiatal színésznőt elkápráztatja Perón tábornok, a hatalmat gyakorló tiszti kör egyik erős embere, a szegények szószólója, az egykori sportoló, a szép beszédű, rókatekintetű és indián arcú férfi: az egész országot megmozgatta, hogy a lerombolt város segítségére siessen.

Az estély után Perón beugrik a rádióba, ahol Evita dolgozik, Evita pedig a munkaügyi minisztériumba, ahol Perón alakíttatja a sorsát. A tábornokot felkavarja a nő tüze és nagylelkősége: felveszi a titkárságára, és nemsokára már együtt is élnek. Evita átadja magát az uralmának: „Perón a napom, az egem, a sólymom, aki messze, magasra száll, egészen az Istenhez közeli csúcsokig. Ő az életem értelme.”

Perón időközben még erősebb lesz. Már hadügyminiszter és elnökhelyettes. Megemeli a hadsereg költségvetését, légi hadtestet alapít, és egy brazil támadás fenyegetésével riogat, amelyre sosem kerül sor. A világháború végén az Egyesült Államok egyre sürgeti a katonai juntát, hogy írjanak ki szabad választásokat. 1945 szeptemberében hatalmas szabadságpárti tüntetésen vonulnak az utcára a rendszer ellenzői. Argentína forrong, a tiszték egymásnak esnek, a liberálisabbak megszabadulnak a nacionalistáktól, Perónt letartóztatják, és megfosztják a tisztségeitől. A hívei kiállnak mellette, a szakszervezet felhívására munkások, aktivisták és szegények

tüntetnek Buenos Aires utcáin és a Május téren, az elnöki palota előtt. Azt követelik, hogy bocsássák szabadon és helyezték vissza a kormányba. Perón néhány hónappal később feleségül veszi Evitát, és megnyeri az elnökválasztást.

Evita és Perón hasonlítanak egymásra: mindketten vidékiek, nagyratörők és bosszúállók. Perón Chubut tartomány kietlen pusztáinak szülötte, az apja ingatag vesztes, az anyja állhatatlan asszony. Evita egy bigámista vidéki előkelőség törvénytelen lánya. Evita még meg sem született, amikor Perón tizenhat évesen, 1911-ben belép a kadétok közé. Paraná, az Andok, az Amazonas vidéki Misiones: az állomáshelyein a fiatal katona megismeri Argentína belsejét, az agyondolgoztatott mezőgazdasági munkásokat, a Buenos Aires-i vágóhidak dolgozóit, akikkel rosszabbul bánnak, mint a leölni hozott állatokkal. Az egyenlőtlenségeket, amelyek a gazdag országot, Anglia legnagyobb nyersanyag-beszállítóját feszítik. Anglia diktálja a törvényt, angolok ellenőrzik a vasutat, a bankok aknázzák ki a pampák és a hatalmas, cserzőanyagot biztosító vörös *quebracho* erdők kincseit. A nagy földbirtokosok tartják kézben a hatalmat, és pazar ünnepségeket rendeznek. Buenos Airesben egymás mellett állnak a paloták és a viskók, a Colón színház és a La Boca bordélyai.

Az 1929-es válság romba dönti Argentínát. Rengeteg a munkanélküli és a hajléktalan, sztrájkok bénítják meg az országot, anarchista bandák fosztogatják a vidéket. Perón visszafogja magát. A korrump vezetők érzéketlenek polgártársaik szenvedéseire, fenntartják a hiányt, demokráciát hirdetnek, de csálnak a választásokon. A harmincas évek: ópiumbarlangok, pénzügyi botrányok, éter és kokain, fegyveres rablások. A szörnyű évtized közepén Evita megérkezik Buenos Airesbe, hogy színész legyen.

A csenevész, naiv lányt kihasználják a lelkiismeretlen producerek. Evita dühöng: semmit nem felejt el, és sosem bocsát meg. Arról álmodik, hogy kirángatja az árulókat undorító rejtekhelyeikről, lefejezi a cukorbárókat és nagygazdákat, akik a külföldi kapitalistákhoz dörgölőznek, és lábbal tiporják a hozzá hasonló szegényeket. Evita fanatikusabb és szenvedélyesebb, mint Perón.

1946-ban már ők Argentína urai, akik az egyház, a katonaság, a nacionalisták és a proletárok támogatását élvezik: eljött a kard ideje.

9.

Perónék fel akarják szabadítani Argentínát, esztétikai és ipari forradalmat, plebejus rendszert hirdetnek. Perón elnök mennydörög és ítélkezik a rádióban és a döbbsen tömeg előtt, gesztikulál és hetvenkedik, a megaláztatás, a függés végét, a jobb életet, a nagy kiugrást ígéri: ő a megmentő, a perónista igazságszolgáltatás beírja Argentínát a történelem nagykönyvébe.

Perón az első politikus, aki hozzányúl a régi argentin kolonialista agrártársadalomhoz. Államtitkárként a dolgozóknak kedvezett; elnökként a hatalmas államapparátusba olvasztott szakszervezet segítségével átszervezi a közszolgáltatásokat. Növekedés és önellátás, büszkeség és méltóság: Perón megtöri az oligarchák kiváltságait, megtervezi nagyságról szőtt álmait, központosítja és államosítja a vasutat, a telefont, a külföldiek kezében lévő stratégiai szektorokat.

Evita a radikális modernizáció ikonikus alakja. A szegények madonnája elegáns ruhában fogadja a szakszervezeti vezetőket, kórházakat és gyárakat látogat, útszakaszokat ad át, műfogsort és varrógépet osztogat, bankjegyeket szór ki a vonat ablakán, amelyen fáradhatatlanul járja az országot. Segélyalapot hoz létre a nincsteleneknek és a szegényeknek, és a tömeg éljenzése közepette hirdeti a peróni eszméket külföldön. 1947-es „szivárvány” körútján több államfő és a pápa is fogadja.

A Perón házaspár, a nép és az isteni akarat szószólója lakatra zárja az új, nacionalista és autoriter rendet. Megtisztítja az egyetemeket, az igazságszolgáltatást, a sajtót, az adminisztrációt;

megháromszorozza a titkosszolgálat, a bézs ballonkabátos, barna öltönyös emberek létszámát. „Háncstalp igen, könyv nem!”, üvölti Perón, és a Buenos Aires-i városi könyvtárból elbocsátott Jorge Luis Borges kinevezik a nemzeti szárnyas- és nyúlfelügyelethez.

Perón újragondolja a világot. Az ember ellentétes és ellenséges vágyak formálta kentaur, aki porfelhőben vágatva keresi a paradicsomot. A történelem az emberi ellentmondások sora; a kapitalizmus és a kommunizmus rovarrá silányítja az egyént, az első kihasználja, a második elnyomja. Csak a perónizmus fog felülemelkedni az individualizmuson és a kollektívizmuson. Egyszerű és populista hitvallás, amely eddig ismeretlen kompromisszumot kínál a test és a lélek, a kolostor és a szupermarket között. Perón az inga függőleges pozícióját ígéri a népének: azt, hogy kivezeti Argentínát, a keresztény, nemzeti és szocialista nemzetet a kentaurkorból.

10.

Kentaurok és szegények, a peronista ellentétek valószínűtlen harmóniája teljesen hidegen hagyja Gregort. Egyelőre csak el akar igazodni, és menteni a bőrét.

Visszatért a tavasz, felhagy a turistáskodással. 1949 szeptemberének közepén megkapja a tartózkodási engedélyt, és ács lesz egy építkezésen a Vicente López kerületben. Oda is költözik egy újabb piszkos ablakú egérlyukba, amelyen egy mérnökkel és a lányával osztozik. Egyik éjjel Gregor a kislány nyögéseire ébred. Forró a homloka, sápadt az arca, rángatózik, az apa pánikba esve könyörög Gregornak, akivel eddig három szót sem váltott, hogy fusson orvosért. Gregor a mérnök fülébe súgja, hogy ő is el tudja látni, azzal a feltétellel, hogy senkinek nem beszél erről, különben boldoguljon, ahogy akar, ő nem tesz semmit, a lánya meghal, ha pedig később elárulja, jaj, neki.

Senki nem tudhatja, hogy orvos. Ő, aki úgy megvetette a barkácsolást és a kétkezi munkát, amikor Németország legjobb egyetemein tanult, hajlandó léceket emelgetni és gerendákat összeépíteni, menekülése kezdete óta hozzá kellett szoknia a lélekölő fizikai munkákhoz, a hálátlan feladatokhoz. A bajor tanyán Gregor istállót takarított, fákat metszett, földet túrt. Itt is telnek a hetek, komor, magányos az élete, amióta megérkezett Buenos Airesbe, fél, nehogy hibát kövessen el, vagy összetalálkozzon valakivel: mindig a félelmébe ütközik. Gregor béklyók foglya. Mindennap más útvonalon megy munkába. Rendszeresen hall német szót, de nem mer odamenni. Sertéscsülökről és almaléről

álmodozik valamelyik német étteremben, amelyeket téli kóborlásai során fedezett fel – az ABC a központban, a Zur Eiche a Crámer sugárúton, vagy az Otto a Chacarita negyedben –, de megtiltja magának, hogy belépjen az ajtajukon, ahogyan megtiltja magának azt is, hogy nyilvánosan az anyanyelvét beszélje. Gregornak erős bajor akcentusa van. Arról sem lehet szó, hogy megvásárolja a *Der Weget*, a szabadság és a rend havilapját. Gregor a postájával vigasztalódik, amelyet még mindig a Palermo hotelba kap. Sedlmeier barátjának hála tarthatja a kapcsolatot Irenével és a családdal: egy postafiókon keresztül melankolikus üzeneteket küldözget nekik, Sedlmeier pedig továbbítja hozzá a rokonok leveleit és küldeményeit. Otthon minden rendben van. A családi mezőgazdasági gépgyár virágzik, a talicskákat és a traktorokat „viszik, mint a cukrot”, büszkélkedik vele az édesapja. Németország még nem végzett a romeltakarítással, épp csak kezd talpra állni. Az idősebb Karl várja: amint a „bosszúra vágyó *amerikaiak* felhagynak a hangoskodással”, visszatérhet a családi fészekbe és a cég vezetőtanácsába. „Josef, ne siránkozz, harcoltál a keleti fronton, nem vagy már gyerek. Légy türelmes és mindig óvatos, a dolgok jóra fordulnak.”

11.

A mérnök és a lánya nincsenek otthon, Gregor kulcsra zárja az ajtót, és egy Strauss-operát hallgat, miközben lázasan a *Der Weget* olvassa. Két nappal azelőtt szédülés tört rá, kiejtette a kezéből a fűrész, és majdnem leesett a több emelet magas állványról. Csak a művezető ügyességének köszönheti az életét. Elege lett az örökös visszahúzódásból, és a várakozásból a fantom Malbranca: elfutott a bódéhoz, megvásárolta a fekete rendet visszasírók újságját, és a zakója alá rejtette.

Versek, nyakatekert értekezések, rasszista és antiszemita cikkek, mintha össze sem omlott volna a Harmadik Birodalom. Gregor élvezettel merül a teuton giccsbe, amelynek szerzőit a szövetségesek győzelme után Németországban elhallgattatták. Gondosan végigolvassa az utolsó oldalak apróhirdetéseit, delikát üzletekre, sörözőkre, utazási irodákra, ügyvédekre és könyvesboltokra bukkan, a főváros német–argentín világának teljes szövetére, és örül, talán végre kiléphet az odújából, végre megkezdődik Buenos Aires-i élete.

Másnap az építkezésről Gregor a Dürer kiadó székhelyére megy, a Sarmiento út 542.-be, és megismerkedik Eberhard Fritsch-csel, az igazgatóval, a *Der Weg* kiadójával. Fritsch az íróasztala mögül fürkészi Gregor *Hauptsturmführert*, aki elsorolja szolgálati érdemeit, de az igazi személyiségét nem fedi fel: 1937-ben lépett be a náci pártba, a náci orvosok szövetségébe, majd egy évvel később az SS-be, Tirolban teljesített katonai szolgálatot egy alpesi vadászszázadban, önként jelentkezett a Waffen-SS-be, azután

következett az elfoglalt Lengyelország újranevelésének központi hivatala, a Barbarossa hadművelet kezdete után a keleti front a Viking hadosztállyal, az ukrainai állomás, a kaukázusi offenzíva, a rosztovi csata, a batajszki ostrom, a Vaskereszt első osztálya. Gregor nagyon büszke magára, részletesen elmeséli Fritsch-nek, hogyan mentett ki két harckocsist az égő járművéből. Megemlíti, hogy egy lengyelországi fogolytáborba helyezték, Auschwitzról azonban nem beszél, siránkozik a rossz sorsa, a száműzetés, az imádott haza eleste, Buenos Aires hatalmas méretei felett, és elmondja, mennyire hiányolja az egyenruhát. Ki kell engednie a gőzt. Fritsch cigarettára gyújt, és együttérzéséről biztosítja. Lenyűgöző emléket őriz a Hitlerjugend sorakozójáról, amelyet egyetlen németországi utazása során, 1935-ben látott, és egy szót sem hisz a szörnyűségekből, amelyekkel a szövetséges propaganda vádolja a náciakat: mind „zsidók sugallta hazugság”. Azért alapította a Dürer kiadót, hogy az olyan katonák segítségére siessen, mint Gregor. Megnyitja hasábjait az Európában cenzúrázott, a tiszta vérnek és az anyaföldnek elkötelezett irodalmárok előtt, rendkívüli honoráriumokat fizet az írás idején, leveskockákat, húskonzerveket és kakaóport osztogat; találkozási pontot, kapcsolatokat biztosít a Río de la Plata partjára vetődött bajtársaknak. Az ifjú Fritsch megnyugtatja Gregort, hogy „messzire elér a keze”, és nincs mitől tartania: Argentínában, a szökevények India méretű földjén nem létezik a múlt. Senki nem fogja kérdezni, honnan jött és mit keres itt.

– Az argentinok tojnak az európai viszályokra, és még mindig haragszanak a zsidókra, amiért megfeszítették Krisztust.

Gregor hallgatja, ahogy Fritsch ragyogva mesél a Buenos Aires-i Luna Park-beli ünnepségről, amelyet az Anschluss tiszteletére rendeztek; arról, hogyan lett a háborúban a hivatalosan semleges

Argentína a náci Németország hídfőállása Dél-Amerikában. A németek több millió dollárt mostak tisztára itt, valamint valutát és nyersanyagokat vásároltak. A hírszerzésük Buenos Airesben rendezte be regionális főhadiszállását.

– Innen szervezték meg az Amerika-barát bolíviai kormány megdöntését 1943 végén. Perón és a tábornokok, akik abban az évben ragadták magukhoz a hatalmat, szövetségre törekedtek a Führerrel. Keményen szétverték a tüntetést, amely Párizs felszabadulását ünnepelte, és betiltották Chaplin *A diktátor* című filmjét. Amikor Berlin elesett, Perón megtiltotta a rádióknak, hogy közöljék a hírt: létre akartuk hozni a nácibarát nemzetek tömbjét a jenkikkel szemben. De rákényszerítettek, hogy megszakítsuk Németországgal a diplomáciai kapcsolatot, aztán pedig hadat üzenjünk neki. Minden erőnkkel ellenálltunk, egészen 1945 telének végéig. Argentína volt az utolsó hadba lépő ország...

Megszólal a telefon, Fritsch elhallgat, és elbúcsúzik Gregortól.

12.

Legszívesebben a szürkés-kék szemű ficsúr arcába öklözne. Vagy kalapáccsal rávágná az ujjaira, puff, az ujjpercekre, vagy inkább a körömökre, igen, Fritsch mindkét kezéről letépné a körömöket, egyiket a másik után. Gregor el is játssza a jelenetet a Vicente López-i egérlyuk fürdőszobájában, és azt morogja:

– Hogy merészeled, Eberhard, te kis argentin szarkupac? Két hetet töltöttél Németországban, és a huszonnyolc éves magasából te oktatsz ki engem? Tudd meg, hogy a „szörnyűségek”, ahogy te nevezed, a szörnyűségek léteztek, a megtámadott Németországnak meg kellett védenie magát, minden eszközzel irtania kellett a romboló erőket. A háború nem gyerekjáték, és a náciizmus, te ostoba kretén, nem csak a Hitlerjugend látványos masírozása.

Gregor szétlapítja a fogkrémes tubust, aztán hirtelen lecsillapodik, még elkésik az építkezésről. Elviselhetetlen számára a késés gondolata.

Gregor egyre gyakrabban néz be a laphoz, a Buenos Aires-i nácik csomópontjára. Találkozik egy közönséges alakkal, akiről már Auschwitzban is hallott, ő volt az egyik rendszeres beszállító: egy emberek széttépésére idomított szelindek kísérete Josef Shwammler munkatáborokat irányított, és ő számolt fel több lengyel gettót. Megismerkedik Reinhard Kopsszal, a lap zsidó-szabadkőműves összeesküvés-szakértőjével, aki egykor Himmler titkosszolgálatának dolgozott a Balkánon, és összebarátkozik azzal, akit Fritsch „a legjobb írójának, a *Der Weg* növekvő sikere kovácsának” tekint, egy olyan szerzővel, akinek jól felépített cikkeire

Gregor már korábban is felfigyelt: Willem Sassennel. Bár nyakalja a whiskyt és megállás nélkül dohányzik (Gregor nem dohányzik), a több nyelven remekül beszélő, csíkos öltönyös holland jó benyomást tesz rá. Gregor mindig ügyelt rá, hogy csak az elittel érintkezzen: az egyetemen ugyanúgy, mint Auschwitzban, sosem vegyült a közönséges SS-tagok közé, csakis a főorvosokkal és táborigazgatókkal barátkozott. Taszítja a középszerűség.

A két bajszos körbeszaglássa egymást. Gregorhoz hasonlóan Sassen is önként jelentkezett egy holland SS-egységbe, ő is az orosz fronton harcolt, egészen a Kaukázusig nyomult előre a szovjet vidéken, ahol súlyosan megsebesült. Gregorhoz hasonlóan Sassent, a Reich propagandistáját a belga rádióban, a meggyőződéses kollaboránst is letartóztatták a háború után Hollandiában, és súlyos börtönbüntetésre ítélték, de ő kétszer is megszökött, végül Írországon át Argentínába menekült egy Dublinból induló hajó fedélzetén.

Sassen nagyra értékeli új barátja, az orvos klasszikus műveltségét és erős meggyőződését: Gregor bízik a diszkréciójában, Buenos Airesbe érkezése óta először felfedte igazi kilétét és történetét. Mint mindenki mást, különösen a nőket és Fritsch-et, aki kényelmes fizetésben részesíti és állja a lakbérét, Gregort is elvarázsolja Sassen fellépése és meggyőző beszéde: az eszes holland néhány hónap alatt tökéletesen megtanult spanyolul, és megtalálta a helyét Argentínában. Gregort lenyűgözi az ismeretségi köre. Amint alkalom nyílik rá, Sassen bemutatja majd Rudelnek, aki mellett alkalmanként sofőrködött, igen, a híres Hans Ulrich Rudel tábornoknak, a Luftwaffe sztárjának, a német történelem legtöbbször kitüntetett pilótájának (kétezeröttszáz-harminc bevetésen vett részt, ötszázharminckét tankot semmisített meg), aki szintén Argentínába

menekült, és más nagyvadaknak is. Találkozhat majd Perón tábornokkal is, aki „mindig szakít időt a németekre”.

13.

Perón sosem felejtette el a nagy német vezérkar tisztjeit, akik beavatták a hadvezetés művészetébe, abban a korban, amikor az argentin sereg még csúcsos porosz sisakot viselt, a fegyverzete pedig Mauser puskákból és Krupp ágyúkból állt. Elegancia, fegyelem, határozottság: a fiatal Perónt annyira lenyűgözi a német katonai stílus, hogy értekezést ír a Mazuri-tóhátsági csatáról, és ritkán alszik el anélkül, hogy ne fordulna kedvenc porosz stratégiához, Clausewitzhez, Alfred von Schlieffen grófhhoz és Colmar von der Goltzhoz, a felfegyverkezett nemzet teoretikusához, akinek társadalommodelljét Perón Argentínára igyekszik kényszeríteni, most, hogy magához ragadta a hatalmat. Mindent a nemzetvédelmi céloknak kell alárendelni.

Megigézi Németország és Olaszország az után, hogy az 1920-as évek elején Mussolini került hatalomra. Mint generációja minden cowboyát, Perónt is lenyűgözik Italo Balbo és Francesco de Pinedo, a repülő fasiszták hőstettei, a rettenthetetlen pilóták a csillagos eget hasítva kapcsolják össze Rómát Dél-Amerikával. Perón a Duce hangját hallgatja az argentin rádióhullámokon, és rohan a Palace moziba, hogy megnézze az *Egy férfi, egy népet*. Nagy hatással van rá Mussolini, akit a gondviselés tett vezetővé, hogy megmentsen egy nemzetet, és szétrobbantsa a történelem kontinuumát.

1939-ben ismeri meg Olaszországot, képzésen vesz részt a fasiszta hadseregben, majd a római argentin követség katonai attaséja lesz. Két évig utazik, tájékozódik és jegyzetel: Perónnak meggyőződése, hogy hallatlan, a nagy francia forradalom óta nem tapasztalt

történelmi esemény középpontjába került, egy igazi népi demokrácia születésének tanúja. Mussolininek sikerült összefognia a széthúzó erőket az eléjük tűzött cél, a nemzetiszocializmus érdekében. 1940. június 10-én hadba lép az olasz hadsereg. A Duce a Piazza Venezia balkonjáról lelkesíti a tömeget. Jelen van a díszegyenruhás Perón is. Néhány hónappal azelőtt Perón Berlinbe, és Lengyelország lerohanása után, a keleti frontra utazott. Perónt, aki olaszul és spanyolul olvasta a *Mein Kampf*-ot, és csodálta Breker és Thorak szobrait, elképesztik a változások: Németország újra felemelkedik, a náciizmus begyógyította sebeit, és nincs még egy ilyen olajozottan működő gépezet Európában. A németek szigorú rendben dolgoznak a tökéletesen szervezett állam szolgálatában. A Hitler nevű vulkán hipnotizálja a tömegeket: a történelem színházzá változik, az akarat győzedelmeskedik, és mint a *Vihar a Mont Blanc felett*ben vagy a *Der Weisse Rausch – neue Wunder des Schneeschuhs*ban, Leni Riefenstahl filmjeiben, amelyeket Perón németországi látogatásakor ismer meg, a bátorság és a halál kéz a kézben jár. A hitleri láva mindent elsöpör, ami az útjába kerül.

Argentínába visszatérve kialakítja saját felfogását a dühöngő háborúról. A fasiszta Olaszország és a náci Németország alternatívát kínál a kommunizmussal és a kapitalizmussal szemben, az Egyesült Államok és a Szovjetunió összefog, hogy harcra keljen a harmadik erő, a Tengely felemelkedése ellen, amely Perón szerint az egyetlen hatalmi blokk, amely nem állt be egyik oldalra sem.

Németország és Olaszország veresége után Argentína veszi át a stafétabotot, Perón jár majd sikerrel ott, ahol Mussolini és Hitler elbukott: a szovjetek és az amerikaiak hamarosan elpusztítják egymást az atombombáikkal. A harmadik világháború győztese talán a távolban várakozik: Argentínának remek ütőkártyája van. Addig is,

amíg a hidegháború elfajulására vár, Perón lesz a nagy ószeres. Végigkutatja Európa szemetét, és hatalmas újrahasznosítási műveletbe kezd: a történelem szemetével fogja uralni a történelmet. Perón megnyitja a kapukat ezer és ezer náci, fasiszta és kollaboráns előtt; katonák, mérnökök, tudósok, technikusok és orvosok érkeznek; háborús bűnösöket hívnak, hogy gátaikkal, rakétákkal, atomreaktorokkal szereljék fel Argentínát, és szuperhatalommá változtassák.

14.

Perón személyesen ügyel rá, hogy olajozottan működjön a nagy menekülés. Buenos Airesben Rudi Freude irányításával létrehoz egy speciális szolgálatot, az Információs Irodát. Rudi apja, Ludwig Freude dúsgazdag náci bankár, Perón legnagyobb támogatója volt az 1946-os győztes elnökválasztáson, és a Dürer kiadó részvényese; Perón a kék szemű szélhámost, az egykori SS-kapitány Carlos Fuldner küldi el a Franco uralta Spanyolországba, Svájcba, majd Olaszországba, Rómába és Genovába, ahol Gregor is hajóra szállt. Freude és Fuldner szervezik a *ratline*-okat, a menekülő útvonalakat, és koordinálják az embercsempész-hálózatokat, a megvesztegetett diplomaták és tisztviselők, besúgók és a háborús bűnösöknek úgymond bűncselekmény hiányában feloldozást adó egyházi emberek egész láncolatát. Kezdetét veszi a végső harc az ateista kommunizmus ellen.

Az 1940-es évek végére Buenos Aires a fekete rend selejtiének fővárosa lett. Nácik, horvát usztasák, szerb ultranacionalisták, olasz fasiszták, magyar nyilaskeresztesek, román vasgárdisták, Vichy-párti franciák, belga rexisták, spanyol falangisták, fanatikus katolikusok gyűlnek össze; gyilkosok, kínvallatók és kalandorok: egy fantom Negyedik Birodalom.

Perón kényezteti a *desperadóit*. 1949 júliusában amnesztiában részesíti azokat, akik álnéven érkeztek az országba, és időnként fogadja is őket a Casa Rosadában.

Aznap este az elitjük tart találkozózt egy vitorlásra a kikötőben.

Kellemes, hold nélküli december éjszaka van, csilingelnek a

hajóláncok, csattognak a hullámok; a rakparton Gregor Sassen nyomában lépked a jachtok során. „Kentaur”, súgja a két férfi egy gorilla fülébe, aki három hozzá hasonlóan méretes társa segítségével alaposan megmotozza őket. A holland és a német végigmennek a Falken hídján, és belépnek a füstös tömegbe, amelyben közép-európai és spanyol beszéd moraja keveredik. Sassen örömmel elfogadja a pohár sört, amelyet egy kövér nő kínál felé, Gregor beéri egy kis vízzel.

– Szerencséd van – súgja oda neki Sassen –, szép társaság jött össze ma este.

Egy kecskeszakáll és fémkeretes sötét szemüveg mögé rejtőző férfira mutat, Ante Pavelić, a horvát poglavnik (nyolcszázötvenezer szerb, zsidó és cigány áldozat), usztasák gyűrűjében; Simon Sabiani, Marseille egykori „polgármestere”, akit Franciaországban távollétében halálra ítélték, és a néppárti barátai; Vittorio Mussolini, a Duce második fia, és Carlo Scorza, a fasiszta párt egykori főtitkára; Robert Pincemin, aki a Milíciát irányította Ariège-ben; Eduard Roschmann, a rigai mészáros (harmincezer lett zsidó gyilkosa), becsípve, mint mindig; a fizikus Ronald Richter, az elnök kedvence: ígéretet tett, hogy neki fog elsőként sikerülni az atomfúzió. Perón egy szigetet bocsátott a rendelkezésére egy patagóniai tóban, hogy ott folytassa a kutatásait. Rudel még nem érkezett meg, de biztosan hamarosan itt lesz.

Gregor senkit nem ismer, csak Kopst, Schwammbert és a testes golfnadrágost, akik egy hajóablak előtt beszélgetnek, micsoda meglepetés, a jogász Gerhard Bohne az, a T4 eutanáziaprogram adminisztratív igazgatója (kétmillió sterilizált, hetvenezer elgázosított nyomorék), akivel többször találkozott Auschwitzban. Épp felé indul, hogy köszöntse, amikor hirtelen elcsendesedik a tömeg. Négy férfi

lépett fel egy rögtönzött színpadra, egy argentin tábornok, „Fuldner és ifjabb Freude, az őrangyalaink”, és egy negyvenes férfi háromrészes öltönyben, csokornyakkendőben, „a belga buzi, mosolyog Sassen, Pierre Daye úr” kér szót.

Néhány hónappal azelőtt Daye részt vett a Buenos Aires-i nacionalista erők központjának létrehozásában, amely rexistákat, fasisztákat és usztasákat fogott össze azzal a céllal, hogy elpusztítsa az amerikai kapitalizmust és az orosz bolsevizmust, és „keresztény” amnesztiát harcoljon ki az Európában bebörtönzött háborús bűnösöknek. A harmadik világháború küszöbén a kontinens nem nélkülözheti ezeket a nagy tapasztalatú harcosokat.

Daye felidézi az eredendő bűnt, Káin gyilkosságát és az örökös testvérgyilkos harcot, amely a világ teremtése óta fertőzi az emberi társadalmat.

– Az elvetemült kozmopolita materializmus, az istentagadás a fő ellenség, minden bajunk forrása! – dörgi a fanatikus katolikus. – Egyesítenünk kell családjainkat, hogy sikerre vigyük a harcunk. Senki és semmi nem állíthatja meg a diadalmenetünket, ha egyesítjük a náciizmust és a kereszténységet...

A közönség füttyög és tapsol, Daye ujjong, és folytatja orrhangján: – A csodálatos Perón elnök, akinek szabadságunkat köszönhetjük, küldetésének tekinti ezt az összefogást. Mi pedig segíteni fogjuk Argentínát, hogy az Egyesült Államok ellenpólusa legyen ezen a féltekén. És ez csak a kezdet, drága barátaim. Az oroszok és az amerikaiak hamarosan gyilkos harcba kezdenek. Tavaly a berlini blokád majdnem elfajult. Ma egyre nő a feszültség a világ minden sarkán. Legyünk türelemmel, a miénk a jövő, visszatérünk Európába...

Sassen megragadja Gregor karját, és kéri, hogy menjenek fel a

hídra, „két nagyon kedves barátját” szeretné bemutatni.

– Oberst Rudel – morogja egy köpcös árnyék.

– Malbranc – suttogja egy kellemesebb hang.

Gerard Malbranc, végre.

15.

Gregor néha még arról álmodik, hogy felszáll egy Hamburgba tartó hajóra, egy vörös kukoricát és szederjes lent szállító bárkára, amely közelebb viszi Irenéhez. Egy kikötői bisztróból advent harmadik vasárnapján tőle szokatlan levelet ír neki. Soha nem vallotta még meg ilyen tüzesen a szerelmét, soha ennyire nem sajnálta még, hogy távol van. Felidézte az emlékeit, ezer szerelmes éjszakájukat, a kéjes nyarat Auschwitzban, az egymáshoz bújva töltött karácsonyokat, amikor visszatért a frontról, az utolsót a hó borította erdőben, a hópelyhek csillogását szőke hajában, és megint felvetette, hogy menjen utána, megint könnyörögve kérte, hogy keljen át az óceánon. Válaszul Irene küldött egy fényképet a bőrnadrágos Rolfról, távolságtartón boldog 1950-es évet kívánt, és javasolta, hogy vegyen egy kutyát a magánya ellen. Különös módon a férfi sietve be is szerzett egy Heinrich Lyons névre keresztelt kiskutyát. Irene sugallta a nevet a levelében, egy amerikai ősz, Harry Lyons után, amit Gregor németesített, milyen szellemes! Majdnem úgy hívják Gregor kutyáját, mint München alapítóját, Oroszlán Henrik szász és bajor herceget.

Egy kellemes meglepetés mégiscsak érkezik Németországból: karácsonykor meghalt az öccse, Karl Thadeus, aki túlságosan korán született – csak tizenhat hónap választja el őket –, Karl, akit titokban mindig is gyűlölt. Gregor a Florida egyik sörözőjének teraszán napfürdőzik, és visszagondol gyerekkorukra a nagy házban, amelynek lőrésszerűen keskenyek voltak az ablakai. Egyszer Karl ellopta tőle a villanyvonatát, aztán amikor az anyjuk hazaérkezett, a

kicsi sírni kezdett, és a nagyot büntették meg. A zsarnoki természetű Walburga elverte, és bezárta a pincébe. Karl mindig nagyobb adagot kapott a vacsoránál. Karl elkísérhette az édesanyjukat a Marktplatz cukrászdáiba. A kis szemét: Beppo ezerszer is a halálát kívánta, égjen meg tűzben vagy érje autóbaleset, ezerszer forgatta magában féltékenységet kavicsokat dobálva a Dunába, amely Günzburg és az erdői mellett folyik. Most pedig Karl Walburga után ment a krematóriumba.

Az öccse halálát bejelentő levélben az apja azt is elmeséli, hogy a szövetségesek „egyre észszerűbben” viselkednek. Néhány hónapja felfüggesztették a háborús bűnösökkel szembeni jogi eljárásokat, és engedik, hogy egykori nácik jussanak pozícióhoz az új szövetségi köztársaság kormányában és iparában. „Lassan megértik, kik az igazi ellenségeik. És mi, Josef, mi elfelejtjük a háborút, nekilátunk az újjáépítésnek, megyünk előre. Majd meglátjuk, hogy navigálja a bárkát ez a vén barom Adenauer.”

Gregor csak lustálkodik a Florida negyedben, nemrég beköltözött Malbranchhoz. Újra találkoztak az után, hogy összefutottak a Falkenen. Malbranc nem győzött elnézést kérni: rengeteget utazik az üzleti ügyei miatt, és amikor Buenos Airesben van, ideje nagy részét inkább az olivosi otthonában tölti, mint a floridai házban, a felesége ott jobban érzi magát. Gregornak nem volt szerencséje, biztosan épp rosszkor járt ott vagy telefonált. Gregor nem kérette magát, amikor Malbranc felajánlotta, hogy költözzön hozzá. A szegény külvárosból gyönyörű villába került, puha ággyal, napfényes szobával, az udvarban csobogó szökőkúttal, friss zsemlével, tojással, és egy osztrák házvezetőnővel, aki reggel és este a konyhában serénykedik.

Értékes kapcsolatnak bizonyul a vendéglátója: Malbranc, az egykori

náci kém, aki a háború alatt rádióadókat rejtegetett és fegyvereket vásárolt, a Buenos Aires-i náci társaság oszlopos tagja. Rendszeresen megfordul nála Klungenfuss, a külügyminisztérium zsidóügyi osztályának egykori magas rangú diplomatája, a nagy Bubi (Ludolf von Alvensleben), akit távollétében halálra ítélték Lengyelországban, Himmler egykori őrmestere, Herbert von Karajan barátja, és Constantin von Neurath, Hitler egyik külügyminiszterének fia. Fritsch és Sassen pókerezni jön egy építésszel, Frederico Haaséval, aki a klasszikus német irodalom és zene rajongója, szegfűt hord a gomblyukában, és belehabarodik Gregorba.

Föld alatti járatokon és titkos átjárókon át Gregor végre megtalálta az utat a Buenos Aires-i labirintusban.

„1950 a *Libertador* éve”, hirdeti ki Perón. A *líder* San Martín, az argentin függetlenség atyja örököseként tetszeleg.

Június 25-én kitör a koreai háború.

Július 14-én Adolf Eichmann is megérkezik Buenos Airesbe, Ricardo Klement álnév alatt.

Hamar elhagyja a fővárost. Fuldner állást talált neki a Caprinál, a Tucumán vidéken vízerőművet építő állami cégnél.

17.

Új társai közül Gregor Uli Rudelt kedveli a legjobban. A keleti front sasa harminckétszer szállt le ellenséges területen, de mindig sikerült visszajutnia a német vonalakhoz, annak ellenére, hogy Sztálin vérdíjat tűzött ki a fejére – százezer rubelt, valóságos vagyont. 1945 februárjában eltalálta egy légvédelmi rakéta, és amputálták az egyik lábát. Rudel a műtét után két hónappal visszaült a stukájába, és az üvöltő szirénák között még megsemmisített huszonhat szovjet harckocsit, mielőtt 1945. május 8-án megadta magát a szövetségeseknek.

Amikor a pilóta megmutatta neki a vaskereszt arany tölgyfalombokkal, kardokkal és gyémántokkal ékesített lovagkeresztjét, amellyel egyedül őt tüntették ki, és amelyet személyesen Hitler adott át, Gregor úgy bámulta, akár egy kisgyerek: Rudel az igazi urak közül való. Múlába ellenére teniszezik, és megmászta az Aconcaguát, Amerika legmagasabb csúcsát. A teuton lovagok leszármazottja, akiknek történetét Beppo előszeretettel színezte ki tizenhat, tizenhét évesen a nyári napfordulót ünneplő tűz mellett, amikor a Großdeutsche Jugendbund, a konzervatív nacionalista ifjúsági mozgalom helyi szekcióját irányította. Rudel pont olyan német harcos, amilyennek Gregor képzei őket, és úgy tűnik, Rudel is nagyra tartja őt szerény pályafutása ellenére is. Gregor végül is csak egy kis SS-kapitány, a tábornok mégis szívesen találkozik vele az ABC-ben, amikor átutazóban Buenos Airesben jár.

Minden találkozásjukon hosszas beszélgetésbe merülnek. Nem

isznak alkoholt, egyforma logika alapján érvelnek, hasonlók az érzelmi gondjaik is – Rudeltől elvált a felesége, mielőtt Argentínába indult; ugyanaz az apokaliptikus víziójuk fiatalkoruk „degenerált” és „immorális” Weimari Köztársaságáról; egyformán meggyőződésük, hogy Németországot 1918-ban hátba döfték; ugyanaz a „totális” elkötelezettség él bennük a német nép, a német vér iránt. Harc, minden harc: csak a legjobbak maradnak életben, ez a történelem törvénye, a gyengéket és a méltatlanokat meg kell semmisíteni. A megtisztított és fegyelmezett Németország a világ legnagyobb hatalma.

Ahogy az asztalnál ülnek a hős pilótával, Gregor is elmondja a saját biológus-katona múltját, semmit nem titkol el. Mengele leveti Gregor álarcát. Orvosként ápolta a fajt, és védte a harcoló egységeket. Auschwitzban a széthullás és a belső ellenségek ellen harcolt, a homoszexuálisok és az antiszociálisok ellen; a zsidók, a baktériumok ellen, amelyek évezredek óta az északi emberiség elpusztításán dolgoznak: minden eszközzel meg kellett semmisíteni őket. Ez volt az erkölcsi kötelessége. Azzal, hogy minden erejét az árja vér tisztaságának, a teremtető ereje fejlesztésének szentelte, teljesítette SS-katonai kötelességét.

Rudel csodálatos sikereivel lenyűgözi Gregort. Perón tanácsadója lett, ő vezeti az első dél-amerikai sugárhajtású vadászegység, a *Pulqui* felállítását egy zseniális repülőmérnök, Kurt Tank oldalán, aki szintén Németországból menekült. Vagyonokat keres közvetítőként a légierő és a német ipari óriások, a Daimler-Benz, a Siemens, a hidroplánépítő Dornier között, valamint az importengedélyekkel, amelyeket Perón nagylelkűen megadott számára. Rudel szabadon mozog, sokat utazik Európától Dél-Amerikáig, ott van minden szervezkedésben, a háborús bűnösöket kiszöktető hálózatokban, az

ODESSA-ban, a Zsilipben, a Pókban. Rudel, aki Von Neurath-tal közösen megalapította a Kameradenwerket, amely csomagokat küld az otthon bebörtönzött barátoknak, és fizeti az ügyvédi költségeiket, a náci emigráció tábornoka.

Rudel a szárnyai alá veszi és figyelmezteti Gregort: ne beszéljen a náci kincsről, soha senkitől ne kérdezzen semmit.

Őrültképek terjednek Buenos Airesben erről a mesés kincsről. Nem sokkal a háború vége előtt Martin Bormann, Hitler kancelláriájának titkára állítólag arannyal, ékszerekkel és zsidóktól elrabolt műkincsekkel teli repülőket és tengeralattjárókat indított útnak Argentína felé. Ez volt a Tűzföld hadművelet. Rudel kísérője volt ennek a zsákmánynak, amelyet Eva Duarte különböző számláin helyeztek el. A híresztelések szerint a házasságkötésük után Perón rátette a kezét a náci aranyra, ebből finanszírozhatta a felesége az alapítványát. Nemrég Buenos Aires utcáin találták meg két, a zsákmány kezelésével gyanúsított bankár holttestét.

– Argentínában minden megtörténhet – magyarázta Rudel Gregornak. – Ismered a mondást: Csak az vesz el, aki elhagyja magát.

18.

Gregor felszabadul. Apjával és Sedlmeierrel egyetértésben, akik továbbra is támogatják, a családi vállalkozás képviselője lesz Argentínában, felderíti a kontinens hatalmas mezőgazdaságigépiacát. Rudel bátorítja, és a társulás szándékával repülön elviszi Paraguayba: az országban sok a német gazdaság, az egyik legrégebbit, a Nueva Germaniát Elisabeth Nietzsche, a filozófus fanatikus antiszemita testvére alapította. Délkeleten rengeteg a termékeny mező, nagy hasznát vennék Mengele traktorainak, kombájnainak, trágyázóinak. Ráadásul biztonságos a környék, Rudelnek számos barátja van arra, 1927-ben Villarricában ők alapították a Németországon kívüli első náci pártot.

Sassen sem feledkezik meg orvos barátjáról. Kényesebb, de a tudásához illő és igencsak jövedelmező elfoglaltságot kínál: segítsen a jó módú, megesett, fiatal, Buenos Aires-i lányoknak megszabadulni a bűnük következményétől, ne kelljen messzire utazniuk és egy árvaházban hagyniuk a gyerekeiket. A katolikus Argentína nagyon szigorúan bünteti az abortuszt, Gregor mégis elfogadja az alkut. Amióta Malbranchhoz költözött, újra magához vette az orvosi műszerekkel (szikék, pengék, csipeszek) és mintákkal teli bőröndjét. Hogyan tagadhatná meg a segítséget köztisztelőben álló családoktól? Annyi karbantartással és földműves munkával töltött év után a keze alig várja már, hogy visszatérjen az orvosláshoz.

Az 1950-es év végén a Buenos Aires-i fasiszták euforikus hangulatban vannak. Ágyúlövésnyire vannak a harmadik világháborútól, Perón ujjával a gombon figyeli a telexeket,

eszkálálódik a koreai háború. Truman elnök ígéretet tesz, hogy a teljes amerikai katonai arzenált felvonultatja az észak-koreai offenzíva visszaverésére, MacArthur tábornok radioaktív kobaltövé telepítését tervezi a Sárga- és a Japán-tenger között, hogy megakadályozza a kínai és szovjet erők belépését a háborús zónába.

Gregor és új barátai vígan élnek Perón birodalmi álmainak valóra válására várva. A fényes csizmák és csillogó frizurák között Haase és Gregor is ott van Wagner *Trisztánjának* és Bizet *Carmenjének* előadásán a Colónban, Clemenceau szerint a világ legszebb színházában. A zenerajongó építész és orvos a Tortoni kávéházban vagy a Castelarban vacsorázik, és két falat első osztályú bifsztek között a német zene magasztosságáról társalog, amely minden érzékre kihat, és a végtelenbe emel. Sassen, aki kedveli a mexikói varietéket, néha elviszi a barátját Fritsch-csel a mulatókba vagy a színésznők és producerek látogatta kedvenc táncklubjába, a Fantasio d'Olivosba. Megvannak a szerepek: Fritsch fizet, Gregor a hosszú hajú szépségeket mustrálja, Sassen iszik, táncol, fogdossa a *yeguákat* – kancákat – és a *potrancákat* – kancacsikókat –, miközben a felesége és a lányai otthon unatkoznak. Hetente kétszer, szerdán és szombaton Gregor felkeres egy *lecherát*, egy örömlányt a Corrientes egyik sötét klubjában. Ezt is Sassen ajánlotta. Gregor megtiltja az engedelmes lányoknak, hogy megérintsék a bőrét, csakis a nemi szervét, szó sem lehet csókról, bármiféle meghittségről, fizet, elélvez és távozik.

Amikor túl meleg van Buenos Airesben, a hétvégéket a pampán töltik Dieter Mengénél, az egykori pilótánál, aki szintén Rudel barátja. Fém-újrafeldolgozással szerzett vagyont, és nagy, eukaliptuszok és akáciák szegélyezte birtoka van. Hitler mellszobra

áll a kertben, a medence alját gránit horogkereszt díszíti. Mengénél hosszúra nyúlnak az éjszakák, áttetsző a levegő, a férfiakat egybeforrasztja a fegyverforgatás, a tűzpróba, a meggyőződés. Az ingujjas náci sör és snapszot isznak, fél marhát, szopós malacot sütnek, böfögnek, a távoli hazáról és a háborúról beszélgetnek, Gregor nem túl bőbeszédű, Sassen azonban kitűnő a játékban, lázasan utánozza a gránátok becsapódását, a rakéták süvítését, feléleszti a tüzet, a megfeketedett arcok és rongyos egyenruhák emlékét Sztálin szibériai egységeiben. Menge és a bandája minden év április 20-án ünnepséget rendez a Führer születésnapjára. Rudel néha elhoz egy-egy újonnan érkezőt is az ígéret földjére. Például Wilfred von Ovent, Goebbels egykori közeli munkatársát, vagy egy átutazóban lévő fontos személyiséget, a sebhelyes Otto Skorzenyt az SS-ből, aki metamfetamin hatása alatt egy kisrepülőgépen megszöktette Mussolinit, akit a szövetségesek dél-olaszországi partraszállása után házi őrizetre ítélték Abruzzóban. Az azóta fegyvercsempésszé lett Skorzeny azt állítja, hogy elcsábította Evitát szivárvány körútjának spanyolországi állomásán, „piff-puff, igazi kanca az a señora Perón”, harsogja. Fritsch röhög, Sassen tósztot mond a Reichre és Argentínára, ahol olyan édes a náci élete.

1951. március közepén Menge meghívja a vad hordát a birtokára. Rudel, Malbranc, Fritsch, Bohne, Sassen, Haase mind eljönnek, hogy megünnepeljék Gregor barátjuk negyvenedik születésnapját. Ajándékuk is van. Dürer mitikus metszete: *A lovag, a halál és az ördög*.

19.

MacArthur parancsnokot leváltották a Távol-Keleten, stabilizálódik a front. Perón dühöng, a kentaur kor végét és a harmadik világháborút elhalasztották. Határtalan ambícióit most dicsőséges újraválasztása köti le. Szorít a rendszerén: tilos a hatóságok bírálata, a vezető lapokat cenzúrázzák, a *La Prensá*t bezárják, államosítják és a szakszervezet szócsövévé alakítják. Megduplázzák a katonaság létszámát, megerősítik a propagandát; a másként gondolkodókat bebörtönzik, a képviselők Montevideóba menekülnek. Perón csatasorba állítja a remény hölgyét is, hogy a legragyogóbb győzelmet biztosítsa magának: felajánlja a feleségének, hogy a következő mandátuma idején legyen az alelnöke.

Nap mint nap végeérhetetlen sor várja Evitát a munkaügyi minisztériumban vagy az alapítványa előtt, amelynek a költségvetését megduplázták. Egymást tapossák az emberek, hogy szót válthassanak vele, vagy csak találkozhasson a pillantásuk. Ha megérintik a kezét, mintha Krisztust, vagy a legbőkezőbb istennőt érintenék: Evita még soha nem osztott szét ennyi lakást, gyógyszert és ruhát a nyomorgó argentinok közt, soha nem hozott ennyi áldozatot, mintha meg lennének számlálva a napjai, nem is alszik, minden fronton ott van, mintha veszély fenyegetné a rendszert, fegyvereket rejtet el és azt tervezi, hogy a zsoldjában álló munkásokból magánmilíciát hoz létre.

Buenos Aires megtelik az őt ábrázoló plakátokkal. Az obeliszken, a Július 9. sugárúton hatalmas transzparenszek szólítanak szavazásra: „Perón – Eva Perón, a haza képlete”.

1951. augusztus 22-én több százezer, kabátja hajtókáján peronista jelvényt viselő argentin hömpölyög a világ legszélesebb sugárútján, ahol a házaspár hivatalosan bejelenti indulását a választáson. A tömegbe vegyülő Rudel és Gregor a tribünre szegezi a tekintetét, Perónra, ahogy boldogan, brillantinos hajjal, keresztbe font karral áll. Hirtelen hatalmas ováció tör ki: megjelenik Evita. Csókokat dob a híveinek, akik letérdelnek és sírnak, a környező balkonokról konfettiesőt zúdítanak rá, miközben mint a stadionban, fáklyák, zászlók, zsebkendők és tűzijáték köszöntik a bálvány érkezését.

Amikor a szakszervezet főtitkára felszólítja a tömeget, hogy nyilvánítsa alelnökjelöltnek, Evita a *líder* karjaiba fúrja magát, és hebegve négy nap gondolkodási időt kér. A tömeg összezavarodik. Felmorajlik. *Egy nap?*, kérleli Evita. A tömeg toporzékol. *Akkor csak néhány óra?*, könyörög Evita. Szó sem lehet róla. Tizennyolc percen át skandálják a nevét és azt, *ahora, ahora*, most! Evita megtántorodik, kitör belőle a zokogás, és kijelenti, hogy aznap este megadja a választ a rádióban.

Rudel és Gregor távozik, elég volt a színjátékból.

A *bombóktól*, a nagy doboktól cseng a fülük, a *negrada*, Buenos Aires munkások lakta külvárosainak söpredéke undorral tölti el őket: Németországban a Führer idejében elképzelhetetlen lett volna hasonló cirkusz. Pont olyan ez a gyűlés, mint Perón operettdiktatúrája, állapítja meg a két náci, és mint az argentinok, „a pszichodráma királyai, akik engedelmeskednek a parancsoknak, csak épp nem hajtják végre őket. Aki nem tud engedelmeskedni, soha nem fog tudni parancsolni sem.”

Amikor végre kiérnek a tömegből, Rudel egy szigorúan bizalmas hírt oszt meg Gregorral: azt mondják, Evita beteg, sőt nagyon beteg. „Ha így van, a barátunknak lőttek.”

A peróni rendszer nem tartja be az ígéreteit: Buenos Aires belvárosában továbbra is hepehupások a járdák; késnek a vonatok; Perón számolatlanul költekezik, de az eredmények elmaradnak; Richter becsapta Patagóniában, több százezer pesót eltüntetett anélkül, hogy egyetlen watt atomenergiát termeltek volna; az argentin gazdaság bukdácsol, silány minőséget gyárt. Rudel és Gregor a kereszténység káros hatását látja mindebben. Perón nem a kellő durvasággal lép fel, gúzsba kötik a zsidó-keresztény bárgyúságok, az együttérzés és a szánalom, a szentimentalizmus különböző formái, amelyektől a náciizmus mind megszabadult.

Gregor megveti a *lídert* körülvéő katolikus-fasiszta kört: csupa gyenge férfi, fogatlan tigris, mint Daye, aki azt állítja, hogy együtt teázott Hitlerrel és az iráni sahhal. A mozgalma a nemzetközi népi egységért csak fecsegés. A harmadik világháborúja: gyermeki képzelgés. Mostanra Daye depresszióba süllyedve írja az emlékiratait, Mussolini fia textilbe fektet, Sabiani, Marseille egykori polgármestere alkoholba fojtja a magányát. Néhány héttel azelőtt Pétain marsall halálhírére összegyűltek virrasztani a Buenos Aires-i katedrálisban.

Ezeknek az embereknek végük. A múlt felé fordultak, miközben a Buenos Aires-i náci a jövőt fürkészik.

Németországot.

20.

Azt tervezik, hogy visszahódítják Németországot. A Dürer Kör tagjai nem hisznek a szövetségesek kikényszerítette „demokráciában”. Imádott hazájuk nem változott meg varázsütésre, az lehetetlen. Követik a híreket, és a cenzúra és a betiltások ellenére egyre emelkedő példányszámú lapjukban kommentálják őket. Tudják, hogy a honfitársaik visszavágyják a Német Császárságot, a Harmadik Birodalom első éveit, nem hiszik el a táborokban elkövetett „atrocitásokat”, és a nürnbergi per után a győztes bosszúját emlegetik. Meggyőződésük, hogy a németek nem helytelenítették a náciizmust. Hiszen megszavazták a rendszert és a hódításait. Tisztelték a Führert. Gregor mesél Fritsch-nek, Sassennek és Rudelnek. Az orvosok és egyetemi oktatók lelkesedéséről az 1930-as években; az ujjongásukról, hogy megszabadultak a vén humanistáktól, és a legradikálisabb változások iránti igényükről; a szociáldarwinizmus és a fajelmélet népszerűségéről a társadalom minden rétegében. Arról, hogyan zsigerelték ki a foglyokat az ipari óriásvállalatok. A kísérleti nyúlként használt emberekről a gyógyszerészeti laboratóriumokban, a fogakból kisedett és havonta a Reichsbankba küldött aranyról.

Mindenki haszonélvezője volt a rendszernek, egészen a háború utolsó éveinek pusztításaiig. Senki nem tiltakozott, amikor térdelő zsidók takarították az utcát, és senki nem szólt egy szót sem, amikor egyik napról a másikra eltűntek. Ha a bolygó nem fogott volna össze Németország ellen, még mindig a náciizmus lenne hatalmon.

A Dürer Kör tagjai hisznek a feltámadásában. Megvetik új polgári

életük triviális valóságát a világ túlsó végén, és nem elég számukra, hogy az üzletükkel törődjenek és kitartsák a szeretőiket. A vereség félbeszakította kirobbanó pályafutásukat. Így aztán a harmincas éveiben járó Fritsch, Sassen és Rudel úgy dönt, hogy folytatják a harcot. Cselekedniük kell, méghozzá gyorsan, veszélyben van a haza, Adenauer eladja és a nyugati világba integrálja Nyugat-Németországot, miközben Kelet-Németországot a szovjetek fosztják ki.

Haboznak. Argentínából nem könnyű felmérni az erőviszonyokat, szervezkedni pedig még nehezebb. Alakítsanak kormányt a száműzetésben? Szítsanak forradalmat Németországban? Puccsal döntsék meg Adenauer uralmát? Az összeesküvők úgy döntenek, a Hitler által húsz évvel korábban kijelölt utat követik: a politika színpadára lépnek, szövetségeket kötnek, a szavazófülkékben szerzik meg a hatalmat. 1953 szeptemberében tartják a következő szövetségi választásokat, magától adódik Rudel neve, a németek nem felejtették el a hőstetteit.

1952 nyarán a pilóta hazarepül, hogy szövetséget kössön a Szocialista Birodalmi Párt náci aktivistáival. Kedvezőnek tűnik a környezet a Dürer Kör terveihez, hiszen Németországban szeptemberben kitör a botrány: a luxemburgi egyezmény keretében „Adenauer rabbi”, ahogy Rudel nevezi, elismeri a németek bűnösségét, és vállalja, hogy a Német Szövetségi Köztársaság több milliárd dollár jóvátételt fizet Izraelnek, és kártérítést a zsidóknak. Egy hónappal később a kancellárnak sikerül betiltatnia a Szocialista Birodalmi Pártot: Rudel visszatér Buenos Airesbe, hogy tanácskozzon a társaival. Hamarosan újra Németországba utazik, ahol a Német Birodalmi Párt, a nacionalista-konzervatív tömörülés jelöltje lesz. A Dürer Kör azonban figyelmen kívül hagyta a

gazdasági csodát, és elszámította magát. A németeknek fontosabb az olaszországi nyaralás, mint a náci nosztalgia. Ugyanaz az opportunizmus, amellyel a Reichet szolgálták, most a demokrácia irányába tereli őket: a németeknek rugalmas a gerincük, az 1953-as választásokon lesöprik a Német Birodalmi Pártot.

21.

Gregor éppen pralinét eszeget, elnyúlva a tágas nappali bőrkárpóján a lakásban, ahová néhány hónappal azelőtt költözött a Tacuari utca 431. második emeletén, Buenos Aires központjában, amikor tudomást szerez szeretett Rudelje kudarcáról. Tanácsokkal ellátta ugyan a Dürer Kör-beli barátait, de a tevékenységüket csak távolról követte. Valójában sosem volt politikus alkat, és gyerekkora óta, bármit állítson is Németország iránti rajongásáról és a nácizmushoz való hűségéről, mindig csakis magára gondolt, csakis önmagát szerette. Az eszes Gregor számára 1953 végén minden rendben van, sőt egyre jobban. Mit számít, hogy Argentína a méhnyakrákban meghalt Evitát siratja, mit számít, hogy Adenauer megghiúsította menekült barátai terveit, a lényeg biztosítva van. Kívívta a társai megbecsülését, és virágzik a kis üzlete: Gregor szórakozik és gazdagszik.

Egy ácsműhelyt és egy bútorgyárat igazgat, amelyet a családja kiapadhatatlan vagyonából finanszíroz, titokban tiltott abortuszokat végez, a Mengele mezőgazdasági gépek legendás erejét reklámozza Chaco és Santa Fe gazdálkodóinak a körében. A klán meghódítja Dél-Amerikát, és Buenos Airesbe látogat Alois öccse a feleségével, a hűséges Sedlmeier, ő többször is, és végül idősebb Karl, a megöregedett és félelmetes családfő, aki náci volt, amikor 1933 májusában az kellett, most pedig függetlenként Günzburg polgármester-helyettese. Gregort nyugtalanítja az öreg Karl érkezése. Az apja mindig a szemére vetette a házasságát „azzal a jöttment Irenével”, és azt, hogy nem a virágzó vállalkozás mellett

kötelezte el magát, amelyet a semmiből épített fel, és amikor meglátogatja elsőszülött fiát, már hatszáz alkalmazottat számlál.

Gregornál idősebb Karl elidőzik a Dürer-metszet előtt, és megsimogatja Heinrich Lyonst, „jól nevelt kutya”, ez minden. Semmi melegség, semmi érzelemnyilvánítás. Az ipar lovagja önmagához híven minden energiáját az üzleti ügyeinek szenteli Buenos Airesben éppúgy, mint Günzburgban. Gregor tolmácsol neki, amikor az argentin üzletemberekkel találkozik, de nem említi, hogy a fia, és bevezeti felsőbb körökbeli barátaihoz. Nagyon büszkén mutatja be Klingenfusst, a külügyminisztérium egykori zsidóügyi diplomatáját, aki mára a német–argentin kereskedelem egyik motorja, és Von Neurathot, aki nemrég átvette a Siemens argentin leányvállalatának vezetését. Együttműködési megállapodást kötnek az Orbisszal, az ígéretes gáztűzhely- és sütőgyárral, amelyet egy drezdai náci, Roberto Mertig irányít. Mertig sikere és hazafiassága (minden alkalmazottja német) lenyűgözi az idősebb Mengelét. Búcsúzáskor apa és fia megfogadják, hogy hamarosan újra találkoznak, ki tudja, talán Németországban.

A Mengele vállalat másik nagy vadászterülete Paraguay. Apja utasítására Gregor egyre több időt tölt ott Rudellel, aki a Llullaillaco vulkán megmászásával vigasztalódott választási veresége után, és Haaséékkal: a zenerajongó felesége az 1954. májusi államcsíny óta az országot irányító Stroessner tábornok pénzügyminiszterének a lánya.

Gregor Heinrich Lyonsszal és a mezőgazdasági felszerelések katalógusával felszerelve járja a szárazfölddel övezett sziget buja vidékét, a pálmaerdőket, a nagy Chaco kopár fennsíkjait, a gyapot- és matéfaültetvényeket; felkeresi az állattenyésztőket, a menonita közösségeket, és Nueva Germania fanatikus úttörőinek

leszármazottait. Már országszerte értékes kapcsolatrendszert épített ki. Haase bemutatja neki Werner Jungot, a paraguayi Náci Ifjúság egykori vezetőjét, Rudelnek hála pedig összebarátkozik Alejandro von Ecksteinnel, a menekült balti báróval, Stroessner hadseregének kapitányával, a diktátor fegyvertársával. Az 1930-as években együtt győzték le a bolíviaiakat egy abszurd háborúban, amelynek végén kiderült, hogy a vezérkar állításával ellentétben egy csepp olaj sincs a vidéken.

Gregor úgy gondolja, Paraguay jó menedék lehet, ha Argentína összeomlik. 1953 áprilisában Perón elnök majdnem életét vesztesette egy merényletben, rogyadozik az építménye, egekben az infláció, a fémmunkások sztrájkolnak, a fizetések zuhanni kezdenek. Mint egy repülőgépet vezető kölyök, a *líder* hangulata, szeszélyei szerint állítgatja az argentin gazdaság váltóit. Amióta Evita meghalt, akinek testét bebalzsamoztatta, Perón összezavarodott. Olivosi rezidenciáján raviolival tömi magát, és rendszeresen nagyon fiatal lányokat fogad, akiket robogózni tanít. Nelly, az új élettársa tizenhárom éves; ha jól viselkedik, megengedi neki, hogy viselje Evita ékszereit. A sajtó szerint van egy kis kalandja Gina Lollobrigidával is. Az egyház háborog az elnöki orgiák miatt. Már mindenki csak *El Pochónak*, a Kövérnek nevezi.

Gregor személyesen is láthatta, milyen csúf, zsíros táskák húzódnak Perón szeme alatt. A rövidke kihallgatáson, amelyen fogadta őket, amikor Sassen és Rudel végre teljesítette az ígéretét, az elnök szórakozottan az uszkárjaival játszott, miközben a három náci csodálattal nézett fel rá. A nagyapja orvos volt, és ő maga is szívesen tanult volna annak, de az argentinok legnagyobb szerencséjére Isten ujjá a katonaiskola felé terelte. Perón azután széles karmozdulattal elbocsátotta őket, és máris bejelentették az új

kedvencét, Tommy testvért, egy amerikai gyógyítót.

22.

A mindig elegánsan öltöző, kedélyes Gregornak jó híre van a Buenos Aires-i német közösségben. Mint igazi értelmiségi, Fichte- és Goethe-idézetekkel tűzdeli a mondandóját. A nők dicsérik szinte szertartásos udvariasságát, és figyelemre méltó műveltségét. Egyetlen ember van a közösségben, akire nem hat a vonzereje. Sassen mutatta be neki egyszer, amikor Gregor éppen az ABC-ben ebédelt a törzsasztalánál, a bajor címer alatt. Már a köszönésnél tudta, hogy ezzel a kopasz, rosszul öltözött alakkal sosem fogják megérteni egymást. Ricardo Klement keze nyirkos volt, sanda tekintete vastag szemüveg mögé rejtőzött.

Sassen aznap nem tudta megállni, hogy fel ne fedje a két érintett igazi személyazonosságát. Adolf Eichmann, bemutatom Josef Mengelét. Josef Mengele, bemutatom Adolf Eichmannt. Az utóbbinak semmit sem mondott az előbbi neve. A holokauszt fő szervezője százával, ezrével találkozott SS-kapitányokkal, - orvosokkal. Eichmann szemében Mengele az alantas feladatok végrehajtója, csak egy porszem, és ezt már az első találkozáskor érezteti is vele, gondosan felidézve ragyogó pályafutását a Harmadik Birodalom csúcsán, felelőssége, hatalma óriási terheit.

– Mindenki tudta, ki vagyok! A leggazdagabb zsidók csókolgatták a lábam, hogy megmeneküljenek.

Mielőtt Argentínába szökött volna, Eichmann is egy tanyán bujkált, Németország északi részén. Erdészként dolgozott, és csirkéket nevelt. Azután Tucumánban a Capri vállalat földmérőit irányította. Perón alapította a céget, hogy hasznossá tegye a nácikat, és ha úgy

alakul, vízi erőműveket építsen. 1953-ban a Capri csődbe ment; Eichmann, a felesége és három fiuk Buenos Airesbe költöztek, az Olivos negyedbeli Chacabuco utcába.

Gregor igyekszik kerülni Klementéket, de amióta 1954 elején ő is a kerületbe költözött, egy szép mór stílusú ház kertre néző lakásba, a Sarmiento utca 1875.-ben, gyakran összefut velük, különösen a fiúkkal, akik mindig *gauchónak* öltözve járnak, mintha karnevál lenne. Eichmann bazári látványosság, mindig meghívják a *Falken* fedélzetén tartott összejövetelekre és a vidéki partikra Mengénél, a náci közösséget lenyűgözi gonosz aurája. Amikor Sassen hozzá fordul, olyan, mintha Himmlerrel, Göringgel és Heydrichhel beszélne, akiknek barátságával Eichmann gyakran dicsekszik. Bárhová megy a náci körökben, Eichmann berúg, hegedül és jelenetet rendez. A nagy inkvizítorként és a zsidók cárjaként mutatkozik be. A jeruzsálemi főmufti barátja volt. Szolgálati kocsija volt sofőrrel, hogy kedvére terrorizálhassa Európát. Miniszterek loholtak utána, és húzódtak félre az útjából. Budapest legszebb nőit élvezte. Az estélyek végén néha még dedikálja is a fényképeit: „Adolf Eichmann, nyugalmazott SS-Obersturmbannführer”.

Az érkezése óta igen óvatos Gregort bűszíti, ahogy Eichmann a hírnevet hajszolja. Ő maga csak néhány közeli barátjának fedte fel valódi személyazonosságát és auschwitzi tevékenységét. Mindenki másnak csak elnagyolt tájékoztatást ad a kilétéről: katonaorvos, német, új életet kezdeni jött az Újvilágba. Találkozásaik alapján Gregor megveti a műveletlen egykori kereskedőt, aki be sem fejezte középiskolai tanulmányait, és sosem vette ki a részét a front viszontagságaiból. Eichmann szerencsétlen alak, igazi vesztes, már a mosoda is bezárt, amelyet az Olivos kerületben nyitott, haraggal teli ember, aki irigylí szép házát, agglegény életét és gyönyörű új

német Borgward Isabella kupéját.

Eichmann viszonozza a megvetését. Gregor vagy Mengele, mit számít, elkényeztetett apuka kicsi fiacskája: barna bőrű söpredék.

23.

Gregor kiveszi a fényképet a keretből, és elégeti az ablakban, hamarosan csak egy kupac hamu marad belőle. Egy széllokés szétszórja a lágy Buenos Aires-i levegőben. Irene válni akar, hogy hozzámelessen a freiburgi cipőkereskedőhöz. Gregor felhívja Haasét és Rudelt, szüksége van egy jó argentin védőre, aki kapcsolatba lép a günzburgi ügyvédjével. A pénz nem gond, de minél több közvetítőt, paravánt akar beiktatni. Nem lesz nagyvonalú a feleségével. 1954. március 25-én mondják ki a válást Düsseldorfban.

„Remek hír – írja szárazon idősebb Karl –, végre megszabadítottál attól a ringyótól. Ne is törd a fejed azon, hogy visszahódítod, a te korodban ez már illetlenség.” A Mengele család feje örül a válásnak, fondorlatos tervet forgat a fejében, amely hármias haszonnal kecsegtet: nyer rajta imádott vállalata, Josef, és egy másik zavaró nőszemély, ifjabb Karl özvegye, Martha is, aki elhunyt férje után a cég egy részének örököse. Martha egy ideje szerelmes: idősebb Karl attól tart, hogy hozzámegy az idegenhez, aki így bekerülne az igazgatótanácsba. Azt javasolja Josefnek, hogy vegye feleségül a sógornőjét, hogy a vállalat a család kezében maradjon, majd a házasságkötés után papíron minden üzletrészét engedje át Marthának: ha végül mégis elfogatóparancsot adnak ki ellene, nem bénul meg a cég. Bármilyen történjen is, Josef fogja előírni Marthának, milyen döntéseket hozzon az igazgatótanácsban.

Gregor a mór ház kertjében egy nyugágyon heverészik, és áldja apja zsenialitását. Ujjong, hogy elveszi gyűlölt öccse feleségét. Elképze

Irene zavarát és haragját, amikor megtudja, hogy ő is újraraházasodik, ráadásul épp Marthával, akit ki nem állhatott.

Karl azt javasolja a fiának, hogy a svájci Alpokban találkozzon a sógornőjével. „Argentin útlevéllal, álnév alatt utazol. Elég embert ismersz Buenos Airesben ahhoz, hogy gond nélkül szerezz egyet. Én meggyőzőm Marthát, és elintézek minden mást, a jegyeket, a tartózkodást, a pénzt. Megszervezem, hogy Rolf is vele menjen. Ideje, hogy megismerd a fiad.”

24.

Gregor 1955 tavaszán kezdi el az ügyintézését. Jó kapcsolatai és a kenőpénzek ellenére hosszú lesz az eljárás, a perónista bürokrácia igazi útvesztő, és mivel Gregornak csak tartózkodási engedélye van, vaskos dossziét kell benyújtania (ajánlásokkal, kezességvállalásokkal, erkölcsi bizonyítvánnyal, megfelelő igazolásokkal), mielőtt engedélyezik, hogy kérvényezze az argentin állampolgárság nélküli útlevelet. Majdnem egy évet kell várnia: időközben Argentína erőszakba és ellenforradalomba süllyedt.

1955. június 16-án a „gorillák”, a Perón-ellenes katonai erők bombázzák az elnöki palotát és a Május teret. Perón megússza a puccsot, de Argentína élén töltött napjai meg vannak számlálva. Az egyház, az ellenzék menedéke, a fejét akarja: megvonta a támogatást az egyházi iskoláktól, legalizálta a válást és a prostitúciót, Tommy testvér befolyására támogatta a szekták szaporodását. „Perón igen! Papok nem!”, egymást követik a tüntetések és ellentüntetések, Perón, az Antikrisztus papokat börtönöz be, az egyház kiátkozza, templomokat dúlnak fel, elkezdődik az anarchia tele. *El Pocho* megesküszik, hogy minden egyes megölt perónistáért öt ellenségét végezteti ki. Szeptemberben, amikor Gregornak végre sikerül igazolnia „feddhetetlenségét”, államcsínyről szóló híresztelések terjednek, lázadás borítja lángba Córdoba-t és a Bahía Blanca-i kikötőt. A tengerészet 16-án blokád alá veszi Buenos Airest, és azzal fenyegetőzik, hogy bombázni kezdi az olajfinomítókat. „Isten igazságos”, ez a puccsisták jelszava.

Argentína a polgárháború küszöbén áll, Perón lemond. Tűzre veti a legkompromittáltabb iratait, és hogy ne egy lámpavasra húzva végezze, mint a mentora, Mussolini, felszáll egy Asunciónba tartó paraguayi ágyúnaszádra. Egy alkoholista tábornok irányította katonai junta veszi át a hatalmat. Néhány héttel később a tábornokot megdönti egy másik tábornok, a kíméletlen Aramburu, aki azt ígéri, hogy a perónizmus minden nyomától megtisztítja Argentínát.

Gregor a rádiója előtt állva hallgatja a szigorú hang mennydörgését: „Hat hónaptól három évig terjedő börtönbüntetéssel sújtható az, aki látható helyre kihelyez képet vagy szobrot a szökevény zsarnokról vagy néhai feleségéről, nyilvános helyen olyan szavakat és kifejezéseket használ, mint Perón, perónizmus, harmadik út, és a bukott diktatúra érdemeit dicséri...” A felszabadító forradalom nevében letartóztatják a szakszervezeti vezetőket, és ezrével mentik fel a hivatalnokokat. Átneveznek minden helyet (várost, kerületet, megyét, utcát, pályaudvart, teret, uszodát, lovardát, stadiont, táncklubot), amely Perón nevét viseli; a kis Eviták új keresztnemet választanak. Az alapítványt bezárják, a drapériákat felégetik, az étkészleteket beolvasztják, a szobrokat tönkreteszik, a robogókat és az ékszereket, a bukott pár mohóságának és bűnösségének bizonyítékait kiállítják. Evita bebalzsamozott holtteste eltűnik. Borgest kinevezik a Nemzeti Könyvtár igazgatójává és a Buenos Aires-i bölcsészkar professzorává. Perón Panamában talál menedéket, aranyéletet él bárokkal, cigarettával, whiskyvel, csinos lányokkal, és belehabarodik egy táncosnőbe, María Estela Martínezbe, aki hamarosan a harmadik felesége lesz, és akit Isabelre keresztel át.

Védelmezőjük távozásával a nácik nyugtalankodni kezdenek. Aramburu kijelentette, hogy leszámol a régi rendszer

haszonélvezőivel. Több német tőkéjű vállalat is bezárni kényszerül. A rendőrség elkobozza Rudel córdobai házát, és házi őrizetbe kényszeríti. Bohne és más háborús bűnösök elhagyják Argentínát, Daye kijelenti a lapjában, hogy „keserűen fájdalmas a száműzetés”, Gregor azt tervezi, hogy Paraguayba menekül, de meggondolja magát: távol maradt a politikától, és soha nem tartozott Perón belső köréhez, végül is nem több, mint egy becsületes vállalkozó. Felfüggeszti az illegális abortuszokat, és várja, hogy elvonuljon a vihar. Állítólag Aramburu is csodálja a porosz katonai hagyományokat, akár szót is érthetne a nációkkal.

Gregor végre kap egy három hónapig érvényes útlevelet. 1956. március 22-én felszáll a Pan Am DC-7-esére, és egy rövid New York-i megálló után megérkezik Genfbe.

Sedlmeier a reptéren várja, és Engelbergbe kíséri, a síparadicsom legjobb négycsillagos szállodájába, az Engel hotelba. A recepción két tizenkét éves fiú és egy vonzó, barna hajú nő várja: Martha és a fia, Karl-Heinz, valamint a saját fia, Rolf.

26.

Martha dúdolgat a fürdőszobában a tükör előtt, amíg folyik a fürdővíz. Gregor feje alatt a kezével, cipő nélkül heverészik az ágyon, hallgatja a víz csobogását és a vidám női hangot, a kandallóban ropog a tűz. Idilli hangulatban telik a svájci tartózkodása, a hegyi levegő új erővel tölti el. Martha úgy mutatta be a fiúknak, mint Fritz nagybácsit Amerikából. Rolfnak kiskorában azt mesélték, hogy az apja, Josef nem sokkal a születése után elesett Oroszországban.

Rolf és Karl-Heinz pontos, figyelmes és hálás fiúk, egyenesen ülnek az asztalnál, és csak akkor beszélnek, ha Mengele-Gregor-Fritz engedélyt ad rá. Csodálják: Fritz bácsi remekül síel, az alpesi vadászoknál szolgált. Imádják a történeteit. Vacsoránál, sétánál, esténként könyörögnek, hogy meséljen, Karl-Heinz a tankcsatákról akar hallani, az oroszországi poros sztyeppéken harcolók hőstetteiről és a bajtársiasságról; Rolf San Martín Andok-beli útjáról, a *gauchók* és a pampák indiánjainak kalandjairól „a Río de la Plata, a sárfolyó partján, amely kígyóként kanyarog az óceán kék bálnáiig”. Fritz bácsi mesél az argentin sivatag meghódításáról, arról, hogy a „civilizáció győzelmet aratott a vad barbárság felett, ahogy mi, németek is tettük a keleti területekkel a háború alatt. Sose felejtsetek el, gyerekek, a germánok tehetségesebbek voltak, mint a görögök, és erősebbek, mint a rómaiak.”

Amikor csak teheti, Gregor a fiát figyeli. Rolf az anyjától örökölte a kezét és az orrát, melankolikus tekintetét, félénk szépségét és ártatlanságát, nem olyan magabiztos, mint Karl-Heinz, aki egy fejjel

magasabb nála, és sokkal jobban síel. Karl-Heinz már kis férfi, Rolf még gyerek. Tűzoltó, úrhajós, mérnök, még fogalma sincs, mi lesz később, és naponta meggondolja magát. Gregor az ő korában elszántabb volt.

Feléleszti a pislákoló tüzet, aztán visszafekszik, és a kisfiúra gondol, aki valaha volt. Egy percre sem tette el a mikroszkópját, amelyet az apjától kapott a tizedik születésnapjára, és meggyőződése volt, hogy Josef Mengele egy nap ugyanolyan híres lesz, mint akkori példaképei, az orvos Robert Koch, a bakteriológia császára, és August Kekulé, aki felfedezte a benzolgyűrű szerkezetét. Nagyon hamar felmérte, hogy az orvosok és a kutatók lesznek a huszadik század papjai és sztárjai. Emlékezett Serge Voronoffra, aki azzal borzolta a kedélyeket, hogy fiatal csimpánzok heréit ültette idős, gazdag pácienseibe Côte d'Azur-i klinikáján, az 1920-as években nagy sikert arattak a tevékenységéről szóló beszámolók. Voronoff sarlatán volt, Németország azonban igazán a modern orvoslás és a tudományok paradicsoma; a biológia, a zoológia, az aszpirin, a mikroszkóp, a laboratóriumok, csupa német vívmány. Nem fog Günzburgban poshadni az apai szigor alatt, ezt már tizenöt évesen elhatározta. Idősebb Karltól örökölte a kitartását, az eszességét és a nagyravágyását, az anyjától, Walburgától a ridegségét, a szívtelenségét.

Gregor visszagondol egyetemista éveire, Münchenben, Bécsben, Frankfurtban, izgalmas időszak volt, az 1930-as évek, a nagy változás kora. Miközben a diáktársai versengtek, ittak és játszották az eszüket az SA-nál, ő keményen dolgozott, és a munkája meghozta a gyümölcsét, a legnagyobbak figyeltek fel rá: Eugen Fischer, a híres eugenikus, aki a század elején részt vett Namíbiában a herero és nama pásztorok kiirtásában, és Mollinson

professzor, az örökléstan és a faji tisztaság szakértője, aki szakdolgozati témavezetője lett („a felső állkapocs faji-morfológiai kutatása négy faji csoport vizsgálatával”, amelyet *summa cum laude* védett meg). Mollinson beajánlotta a leghíresebb német genetikusoknak, köztük Otmar von Verschuer bárónak, az ikrek nagy szakértőjének, akinek huszonhat évesen nemcsak kutatóasszisztense lett, de hamarosan a Harmadik Birodalom Biológia- és Fajtisztasági Intézetének kedvence is a Frankfurter Egyetemen. Amikor Von Verschuer átvette az antropológiával, genetikával és az emberi öröklődéssel foglalkozó berlini Kaiser-Wilhelm Intézet vezetését, Mengelét Auschwitzba küldte: „A történelem legnagyobb laboratóriuma, hatalmas elismerés egy kitűnő és szorgalmas fiatal kutató számára. Talán felfedezheti a többes születés titkait.” A báró finanszírozta a munkáját, Mengele pedig rendszeresen küldött neki mintákat (csontvelőt, vért, szerveket), csontvázakat, és a kutatási eredményeit. Bőségesen volt dolga a huszonegy tábori hónap alatt. Szelektált a rámpán, több száz barakkot fertőtlenített és több tifuszijárványt fékezett meg, szorgalmának ismét meglett a jutalma, a felettesei dicséretével kísérve megkapta a vaskeresztet kardokkal. *Rolfot kézbe kellene venni*, gondolja magában Gregor a négycsillagos szálloda nagy, balkonos lakosztályában, *az anyja és a freiburgi cipőkereskedő mellett sosem keményedik meg*. A nők nem szeretik a puhányokat, inkább az erőseket és elszántakat választják, amilyen ő, erről meg van győződve.

Martha azonnal megérezte, hogy keményebb fából faragták, mint néhai öccsét. Az első este a vacsoránál, miközben a fiúk a tányérjuk fölé hajoltak, Fritz levetkőztette a pillantásával. Elidőzött kontyba feltűzött fekete hajánál, piros ajkánál, és amikor az asszony felállt és

a mosdóba indult, hosszasan bámulta húsos fenekét, Günzburgban valóságos legenda övezte Martha Mengele, született – sajnálatos véletlen – Weil, ringó járását. Nem olyan kifinomult, mint Irene, nem is olyan éteri a megjelenése, Gregor azonban az Engel hotelban megfogadta, hogy nem gondol többé a volt feleségére, soha többé nem hasonlít hozzá senkit. Marthának vannak elvei, határozott, Rolf és Karl-Heinz engedelmeskedik neki, és ha nem is szép, de érzéki harmincöt éves nő. Ráadásul ifjabb Karl özvegye: amikor Gregor a második este levette csipkés melltartóját, az a csodálatos érzés töltötte el, hogy végre megadja a kegyelemdöfést az öccsének, másodszor is eltemeti. „Bárcsak látná, ahogy meghágom a feleségét” – húzza el a száját, és kiugrik az ágyból. Levetkőzik, és a fürdőszobába megy. Martha a kádban várja.

27.

Sedlmeier Mercedese a szálloda előtt várakozik. Martha és a fiúk vonattal mennek haza, Gregor a barátja kocsiján. 1944 novembere óta nem látta Günzburgot.

Ahogy haladnak előre a havas hágók között, Gregor teste megfeszül, a Konstanzi-tó partján elköltött ebéd sem segít, gyorsul a pulzusa, és amikor beesteledik, és felismeri a Duna kanyarulatát a város szélén, a reneszánsz kastélyt, a barokk templomot, megkéri Sedlmeiert, hogy maradjon csendben, nem érzi jól magát.

Újra itt van gyerekkora nagy szürke házában. A bejáratí ajtó festékét, valamint az anyja és az öccse urnáját leszámítva a kandallópárkányon semmi nem változott. Gregor viszontlátja a sötét faburkolatot, a biedermeier tálalót, a fonográfot az étkezőben, ahol Sedlmeierrel, az öccsével és az apjával vacsorázik, aki szabadnapot adott a házvezetőnőnek és a szakácsnőnek, ahogy előre kérte. Gregor köszönetet mond. A szálloda kitűnő volt, a fiúk kicsattannak az egészségtől, Martha csodálatos, a terv működött, örömmel feleségül veszi, de azonnal el is borul az arca, nem kellett volna visszajönnie Günzburgba. Mit fog csinálni? Josef Mengele a háború után eltűnt, nem korzózhat az Augsburgi Strassén! Miért ne menne mindjárt a gyárba, ha már itt van! Mindenki fel fogja ismerni, az emberek beszélnek, kicsi a város, örült kockázatot vállalt.

Idősebb Karl nyugtatni igyekszik. Günzburgban ő az úr, a vállalat egy kisebb birodalom, és messze a legnagyobb munkaadó a környéken, senki nem merné feljelenteni a főnök fiát, és kinek is jelentené fel? Még csak nem is keresik Németországban, nem adtak

ki ellene elfogatóparancsot.

– Elég ebből, Josef, ne légy nyúlszívű, mégiscsak itthon vagy! Az emberek jó emlékeket őriznek rólad, és sokat emlegetik a ragyogó tanulmányaidat. Herr Globle sem emésztí magát, amikor minden reggel bemegy az államtitkári irodájába a kancellárián. Mindenki tudja, hogy helyeselte a nürnbergi törvényeket, és rákényszerítette a zsidókra az Israel és Sarah neveket. És akkor? Senkit nem érdekel, főleg nem Adenauert, ahogy az sem érdekel senkit, hogy hol voltál a háború alatt! A kötelességedet teljesítetted, ennyi az egész!

Alois csitítani próbálja az elmúlt hónapokban lesóványodott idősebb Karl-t, és megerősíti Josefnek, hogy az apjukat még soha nem tisztelték és szerették jobban a dolgozói, olyannyira, hogy nemsokára díszpolgár lesz.

– Nélkülünk Günzburg összeomlana. Mi finanszírozzuk az új szociális lakások, a kórház és az uszoda építését. Apa azt tervezi, hogy a hetvenötödik születésnapja megünneplésére kolbászt fog osztani a gyerekeknek.

Gregor képtelen elaludni. A tíznapos téli üdülés ellazította, csökkent az ébersége, érzi, hogy a farkasok elé veti magát. Akkor is megtörténhet a legrosszabb, ha egy hétig ki sem mozdul a házból. Ott van a neve a háborús bűnösök listáján, senkiben sem bízhat meg, a családja ezt nem értheti. Elhatározza, hogy másnap meglátogatja Münchenben egy bajtársát a Viking egységből, egy patikust, akinél egy hónapig bujkált, mielőtt a tanyára került volna, amikor visszaszerezte a jegyzeteit és a mintáit a szovjet zónában, a vándorlása elején. Biztonságosabb a nagyváros névtelensége. Kocsival megy, Sedlmeier majd bérel egy közönséges Opelt, Gregor névre. Azután ha minden rendben van, mégis eltölt néhány napot Günzburgban: Argentína, Paraguay, hamarosan talán Chile, meg

kell beszélnie az üzleti ügyeket a családdal.

Gregor a kocsiban káromkodva hallgatja a híreket. A Bundeswehr részt vesz a NATO hadműveleteiben, egy pap örömét fejezi ki, hogy Frankfurtban megalakult egy zsidó-keresztény baráti kör, a kölni izraeli kereskedelmi misszió élére új igazgató került. És az az átkozott dzsessz: Gregor másik csatornát keres, ahol klasszikus zenét adnak. A rádió felé hajol, egy vagy két pillanatig a gombokat csavargatja, és nekiütközik az előtte fékező kocsinak.

Gregor békülékenyen pénzt ajánl a sofőrnek, épp csak megkarcolódott a lökhárító, minek jegyzőkönyvet felvenni, esik az eső, ne vesztegessük az időt. A szőrmebundába burkolózó nő visszautasítja, a törvény az törvény, „Németországban vagyunk, civilizált országban”. A férje ezüst BMW-je most jött ki a garázból. Gregor makacskodik, még harminc márkát ajánl.

A nő egy köteg papírt vesz elő a kesztyűtartóból; Gregor agresszív lesz, azzal fenyegetőzik, hogy elhajt, a nő a rendőrséget akarja hívni, bámészkodók gyűlnek köréjük, egy felöltös férfi felírja az Opel rendszámát, és hirtelen felbukkan egy járőr. A rendőrt meglepi Gregor argentin útlevele és erős bajor akcentusa, felszólítja, hogy ne hagyja el Münchent, amíg nem ellenőrizte a személyazonosságát.

Ahogy a rendőrök távoznak, Gregor rohan az első telefonfülkéhez. Remegve tárcsázza az apja számát. Két órával később impozáns delegáció siet a müncheni központi kapitányságra. Idősebb Karl, az ügyvédje, a günzburgi rendőrfőnök és Sedlmeier, fekete aktatáskával a kezében, keresik a tisztet. Kimennek egy sörre, tárgyalnak, megalkusznak, ügy lezárva.

Gregor másnap visszarepül Dél-Amerikába.

28.

Argentínában van az élete, Martha és Karl-Heinz is hamarosan csatlakozik hozzá. Negyvenöt évesen Gregor nyugalomra vágyik, új otthonra, nagy házra, amelyben fogadhatja őket. Talál egy kaliforniai stílusú villát a Virrey Vertiz utca 970.-ben. Diszkrét és árnyas utca az Olivos kerület villanegyedében, két lépésre a parttól. A parton pedig kiskocsmák, egy jachtkikötő, Martha és Karl-Heinz otthon fogja érezni magát, csodálatos a hely, olyan, mint az Alster-tó környéke Hamburgban, vagy a Wannsee Berlinben.

Vagyona ellenére Gregornak hitelre van szüksége, hogy megvásárolja a házat és teljesítse az új feladatot, amellyel apja megbízta: be kell fektetnie egy gyógyszercégbe, a Fadro Farmba. Mertig, az Orbis vezetője, dél-amerikai partnere javasolta az üzletet, néhány barátjuk már bele is vetette magát a gyógyszergyártásba és a tuberkulózis speciális gyógymódjainak kutatásába. A bankok azonban egyetlen pesót sem adnak egy hontalannak, akinek nemsokára lejár az útlevele. Ha gyökeret akar verni és meg akar házasodni, kénytelen visszavenni személyazonosságát: újra Mengele kell hogy legyen.

Mint mindig, kikéri közeli barátai véleményét. Argentínában semmit sem kockáztat. Az amerikaiakat csakis a szovjetek elleni harc érdekli, a németek pedig hallani sem akarnak többé a nácizmusról. A háborúnak vége. Schwammberger, aki több lengyel gettó felszámolásáért felelős, visszakapta az útlevelét, az NSZK konzulátusa nem támasztott akadályt. Az új nagykövet remek fickó, nyugtatja Sassen. Werner Junker náci volt, Ribbentrop közeli

munkatársa a külügyben.

A Balkánon teljesített szolgálatot, és örül, hogy Buenos Airesben viszontláthatja Pavelić barátját, az egykori horvát diktátort.

Gregor felkeresi a követséget és megad minden információt, amit a háború óta gondosan rejtegetett, hogy igazolja, hogy ő Josef Mengele. A konzuli ügyek megbízottjának szeme sem rebben, amikor elárulja, hogy Argentínába érkezése óta álnéven élt. Átküldi az anyagát Bonnba, ahol senki nem figyeli a keresett háborús bűnösök listáját. Lehet, hogy Gregor feleslegesen esett pánikba Münchenben: az NSZK elítéli a nácizmust, de alkalmazza a kádereit és a végrehajtóit, kártalanítja a zsidókat, de hagyja a gyilkosaikat, hadd éljék az életüket Dél-Amerikában vagy a Közel-Keleten. Elismeri a „politikai tévedés” jogát, amnesztiát hirdet a „nácimentesítés áldozatainak”, nemzeti összefogásról és általános amnesztiáról beszél... Ég veled, Gregor: 1956 szeptemberében Nyugat-Németország Buenos Aires-i konzulátusa kiadja Josef Mengele születési anyakönyvi kivonatát.

Most az argentin hatóságoknál kell rendeznie a helyzetét. Bejelentkezik a bíróságon, és ujjlenyomatot ad a rendőrségen. Egyetlen bíró sem veti a szemére a hazugságait, nincs sem vizsgálat, sem büntetés, olyan sok németnek tér vissza az emlékezete mostanában. *Bienvenido, señor Mengele*: novemberben új tartózkodási engedélyt kap, 3.940.484 a száma, majd a konzulátusra visszatérve megkapja a német útlevelet a saját nevére: Josef Mengele, született 1911. március 16., Günzburg, lakik Sarmiento utca 1875., Buenos Aires, magasság 1,74 méter, szem zöldesbarna, vállalkozó, bútor- és fajtátékgyártó. A fotón, amelyet beadott, barna bőrű arca egy részét bajusz takarja.

Martha és Karl-Heinz megérkezett Buenos Airesbe. Mengele

megkapja a hitelt és megveszi a gyönyörű, vágyott házat. Perón egykori magánrezidenciájának szomszédságában áll, kert és úszómedence tartozik hozzá. Martha felveteti magát a címjegyzékbe, Mengele fiaként mutatja be Karl-Heinzet. A basa családdal veszi körül magát, és polgári életet él. Csupa mosoly az élete.

29.

1956 novemberében Fritz Bauer, hesseni államügyész elfogatóparancsot adott ki Adolf Eichmann ellen, „bárhol legyen is”. Bauer zsidó, szociáldemokrata és homoszexuális, a Gestapo koncentrációs táborba zárta és eltiltotta a közszolgálatától, mielőtt Skandináviába menekült volna. Bauer azóta, hogy az 1940-es évek végén visszatért Németországba, azon dolgozik, hogy rávegye a honfitársait, nézzenek szembe a múlttal.

30.

A világ lassan rájön, hogyan irtották ki az európai zsidókat. Egyre több könyv, cikk, dokumentumfilm készül a náci koncentrációs és haláltáborokról. 1956-ban annak ellenére, hogy a nyugatnémet kormány a francia–német békülésre hivatkozva sikerrel kéri, hogy vonják vissza a cannes-i filmfesztivál hivatalos válogatásából, Alain Resnais filmje, a *Sötétség és köd* felébreszti a lelkiismeretet. Egyre többen olvassák *Anne Frank naplóját*. Emberiesség elleni bűntettéről, végső megoldásról, hatmillió meggyilkolt zsidóról beszélnek.

A Dürer Kör tagadja a számot. Nem bánja a népirtást, de csak háromszázhatvanötezerre becsüli a zsidó áldozatok számát; tagadja a tömeggyilkosságokat, a gázkamrákat; a hatmillió csak történelemhamisítás, a cionizmus sokadik manipulációja, amellyel bűntudatot akar kelteni, és tönkre akarja tenni Németországot az után, hogy hadat üzent neki és borzalmas pusztításokat vitt véghez: hétmillió halott, a legszebb városok lerombolva, az ősi keleti földek elvesztek.

Sassen és Fritsch szerint egyetlen ember képes helyreállítani az igazságot: Adolf Eichmann. Ő felügyelte a zsidók elleni háború minden lépését. Hitler, Himmler és Heydrich halála óta ő az utolsó szakértő, az utolsó koronatanú. Ismeri a szereplőket és a számokat: mindent cáfolhat. A zsidók sárba rántották Németországot, Eichmann tisztára mossa a becsületét. A világ legnagyobb hazugságát építették fel, hogy megszerezzék Palesztinát, de hivatalosan megcáfolják őket, le fog hullani az álarcuk, ahogy a cinkosaiké is: a Dürer Kör szétrombolja a cselszövésüket, és eléri,

hogy Németországot rehabilitálják, a náciizmus és a Führer üdvözljön.

Fritsch és Sassen azt javasolja Eichmannnak, hogy nyilatkozzon az „állítólagos végső megoldásról”. Írnának belőle egy könyvet, a Dürer Kiadó örömmel kiadná. Eichmannt magával ragadja a gondolat. Amióta a mosodája bezárt, egy egészségügyi termékeket gyártó cégnél dolgozott, azután jobb híján angóryanulakat és tyúkokat tenyésztett a pampa égető napsütésében. Hosszúak és egyhangúak a napjai, megeteti az állatokat, kitakarítja a ketrecek, összeszedi az ürüléküket, és a múlton rágódik, az egykori dicsőségen, a Buenos Airesben maradt családján, negyedik fián, Ricardo Franciscón, aki nemrég született, igazi csodaként, a felesége negyvenhat éves, ő majdnem ötven. Nagyon szerényen él. Egy könyv a nagy művéről... vége a névtelenségnek és a tyúkoknak, ekkora ajándékot nem utasíthat vissza. Újra sztár lesz, és megvédi magát, ő, aki falja az újságokat és a történelmi témájú könyveket, tudja, hogy rendszeresen emlegetik a nevét, de tévesen, állapítja meg sértetten, a gyerekeinek meg kell ismerniük az igazságot. A németek mellé állnak, és a családja emelt fővel térhet vissza Európába. Addig is Eichmann, Fritsch és Sassen rengeteget keres majd a könyv eladásával.

31.

1957 áprilisában kezdik meg a hangfelvételeket a holland újságíró pazar otthonában. Férfiak és nők gyűlnek össze vasárnaponként a holokausztt főrendezője körül, akinek hízeleg a sok figyelem, és elragadtatva élvezi a házigazda szivarjait és drága whiskyjeit. Eichmann az ujján forgatja SS-becsületgyűrűjét, miközben válaszol Sassen és Fritsch kérdéseire, amelyekhez néha a pontosabb ismeretekkel felvértezett honfitársak is hozzászólnak: a nagy Bubi von Alvensleben, Himmler egykori parancsnokhelyettese és Dieter Menge, a fanatikus pilóta, akinek tágas birtokán örömmel gyűlnek össze a nácik.

Hiába erőlteti Sassen, Mengele nem hajlandó részt venni az üléseken. Nem áll szándékában meghallgatni egy megkeseredett idióta dicsekvéseit. Figyelmezteti a barátját is: Eichmann még bajt hoz rájuk, rendszeresen felbukkan a neve a sajtóban, keresi a német igazságszolgáltatás, ha képtelen befogni a száját, előbb-utóbb kiderül, hogy Klement álnév alatt rejtőzködik. Mengele nem kér a reklámból. Jobb dolga van: meggazdagodni, és Marthával közöszlenni. Egyhetes chilei vakációról jött vissza. Rudel kis magánrepülőgépén átrepültek Santiagóba, ahol a pilóta egy barátja, „a milánói gyilkos”, Walter Rauff (kilencvenhétezer gyilkosság) várta őket. Ő alkotta meg a gázkamiont, a keleti haláltáborok gázkamráinak prototípusát. A három férfi bejárta az Atacama-sivatag vulkánjait, meztelenül úszott a türkiz lagúnákban, és a tiszta, csillagos ég alatt sátorozott.

Argentínába visszatérve Mengele, Martha és Karl-Heinz Heinrich Lyons társaságában Mar del Platába utazik az óceán partjára, majd

Tigrébe, a Paraná folyó és a Río de la Plata deltájába, a csatornák szelte városba, ahol az apró szigetek n virágba borult f k nőnek. A Tigre hotelban szállnak meg, ahol a walesi herceg és Caruso is. M  ta Martha Argentínába  rkezett, Mengele újra felfedezi Buenos Aires szépségét, a német sz k kut t a Libertador sugárúton, az Angol tornyot a Retiro pályaudvar előtt, vagy a csillogó, art deco Kavanagh-épületet a San Martín téren. A p r színházba és hangversenyre jár, Haas  kkal  s Mertig ekkel vacsorázik, elviszi Karl-Heinzt a San Isidro l versenyp ly ra. A Gath & Chaves  ruh zban vásárolnak, mint az elegáns hölgyek és a felkapaszkodottak.

 des az élet abban az 1957-es évben. Mengele élvezi a hétköznapi rutin szépségeit, Karl-Heinz leck inek ellen r z s t, Martha combját és főztjét, kedvenc játékszere, a Borgward Isabella kupé f nyes t s t, a kiruccan sokat a bord lyba azzal az  rd g Sassennel, persze ritkábban, mint azelőtt.

 g retnak tűnik a j v , a legrosszabb már mögötte van, Mengele biztonságban érzi magát. Eladta az  csm hely t, és beszállt a Fadro Farm cégbe.  lvezettel merül újra az orvosi és tudományos folyóiratokba, régi jegyzetein dolgozik, kiegészíti őket. Nem tett le róla, hogy egyszer egyetemi tanári posztot szerez, ahogyan arról sem, hogy genetikailag feljav tja az emberi f jt, és dicsőséget arat.

 k zben Sassen  s Fritsch folytatja üléseit Eichmann-nal. F l éven át mondja a monológját „az  r k német fáradhatatlan szellemével”, büszkén, időnként saját szavaitól, sikerétől („hatmill o meggyilkolt zsidó”), sajn lkoz s t l (nem töltötte be a küldetését, „az ellenség teljes megsemmisítését”) könnyekig meghatva beszél. Sassennek, Fritsch-nek, a Dürer K rnek, amely nem akarta elhinni „az ellenséges propagandát”, Eichmann megerősíti, mekkora volt a

pusztítás mértéke, részletesen beszámol a tömeggyilkosságokról, a gázkamrákról, a krematóriumokról, a kényszermunkáról, a halálmenetekről, az éhezésről: a totális háborúról, amelyre a Führer utasította.

Sassen és Fritsch, a két birka azt hitte, a náciizmus tiszta volt. Nem számítottak Eichmann részleteire. Vagy talán azt remélték, hogy Hitlert elárulták, Eichmannt idegen hatalmak manipulálták. Hatmillió. Letaglózza őket a szám. Ahogy végeznek a felvételekkel, eltávolodnak a háborús bűnöstől. Kijátszották az utolsó lapjukat; vesztek. Sassen gondosan megőrzi a felvételeket, a Dürer Kiadó azonban lemond a könyv megjelentetéséről. Jugoszláv titkos ügynökök rálőttek Pavelićre, aki kénytelen volt Uruguayba menekülni. 1957-ben Adenauer másodszor is megnyerte a választásokat. A következő évben Ludwigsburgban létrehozzák a náci bűnöket felderítő központi szolgálatot. A náciizmusnak nincs többé jövője Németországban: a történelem végleg tovább lépett.

A *Der Weg* újság megszűnik, Fritsch felszámolja a kiadóját, és 1958 elején Ausztriába költözik. Nem publikálhat, egy salzburgi szállodában lesz éjszakai portás.

Fritsch távozása után Sassen állandó jövedelem nélkül marad, különböző álnevek alatt építi újságíró pályafutását, és azt tervezi, hogy visszatér Európába: ő is szeretné kiélvezni az ottani gazdasági csodát.

A keserű és elégedetlen Eichmann továbbra is szeretné hallatni a hangját. Úgy gondolja, hogy jelentkezik a német bíróságon, meggyőződése, hogy egy szenzációértékű perben, amelynek ő lesz a sztárja, tisztára mossák a becsületét és a hírnevét. A fiai és az ismerősei lebeszélnek. Amióta nyúl- és tyúktenyésztése csődbe ment, az Orbisnál, Mertig cégénél dolgozik, alantas beosztásban.

Mengelét nem lepi meg a kudarcuk. Mennyire megveti ezeket a szalonnácikat, a szájhős Eichmannt, az érzékenykedő pornográf Sassent, a taknyos Fritsch-et! Ő tudja, ő látta, ő csinálta, nem érez sem lelkiismeret-furdalást, sem megbánást.

Mengele eltávolodik Sassentől, kerüli Eichmannt, és azt tanácsolja minden Buenos Aires-i nácinak, hogy kövessék a példáját: „Eichmann veszélyes.”

Más, izgalmas tervek várják.

32.

1958. július 25-én Josef Mengele feleségül veszi Martha Mengelét Nueva Helveciában, Uruguayban. Egyszerű és zártkörű a szertartás, csak Karl-Heinz, Rudel és Sedlmeier a tanúja, valamint Mertigék és Haaséék, a Paraguayból jött barátok, Jung, a Hitlerjugend egykori vezetőjéből lett üzletember, és Von Eckstein, a balti báró. Sassent nem hívták meg, a betegeskedő idősebb Karl úgy döntött, Günzburgban marad, Alois pedig inkább a páholyát választotta a bayreuthi fesztiválon. Két héttel a szertartás előtt egy ügyetlen sofőr elgázolta Heinrich Lyonst. Alighogy elhangzottak a köszöntőbeszédek és elfogyott az ebéd (füstölt pisztráng és szafaládésaláta, szarvasragu, szilvás rétes; 1947-es moselle-i rizling), a Mengele házaspár Haaséékra bízta a fiát, és indul: hosszú az út Barilochéba.

Martha Josefhez simul a Borgward Isabella ülésén. Süvít a szél, a kupé hasítja a levegőt, a pampa spenótzöldjét köves sztyeppe váltja fel, a hatalmas égbolton cikáznak a sötétkék fecskék és a fekete sasok, kilométereken és kilométereken át haladnak a végtelen országon át, azután emelkedni kezd az út, következnek a csipkézett hegyek, a cápaállkapcsok, a kócos Andok, az argentin Tirol, Mengeléék egy hóban fürdő, gyönyörű tó mellett haladnak el, és végül eléri Barilochét és a palotájukat.

Minden mesés a Liao Llaóban. Virágcsokor és csokoládé várja az ifjú párt a szobában, amelyik hatalmas és elegánsan bútorozott, ahogyan illik. A teraszukról kilátás nyílik a Nahuel Huapí- és a Moreno-tavakra, amelyek körülölelik a félszigetet, és a dombra,

amelynek tetején a szálloda áll. Szép, nyeregtetős házak veszik körül, olyan, akár egy középkori német városka, védve a világ csúfságától és zajától. Az első estén remek a patagóniai bárány nyárs. Martha boldog. Hajnalban, amikor felszáll a köd, beleborzong a szépségbe: titánokhoz méltó a táj, a kékes szirtfokok, a fénypázmák, amelyek átjárják a bükkerdőket, a hólepte tölgyek... Josef, akinek nyugtalan az álma, még alszik a takarók alatt.

Zavarba ejti a nászútjuk. Sosem hitte volna, hogy még egyszer eltűri maga mellett egy nő közelségét. Martha gyengéd és türelmes, figyelmesen hallgatja értekezését a Római Birodalom bukásáról, hosszú monológjait, amelyekkel a kirándulásaikon szórakoztatja, amikor elmeséli Wagner eseménydús életét, vagy Albrecht von Hallerről, a német biológia atyjáról beszél, aki elsőként tanulmányozta állatok zsigereit. Különös módon soha nem érzett még ilyen erős vágyat sem, mint most a nagy fogú, hurkaujjú nő iránt. Martha a gyönyörök forrása, mesteri szerető, aki ismeretlen ösvényekre vezet. Amikor visszatérnek Buenos Airesbe, megajándékozza egy nyaralóval az óceán partján.

A háború után Bariloche számos nácit befogadott, sok osztrákot, akik örömmel csatolták fel újra síléceiket, egy flamand festőt, a megszállt Belgium hitleri propagandájának egykori vezetőjét. Németek is érkeztek. Kops, Himmler kémje, akivel Gregor már találkozott a *Der Weg* szerkesztőségében, szállodát nyitott, a Campanát, a város legjobb fűszerese, a *Delikatessen Wien* egy SS-kapitány, Erich Priebke tulajdona, aki részt vett háromszázötven civil lemészárlásában Rómában, a Fosse Ardeatine bányában. Rudel, aki rendszeres látogatójuk és a városi Andok Klub tagja, megadta Mengelének az elérhetőségüket.

Egy tál fondü körül gyűlnek össze egyik este. Rauff is átjött Chiléből,

hogy gratuláljon az ifjú párnak. A náci ezredszere is a régi szép időkről beszélgetnek, és felidéznek Richtert, az atomtudóst, aki átverte Perónt, és titkos laboratóriumának állítólagos reaktorai alá temette a millióit az Huemul-szigeten, Barilochétól nem messze. Egymást követik az anekdoták, összeesendülnek a poharak, Kops kijelenti, hogy hatalmas zsidó-szabadosműves összeesküvés készülődik a Fehér Házban és a Kremlben. Mengele ásít és átöleli Marthát. Inkább a felesége lüktető vaginájára vágyik, mint erre az olcsó pálinkától bűzlő férfitársaságra.

Másnap Martha és Josef hegyet mászik, tisztásokon és erdőkön vágnak keresztül. Léptük alatt csikorog a nagy pelyhekben hulló hó, egy hegyfokon megállnak ebédelni, alattuk felsejlik a völgy. Mengele a szakadék peremén áll, amikor a félénk napsütés áthatol a vattaszerű ködön, és kirajzolódnak a gleccserek csúcsai, a kék tavak, a varázslatos táj. Mengele beleszédül a látványba, mint az utazó, aki a Caspar David Friedrich festette felhőtengert csodálja, kitarja a karját és nevet. Kitágul a tüdeje, forr a vére, érzi a lüktetést a halántékán, Martha szól hozzá, nem hallja, lekötik a gondolatai, olyan büszke, olyan boldog ezen az istentől elhagyatott, romokkal és férgekkel teli világon, övé a szabadság, a pénz, a siker, senki nem állította meg, és nem is állítja meg soha.

33.

Hazatértükkor egy halomnyi levél várja a Mengele házaspárt. A számlák és reklámprospektusok között egy levél az apjától, és egy rendőrségi idézés: Mengelének három nappal azelőtt kellett volna megjelenennie az Olivos kapitányságon. Épp az ügyvédjével beszél telefonon, amikor az egyik szomszéd makacsul, feldúltan nyomni kezdi a csengőt. Tegnap és tegnapelőtt is itt járt a rendőrség. És visszajön. Mengele még ki sem csomagolt, amikor két erős őrmester megbilincseli, és beülteti az üvöltő szirénákkal meginduló furgonba. Egy tiszt az arcába vágja az előző napi újságokat. *Buenos Aires méészárosai, A halál doktorai*, írja címlapján két konzervatív lap. *A gyilkos fehér papucsot visel*, hirdeti a Detektív magazin. Néhány nappal azelőtt tiltott abortusz következtében meghalt egy nagyiparos lánya, kitört a botrány, még csak tizenöt éves volt.

A felelős orvost letartóztatták, ő pedig feladta a kollégáit, a rendőrség felgöngyölítette az egész hálózatot. Történelmi léptékű a fogás, a feldúlt Argentína elvárja, hogy fejek hulljanak.

– Egy bizonyos Gregort is említett, magát, Josef Mengele – mordul rá a tiszt. – Átkozott nagy bajban van: illegális orvoslás, titkos abortuszok, támadás a nemzet erkölce ellen, amelyik nagylelkűen befogadta.

Ügyvédjével az oldalán Mengele a bajsztát harapdálja, mindent tagad, azután meggondolja magát. „Régen volt, szívességet tettem, két vagy három műtét volt, mind rendben zajlott... Határozottan elítélem akkori tetteimet, és soha többé nem teszek ilyet. Úgyhogy, parancsnok úr, miért nem találunk valami megoldást, hogy elfojtsuk

ezt a csúnya ügyet?”

A tiszt nem hisz a fülének, Mengelet elzárják. A börtön a felsőbbrendű férfi pokoljárása. A cellában vizeletszag uralkodik, a matrac tetvekkal teli, a leves, amelyet a foglárak reggel, délben és este beadnak, undorító.

A harmadik napon hívhatja a tiszt: „Mennyi?” Mengele megduplázza, majd megháromszorozza kezdő ajánlatát, pár száz dollár, Buenos Airesben hónapokig kényelmesen él belőle az ember.

Az igazságszolgáltatás látókörébe került, egy korrupt, az anyagát személyes iratai között elraktározó rendőrnek kiszolgáltatott Mengele feldúltan, elgyötört, szorult helyzetben kerül ki a zárkából. Martha még idegesebb, ahogy a karjába veti magát. Remegve nyújtja felé Sedlmeier előző esti táviratát: „Augusztus elején egy újságíró feljelentést tett ellened Ulmban.”

Ernst Schnabel néhány hónappal azelőtt adta ki bestsellerét, az *Anne Frank nyomában*. A halála körülményeit kutatta Bergen-Belsenben, és csalódottan állapította meg, hogy számos SS-tiszt köddé vált. „Senki nem tudja például, mi lett Mengele doktorral, az auschwitzi szelektálások felelősével, meghalt-e, vagy él valahol.” Több helyi lap is közölt részleteket a könyvből, köztük az *Ulmer Nachrichten*. Ulm mindössze harminchat kilométerre fekszik Günzburgtól. 1958 elején névtelen levelet kapott az újság: „Az öreg Mengele azt mesélte egykori házvezetőnőjének, hogy a fia, az SS orvosa Dél-Amerikában él... A második fia özvegye utánament.” A főszerkesztő továbbküldte a levelet Schnabelnek, aki továbbította az ulmi ügyésznek, aki az előző évben letöltendő börtönbüntetésre ítélte az Einsatzgruppe A kilenc tagját, akik Litvániában követtek el szörnyűségeket.

A bejelentést felvették, az ügyész tájékoztatást kért a günzburgi

rendőrségtől, amelyik azonnal értesítette a Mengele klánt.

34.

Mengele durván ellöki Marthát, falhoz csapja a vacsorához az asztalra készített tányérokat. Vérben forgó, kidülledt szemmel üvölt, mint egy őrült, egy megveszett farkas, mint Auschwitzban, amikor ikreket talált a rámpán, Martha rá sem ismer, nem mer közelebb menni, Mengele földhöz vágja az evőeszközöket, a poharakat, egy gyertyatartót, mindent, ami a keze ügyébe kerül, aztán felrohan a hálósobájukba, bedobál néhány holmit egy sporttáskába, magához vesz pár köteg bankjegyet és az útlevelét, beszáll a kocsijába, és a feleségét egy pillantásra sem méltatva padlógázzal elhajt. Legszívesebben a haját tépné, amiért ilyen naiv volt, ilyen öntelt. Milyen ostoba idióta, micsoda barom, gúnyolódik Eichmannon, aki álnév mögé rejtőzik, miközben ő a saját nevén szerepel a nyilvántartásokban! Egy gyerek is rátalálna! Kis híján elüt néhány parasztot az út szélén, ahogy teljes sebességgel száguld észak felé, Paraguayba, hogy elrejtőzzön, meg akar nyugodni, egy kis szerencséivel elülnek a hullámok, az abortuszok, az újságíró bejelentése, befolyásos családja van, minden megvehető, csak meg kell adni az árát, és egyelőre nincs elfogatóparancs ellene.

Mengele Asunciónban rendezkedik be. Von Eckstein és Jung befogadja; Sedlmeier és Alois meglátogatja. Idősebb Karl megfáradt, már a legfiatalabb testvér vette kezébe a cég irányítását. A három férfi hosszasan tárgyal, és kikéri Rudel tanácsait is. A pilóta Stroessner bizalmasa és kiváltságos közvetítő a paraguayi hadsereghez, amelynek fegyvereket ad el. Megnyugtatja a szökevényt: Stroessner Paraguaya olyan, mint Argentína volt Perón

alatt, nincs mitől tartania, vegyen földeket, kaotikus és korrupt ugyan az ország, de stabil, senki nem háborgatná. A komor Mengele a fogát csikorgatja: „Most nem!” Új életet épített fel Buenos Airesben, gyönyörű háza van, jól megy a gyógyszerész-laboratóriuma. Alois és Sedlmeier bátorítja, nem kell kapkodnia, ezrével tesznek panaszt évente, a legtöbbszörnek semmilyen következménye nem lesz, és ha már Paraguayban van, új feladatot bízhatnak rá, adjon el trágyázógépeket, amelyek Európában hatalmas sikert arattak.

Mengele visszatér a Chaco parasztjaihoz, kátyús útjaihoz, lázas forrásához. A lelkesedés azonban elszállt. Tompa aggodalom emészt, sötét előérzet, ismét összeomolhat az élete, és ahogy vezet, eszébe jut a müncheni képtár festménye, amely gyerekként rémülettel töltötte el, Jónás a bálna szájában, a prófétát mindjárt elnyeli a tengeri szörny. A társai úgy látják, megváltozott, idő előtt megöregedett. Az általuk csodált büszke értelmiségi helyét egy hallgatag, ingerlékeny férfi vette át. Egyik délután keményen leszidta a Jung fiút, aki a biológialeckéjét mondta fel. Az estélyeken, amelyeket a barátai szerveznek a medence partján, elrágcsál pár falatot, és idegesen félrevonul. Amikor Von Eckstein megpróbál beszélni vele, Mengele csak feszült mosollyal felel. Csak Haaséék mellett, Marthával és Karl-Heinzcel talál nyugalomra, akik 1958 utolsó hónapjaiban rendszeresen meglátogatják. Az unokaöccse szerető fiúnak bizonyul, megnyugtató és értelmes, megérdemli a Dürer-metszet reprodukcióját, amelyet Mengele a negyvenedik születésnapjára kapott. Családi körben ünneplik a karácsonyt és az újévet Jungéknál. A nácik koccintanak, 1959 remek év lesz, Mengele lekopogja a fán.

Amikor lejár a vízuma, úgy dönt, visszatér Buenos Airesbe.

35.

Még nem tudja, de egy másik kopó is üldözi. Egy osztrák kommunista, a spanyol háború veteránja, egykori dachau-i és auschwitzi deportált, az utóbbiban a vezető főorvos, Eduard With személyi titkára. Ő, Hermann Langbein sosem felejtette el Mengele doktort, nem hitte el, hogy meghalt. Véletlenül látta meg 1954-ben a válása hivatalos hirdetményét, így bukkant a nyomára. Két évvel korábban társalapítója volt a Nemzetközi Auschwitz Bizottságnak, amely a tábori túlélők kárenyhítésére jött létre, valamint hogy információk és tanúvallomások gyűjtésével segítse bíróság elé állíttatni kínzóikat. Langbein türelmesen, diszkréten nyomoz, és gyűjti a bizonyítékokat Mengele ellen. Meggyőződése, hogy Buenos Airesben él, felfigyelt az argentin ügyvéd közreműködésére a válóperben. Langbein átadja az anyagot a szövetségi igazságügy-miniszternek, aki kijelenti, hogy nem illetékes: valamelyik szövetségi tartománynak kell foglalkoznia a Mengele-üggyel. A bírák vonakodnak vállalni, kivéve Freiburgban, Mengele utolsó ismert lakhelyén: Irenének is ő segített ide költözni a háború végén. 1959. február 25-én itt adja ki az ügyész az elfogatóparancsot szándékos emberölés és emberölési kísérlet vádjával. Langbein makacsul állítja, hogy Mengele Buenos Airesben él, a külügyminisztériumnak kérnie kell a kiadatását az argentin kormánytól.

Sedlmeier megtáviratozza Mengelének a hírt, amelyet egyik rendőrségi informátora osztott meg vele. Most már szó sem lehet kivárásról, el kell adni a villát és a Fadro Farm-beli részesedést, le kell zárni a bankszámlákat, Paraguayba kell menekülni. Semmi jel

nem mutat arra, hogy az új, demokratikusan választott, liberális argentin kormány ugyanolyan kegyes lesz a nácikhoz, mint perónista, katonai elődei. Könnyen lehet, hogy Buenos Aires eleget tesz Bonn kérésének: Mengele megrémül, az idegösszeomlás határán áll, amikor kartondobozba csomagolja tudományos folyóiratait, és minden magyarázat nélkül elköszön laboratóriumi munkatársaitól. Marthától és Karl-Heinztől, akik Argentínában maradnak, a legnagyobb diszkréciót követeli. Megöleli őket, és kijelenti, hogy „hamarosan” találkoznak Asunciónban.

Rudel ismét a segítségére siet. Segít megszerezni a paraguayi állampolgárságot: Bonn és Asunción között nincs semmiféle kiadatási egyezmény, Stroessner elnök sosem adná ki állampolgárát idegen hatalomnak, Paraguay szuverenitása szent. Mengelét elrettenti a gondolat, hogy nagyvárosban éljen, könyörögve kéri a barátját, hogy vidéki menedéket találjon számára valamelyik német közösségben. A simulékony Rudel Alban Krugra, egy széles vállú, vörös nácirra bízta, akinek tanyája van Nueva Bavariában, néhány kilométerre az argentin határtól.

36.

Lassan telik az idő Hohenauban. A falu a templomtér körül terül el, ahol babonás és rosszindulatú guarani indiánok lustálkodnak. A központ gránátvörös utcáin tehenek és disznók dagonyáznak, rovarok hada repked a standok hurkahalmi és kígyóbőrei körül, szőke gyerekek hajtják az ökrös szekereket a Paranáy folyó felé. A falu körül európai telepesek fáradoznak izzadságtól csatakos hajjal a kukorica- és dinnyeföldeken a tűző napsütésben. A kolibrik éneke adja meg a falu mogorva életének ritmusát, amelyet ősszel a sörfesztyván, tavasszal pedig a sváb bál tör meg, amelyen a lerészegedett parasztok zabálnak és táncolnak, végeérhetetlen rondókat és farandolókat, mint az idősebb Bruegel képein, négy évszázaddal korábban. Mengele rémült tekintettel figyel.

A hűséges, mohó és műveletlen Alban Krug Heinrich Lyonsra emlékezteti. Védelmezője gyenge kézzel irányítja a tanyák szövetkezetét, jobban szereti az egyik társa gyártotta sört, a felesége kiadós kosztját, a vadászatot és a horgászást, fiát, Oskart és a lányait, mint a könyvelést. Krug egy szót sem ért a modern vezetési módszerekből, amelyekkel a lakója próbálja megismertetni. Mengele sokat utazik, folytatja termékbemutató tevékenységét, fáradhatatlanul bolyong telepről ültetvényre egész Paraguayban, mezőgazdaságigép-katalógusa és rossz hangulata az egyetlen kísérője. Mengele káromkodik, dühöng, szentséget, amiért elvesztette argentin kényelmét, siratja a sorsát, aggódik, hogy elkapják, vagy örökre ott kell maradnia annál az ostoba Krugnál. A hideg verítéket időnként óvatos optimizmus váltja fel. Ha megkapja a

paraguayi állampolgárságot, újraépítheti az életét, földeket vásárolhat, és oda költözhet Karl-Heinzcel és Marthával, bár az asszonyt nehéz lesz meggyőzni. A felesége az egyik legfájdalmasabb gondja: Martha ahelyett, hogy támogatná, képtelen elviselni a hőséget, az áramszüneteket, a mindenhová betüremkedő vörös port, „a hölgy ízlésének nem felel meg Hohenau és a paraguayi vidék”. Fel kellett volna pofoznia, amikor zokogásban tört ki, miután megcsípte egy pók, ahogy megérkezett, rögtön első este. Martha nem kér a szökevény életből, nem akar állandóan költözni, szállodában aludni, más élethez szoktatta a férje, és keserűen panaszkodik a hiányára, Buenos Aires-i ismerőseik megállás nélkül róla kérdezik, ő pedig nem tudja, mit mondjon, az iskolában Karl-Heinzt is faggatják a társai, nagyon zaklatott, amióta Mengele elutazott. És ha a dzsungelbe költöznek, hol folytatja a fiú a tanulmányait? Egy Mengele nem tanulhat akárhhol. Marthának meggyőződése, hogy Josef túloz. Vissza kellene térnie Buenos Airesbe, boldogok lennének, mint az első időkben, nem kockáztat semmit. *Igazából*, gondolja magában, *ifjabb Karl bátrabb ember volt*. Mengele beleegyezik, hogy Asunciónban találkozzanak, igyekszik jó képet vágni, amikor Jungékkal és Von Ecksteinékkal vacsoráznak. A kezükben van az élete, a két férfi pártfogolja az állampolgársági kérelmét, Von Eckstein bemutatta az ország egyik legjobb ügyvédjének, de így is törvénytelen a vállalkozás: az állampolgársághoz öt évig Paraguayban kell élni.

37.

Megkezdődik a versenyfutás az idővel. Bonn elküldi Mengele kiadatási kérelmét Buenos Airesnek, egy másik pedig úton van Asunción felé, mert elterjedt a hír, hogy Paraguayban bujkál. Argentínában elhúzódik az eljárás, sokasodnak a jogi és adminisztratív akadályok, Junker, a német követ egy helyben toporog, köntörfalaz, ide-oda küldözgetik a kérelmet a külügyminisztérium, a szenátus elnöke, a főügyész, a szövetségi bíróság, a rendőrség, a törvényszékek között. Valójában az argentin és a nyugatnémet kormány beéri a lázas tevékenység látszatával. Paraguayban a belügyminisztérium és a rendőrség híret veszi, hogy hamarosan kiadatási kérelem érkezik, az Interpol kikérte a honosítási kérelem anyagát, Rudel azonban közbenjár a miniszternél. Barátját, a kitűnő Mengele doktort politikai nézeteiért üldözik Németországban, semmi komoly, értékes embere lesz Paraguaynak, azonnal honosítani kell: 1959 novemberére meg is történik, a paraguayi legfelsőbb bíróság megadja Mengelének az állampolgárságot, a tartózkodási engedélyt, az erkölcsi bizonyítványt és a személyi igazolványt.

Mengele mégis magába roskadva érkezik meg Jungékhoz, akik kis ünnepséget rendeznek a jó hír örömeire. Könnyben úszó szemmel dadog: meghalt az apja. Németország elveszített egy hazafit, ő pedig a legkikezdhettebb szövetségesét, a pajzsát, a rettenetes és kérlelhetetlen apát, aki bármi történt is, sosem hagyta magára. Több ezer kilométerre Günzburgtól, ahol a városházára kitették az elhunyt hatalmas portréját, Mengele a feldíszített medence partján

zokog a nyirkos asuncióni éjszakában. Von Ecksteinnek, Karl-Heinznek, Jungéknak, Haasééknak, Rudelnek meséli, hogyan mászták meg 1919 nyarán a Hirschberget. Akkor egyszer csak ketten voltak, piknikeztek, egy pillangó szállt a karjára, és a csúcsról úgy csillogtak a bajor tavak, mint az ezüstös filmtekercsek. Gyerekkorában elalvás előtt az apja, akitől annyira félt, egy latin imát mondott neki, amelyet a trappistáktól tanult, miután hatévesen majdnem belefutott egy esővíztározóba: *procul recedant somnia, et noctium phantasmata*: a rossz álmok távozzanak, és minden éji képzelet^{1}.

Mengele vigasztalhatatlan, hebeg és zokog, mint egy gyerek. Elmegy a temetésre, kerül, amibe kerül, holnap felül az első Európába induló repülőgépre. Rudel lebeszéli, öngyilkosság lenne, a rendőrség elfogná a temetőben, le kell tennie a tervéről.

A temetés napján a temetkezési vállalkozó egy koszorút helyez el a síron, névtelen felirattal: „Távolból búcsúzom”.

38.

Buenos Airesben leleplezték Eichmannt, aki ekkor a Mercedesnél dolgozik szerelőként.

Lothar Hermann-nak, az Argentínába menekült vak, német zsidónak meggyőződése, hogy a nyomára bukkant. A lánya sokáig összejárt Nick Eichmann-nal, aki az apja háború alatti hőstetteivel dicsekedett, és sajnálkozott, hogy a németek nem pusztítottak el minden zsidót. 1957-ben Hermann írt a hesseni ügyésznek, Fritz Bauernek. Bauer nem szívesen működne együtt a titkosszolgálatokkal és a nációkkal teli Buenos Aires-i német követséggel, inkább diszkréten a Moszadnak továbbítja a hírt. Az izraeli titkosszolgálat nyomozásba kezd Buenos Airesben, de nem elég meggyőzők az eredmények, feladják a kutatást: Hermann túl sok pénzt kér; a férfi, akiről azt gyanítják, hogy a nagy európai zsidógyilkos, egy kunyhóban lakik Buenos Aires külvárosában. Elképzelhetetlen. Bauer azonban hinni akar Hermann-nak. Felkutat egy másik forrást, amely megerősíti az állítást: Ricardo Klement valóban Adolf Eichmann. Most már a Moszad lépni fog, 1959 decemberében megszületik a döntés az SS-tiszt elrablásáról.

Isser Harel, a Moszad vezetője titokban még egy emberrablást tervez: szeretné Mengele nevét is a vadászszákmányai listáján látni. A nyugatnémet kiadatási kérelem kiszivárgott a sajtónak, és a Zsidó Világkongresszus arra buzdítja az auschwitzi túlélőket, hogy tegyenek tanúvallomást a rémtetteiről Langbeinnál. Harelnak csak hiányos, régi információi vannak: Mengele Gregornak nevezi magát, bútorgyárat vezet Buenos Aires központjában. Egyszerű a terve:

1960. május 11-én elfogják Eichmannt, azután az embereinek még kilenc napjuk lesz, hogy rátegyék a kezüket a náci orvosra, és felültessék a repülőre, amely Eichmannt Izraelbe viszi.

Amióta megkapta a paraguayi állampolgárságot, és hozzájutott öröksége egy részéhez, Mengele igyekszik elhessegetni sötét gondolatait. Vízisízik, a különc Von Ecksteinnel megismeri a guayaki törzseket, és újra derűsebben képzei el a jövőt. Marthával enyhül a feszültség, újra szabadon mozoghat. 1960 elején, miközben a Moszad csapatai Eichmann elrablását készítik elő Buenos Airesben, Mengele eltölt néhány napot a panzióban, ahová Martha költözött Karl-Heinzcel, a Vicente López kerületben. Néhány héttel később, áprilisban újra találkoznak a Tirol hotelban, a paraguayi Encarnación város luxusszállodájában. Csatlakozik hozzájuk a fáradhatatlan Sedlmeier is. Pénzügyekről, kapcsolattartási módokról, a leányvállalat paraguayi növekedéséről beszélgetnek. Mengele fényképeket mutat cinkosának egy szép birtokról, amelynek megvásárolását tervezi az Alto Paraná vidéken. Felderülve, szinte boldogan megy vissza Krughoz, Martha végre beleegyezett, hogy vele tart a száműzetésében.

Május elején aktív szakaszába lép az Attila hadművelet, a Moszad kommandói megérkeznek Buenos Airesbe. Harel magával hozta Mengele kódolt dossziéját is. Május 11-én, ahogy tervezték, elrabolják Eichmannt. A rejtekhelyen, ahol fogva tartják, kifaggatják az izraeli ügynökök: ismeri Mengelét? Hol bujkál? Hogy néz ki most? Hogyan él Buenos Airesben? Kivel jár össze? „Eichmann, hol van Mengele?” A náci hallgat. Az ellentéteik, az iránta érzett megvetése ellenére sem hajlandó elárulni a társát: „A becsületemnek hűség a neve.” Az izraeliek kitartanak, ígérgetnek, fenyegetőznek, makacskodnak, és Eichmann végre elárulja a Vicente López kerületi

panzió címét.

Sürget az idő, az izraelieknek kicsi a mozgásterük, a Buenos Aires-i náciak pedig éberren figyelnek. Amint rájönnek, hogy az apjuk eltűnt, az Eichmann fiúk rögtön Sassenhez futnak, hogy összehangolják a kutatást. A zsidók tették, efelől nincs kétségük, és azt tervezik, hogy bosszúból felrobbantják az izraeli követséget, vagy elrabolják a nagykövetet; a Tacuara milícia fasisztáival és a Perónista Ifjúság tagjaival zónákra osztják a várost; Sassen feladata a reptér felügyelete.

Harel elküldi két ügynökét a panzióba, a szűk utca végén álló, kerítéssel körülzárt, magányos villát nehéz anélkül figyelni, hogy észre ne vennék őket. A panzió vezetője nem ismer sem Gregor, sem Mengele urat.

A postás már beszédesebb: valóban lakott itt egy Mengele család, de néhány hete eltűntek, nem hagyták meg a címüket, nem küldték tovább a postájukat. A bútorgyárban senki sem hallott Gregor nevezetű németről. Telnek a napok, nem találják a Paraguayba menekült orvost, Harel azonban nem adja fel. Mengele nem hagyja nyugodni, a Moszad vezetőjében még az is felvetődik, hogy megostromolja a panziót, meggyőződése, hogy még mindig ott rejtőzködik. Az emberei lebeszélik, az egész műveletet tönkreteheti.

1960. május 20-án Buenos Airesben felszáll az El Al gépe Tel-Aviv felé, fedélzetén az elkábított, repülős egyenruhába öltöztetett Adolf Eichmann-nal. Harel megesküszik az embereinek, hogy hamarosan Mengelét is elkapják. Megalakítják az új speciális náci vadász egységet, amelynek az első célpontja az auschwitz-i orvos lesz.

39.

Néhány nappal később, amikor Ben Gurion bejelenti Eichmann elfogását a kneszetben, a Dél-Amerikába menekült nácikat porig sújtja a hír. Ki lesz a következő a listán? Kit rabolnak el, vernek össze, gyilkolnak meg az ágyában vagy egy parkolóban a semmiből felbukkanó bosszúálló kommandók? Kit visznek erőszakkal Izraelbe, kit tesznek ki a zsidók megtorlásának, kit állítanak ki üvegkalickában a világ közvéleménye előtt, mint egy vásári szörnyeteget, mint Eichmannt a következő évi perén? Vége a menekült nácik nyugalmának. Ha meg akarják úszni, be kell zárkózniuk, le kell mondaniuk a földi örömeikről, a szökevények rejtőzködő élete vár rájuk, menedék, pihenő nélküli kálvária.

Megkezdődött a nácivadászat.

A világ minden tájáról újságírók jönnek vizsgálgatni Buenos Airesbe. Eichmann elrablása új korszakot nyit; Argentína számára megaláztatás, Nyugat-Németországnak katasztrófa. Az előbbinek bizonyítania kell, hogy nem náci szentély: június 20-án elfogatóparancsot adnak ki Mengele ellen, ami a következő évben... Lothar Hermann elfogásához vezet, akit azzal vádolnak, hogy ő az auschwitzi orvos; Németországnak pedig bizonyítania kell, hogy kész elítélni a bűnösöket és szembenézni a múltjával. Megkezdődik a nagytakarítás, a Buenos Aires-i náci körök széthullanak. Sassen, akiről a társai úgy sejtik, elárulta Eichmannt, aranyáron adja el a hangfelvételeit a *Life* magazinnak, a német és a holland médiának, mielőtt Uruguayba menekül, ahol „jó útra tért náciként” mutatkozik be.

– Az ostoba, felfuvalkodott Eichie és az átkozott nagyképűsége! – dühöng Mengele, ahogy Krugék konyhájában meghallja Eichmann elrablásának hírért a rádióban. Szapulja az átkozott zsidókat, a tehetetlen argentinokat, a megvesztegetett németeket, az egész világot, és amikor Krug azt mondja, neki nincs mitől tartania, hiszen parancsot teljesített, és embereket ápolt a táborokban, legszívesebben golyót eresztene a két szeme közé, először neki, azután az egész elpuhult családjának az asztal körül. Igen, lelőné mindegyiküket, egyiket a másik után, utoljára a lányokat, térdre az ostobákkal, ők fizetnek a zsidók, az argentinok, a németek, az egész világ helyett, a nyomorult Eichmannért, bárcsak kinyírhatná az izraeli cellájában, aztán a dzsungelbe menekülne, és örökre eltűnne. Mengele azonban reszketni kezd, remeg a keze, karja, lába, majdnem összeesik, Krug mama leülteti, és cukros vizet itat vele. Ahogy magához tér, szembe kell néznie a gyűlöletes igazsággal: a mély kúttal, amelybe Eichmann elfogása vetette, és amelybe egészen biztosan belefullad. Eichmann örömmel feladja majd az izraelieknek. Mások is beszélni fognak, mindenhol hagyott nyomokat, a saját nevére szólnak a papírai, ott a felesége, a fia, könnyű lesz a nyomára bukkanni ezen a semmi közepén álló tanyán, amelyet csak Krug, egy öreg Walther pisztoly és néhány vasvilla véd, nevetséges fegyverzet a Moszad harcedzett gyilkosaival szemben. Ezért Mengele folyamatos mozgásban lesz; sehol nem érzi magát biztonságban. Éjjel-nappal rágcsálja a bajsztát és körbe-körbe járkál, mint egy csapdába esett, fulladás fenyegette darázs a pohárban. Amikor hajnali háromkor, négykor altatóval végre elalszik, a legapróbb zaj, a reccsenő padló, egy apró rovar is felriasztja. Fél, hogy felismerik, most, hogy a nyugatnémet kormány húszezer márka nyomravezetői díjat tűzött ki a fejére, és (végre) világhíresség lett

belőle. A sajtó beszámol az általa elkövetett szörnyűségekről, és közzéteszi a fényképét. Rolf már tudja, hogy az apja nem halt meg Oroszországban, ő az auschwitzi Halál Angyala. Magyarázkodni próbál asuncióni barátainak, igyekszik kisebbiteni a szerepét, mégis eltávolodnak tőle, Jung elinal és visszatér Németországba, egyedül Von Eckstein hisz neki. Fél, szenved, sír: Haase, a hűséges barát, aki rendszeresen küldött versesköteteket, és leveleiben biztatta, hogy ne adja fel, álljon ellen, tartson ki, Haase Buenos Airesben leesett egy létráról, és meghalt.

1960 szeptemberében Mengele úgy érzi, azonnal menekülnie kell, el kell szöknie, negyvenkilenc évesen új életet kell kezdenie, különben az izraeliek letartóztatják. A Moszad speciális egysége figyeli a feleségét és a fiát, és veszedelmesen közeledik a Krug farmhoz. Rudel szerez neki egy Mauser pisztolyt, és egy új, brazil személyi igazolványt Peter Hochbichler névre. Mengelének el kell válnia Marthától és Karl-Heinztől, akik búcsú nélkül visszatérnek Európába. Mengele kapkodva elégeti a jegyzeteit, a német útlevelét, és megsemmisíti auschwitzi mintáit. Egy októberi hajnalon Krug és Rudel dzsippel viszi a brazil határra. Amikor a nagydarab férfi utánakiáltja, hogy a háborújának még nincs vége, Mengele vissza sem fordul, belevész a dzsungel smaragdzöld sűrűjébe.

Utolérte Káin, az emberiség első gyilkosának átka: vándorló szökevény lett a földön; aki megtalálja, megöli.

MÁSODIK RÉSZ

A patkány

„A büntetés a bűnhöz illő:
elhagy minden életöröm,
legmagasabb fokára hág
az élettől szembeni undor.”

Kierkegaard

40.

Bázelben, a Tinguely múzeumban félhomályba borul az egyik terem. Vérengzés hangulata, elhagyatott kínzókamra. Egy vízilókoponyás oltárszörnyeteget fognak közre a gépszobrok, amelyek állati vázából, fából, elszenesedett gerendákból, tűzben meghajlított fémekből készültek. Jean Tinguely egy villám sújtotta tanya romjai közül gyűjtötte be őket, a műterme közelében fekvő svájci faluban. Az elszenesedett maradványok között egy hatalmas Mengele kukoricabetakarító gép csontváza.

A fekete nap alatt mozgásba lendülnek a gépszobrok. Kerekek, csigák, láncok, csavarok recsegnek, nyikorognak, mint egy kaotikus rakodópályaudvaron. Tátogva nyílnak meg az acél állkapcsok, ember- és állatkoponyák vonulnak el és hullanak egy ékszíjak mozgatta rámpára, miközben árnyékuk táncra kel a falon, hatalmas injekciós tűk, hóhérbárdok, fűrészek, kalapácsok, kaszák, bitófák. Csikorgó keringő, miközben a múzeum többi termét a dzsessz és az üvegablakokon át ide látszó Rajna zöldeskék, világos csillogása járja át. A látogatót beszippantják a fémek, a gépszobrok. Fenyegetik, hogy lecsapnak rá, szétszaggatják, rávetik magukat, és a rámpára taszítják. A náci táborok és a halál képei kísértették Tinguely-t, ahogy megalkotta *Mengele Danse Macabre* című művét.

1944 nyarán és őszén haláltáncra kényszerítettek egy magyar törvényszéki orvost. Nyiszli Miklós a Sonderkommando tagja volt, az élőhalottaké, akiket arra ítélték, hogy begyűjtsék az elgázosított holttestek haját és aranyfogait, mielőtt a krematóriumba kerülnek. A zsidó Nyiszli lett Mengele kórboncnoka.

A parancsait követve koponyákat fűrészelt, mellkasokat nyitott fel, szívburkokat vágott át, és miután csodával határos módon megmenekült a pokolból, *Orvos voltam Auschwitzban* címmel megírta az elképzelhetetlent. Magyarországon közvetlenül a háború után, Franciaországban 1961-ben jelent meg.

„Dr. Mengele, az auschwitzi K. Z. első orvosa fáradhatatlan funkciói betöltésénél. Órákat tölt a cigánytábor kutatóbarakkjában, nehéz munkába merülve. Félnapokat áll – a zsidórámpán –, ahova már négy-öt szerelvénnyel fut be naponta magyarországi deportáltakkal... Karja csak egy irányba lendül. Balra! Egész vonatok jutnak ilyen módon maradéktalanul a gázkamrákba vagy a máglyákra... A zsidók százezreinek gázhalálra küldését hazafias feladatnak minősíti.”

A cigánytábor kísérleti barakkjában ikreket és törpéket vizsgálnak. „Ott végzik el rajtuk naponta az élő embereken elvégezhető összes orvosi vizsgálatokat. Vérvételi vizsgálatok, gerincvelőcsapolások, vércsere az ikertestvérek között, valamint számtalan egyéb vizsgálat, mind fájdalmas és kimerítő.” A szervek összehasonlító vizsgálatához „az ikreknek egyszerre kell meghalniuk! Meg is halnak az auschwitzi K. Z. egy kísérleti barakkjában, a B. III. táborrészben, dr. Mengele keze által.”

Kloroforminjekciót ad a szívükbe. A kiemelt szerveket „sürgős, hadi fontosságú anyag” jelzéssel ellátva a berlini Kaiser-Wilhelm Intézetbe küldik, amelyet Von Verschuer professzor vezet.

„Mengele a munkaadóm, kit [...] a német orvostudomány egyik nagy képviselőjének tart... A bonctermi munka a német orvostudomány előbbre jutásának szolgálatában áll.”

Amikor skarlát üt fel a fejét a magyar zsidó nők barakkjaiban, „teherautók érkeztek és mind a három barakk lakóit kihozták a krematóriumba. Ez volt dr. Mengele hatásos intézkedése a járvány

tovaterjedésének megakadályozására.”

Nyiszlit elborzasztja kínzója baljós aurája: „Megérkezik dr. Mengele és derűs arccal, mely oly sok kegyetlenséget takar, felém jön és kíváncsian érdeklődik a boncolások eredménye felől... Ennyi cinizmus, ennyi gonoszsággal párosulva, egy emberben, ki orvos... Dr. Mengele neve bűvös név! Mindenki retteg tőle.”

Nyiszli leírja, milyen rögeszmés elkötelezettséggel végzi a dolgát a krematórium bonctermében még 1944 őszén is, amikor Németország már elvesztette a háborút: „Hosszú órákig ül mellettem, mikroszkópok, lombikok, eprovetták között, vagy a boncasztalnál áll órákig vérfoltos köpenyében, véres kezekkel és vizsgál, kutat megszállottan... Csak a minap történt, hogy munkatermi asztalomnál ültem vele. Az eddig feldolgozott ikrek dossziéjában lapozgatunk, midőn az egyiknek fedelén, a világoskék kartonon halvány zsírfoltot vesz észre. Boncolás közben gyakran veszem kézbe, így történhetett, hogy kissé bezsírozódott. Szemrehányóan néz reám és nagyon komolyan kérdezi: »Hogyan bánhat olyan könnyelműen e dossziékkal, miket én oly szeretettel gyűjtöttem össze!«”

Nyiszli világa maga az örület. „Idevilágít a máglyák lobogó tüze. Itt terjeng négy krematórium kéményeinek füstje. A lég égő emberhúsnak és pörkölődő hajnak szagától terhes. A halálba indulók ordítása és a tarkólövések dörrenése remegteti az épület falait. Ide tér meg minden szelektálás és véres tűzijáték után. Itt tölti minden szabad idejét a borzalmak e légkörében és csendes őrjöngéssel nyitattja fel velem halálba küldött ártatlanok százainak hulláit. Friss emberhúsból készült táptalajon tenyésznek a baktériumok a villamos hűtőszekrényben. Órákig ül a mikroszkóp előtt és olyan jelenségek okát keresi, amiket nem fog megfejteni senki, az ikerszülés okát.”

41.

Egyik nap a vagonból egy púpos apa és sánta fia száll le, lódzi zsidók. Ahogy Mengele meglátja őket a rámpán, azonnal kiválasztja és az első krematóriumba küldi őket Nyiszli vizsgálatára. A magyar orvos feljegyzi a méreteiket, és makarónis pörkölttel kínálja őket, „az utolsó vacsora”, írja. SS-katonák elviszik, levetkőztetik és Mengele parancsára kivégzik őket. A holttesteket visszaviszik Nyiszlinek, akinek „olyan émelygése van”, hogy a kollégáira bízsa a boncolást. „Az esteli órákban, miután legalább tízezer embert küldött a halálba e napon, megérkezik dr. Mengele. Nagy érdeklődéssel hallgatja jelentésemet a két testi fogyatékos áldozat élőbeni és boncolási adatairól.

– Ezeknek a halottaknak nem szabad elégetésre kerülniük – mondja –, ki lesznek preparálva és a csontvázak Berlinbe mennek az antropológiai múzeumba! Megkérdezi, milyen módszert ismerek a csontvázak tökéletes megtisztítására?”

Nyiszli azt javasolja, merítsék a holttesteket klórmeszes vízbe, amely két hét alatt leégeti a csontokról a lágy részeket, vagy főzzék meg őket forró vízben, hogy le tudják választani a csontokról a húst. Azután a testek benzinfürdőbe kerülnek, amely feloldja az utolsó zsírokat is, és fehérré, szárazzá és szagtalanná teszi a csontokat. Mengele utasítja, hogy a gyorsabb, főzéses eljárást végezze el. Előkészítik a tűzhelyet. Vashordókat tesznek fel a tűzre, azokban fő a púpos és a sánta, az apa és a fiú, a két szerény lódzi zsidó holtteste.

„Öt óra elmúltával – írja Nyiszli –, többszöri próba után

meggyőződtem, hogy a lágyrészek simán elválnak a csontoktól. A tüzelést beszüntetem, de a hordók a kihülésig még helyükön maradnak.”

Aznap nem működik a krematórium. Kőműves foglyok javítják a kéményeket. Nyiszlihez kétségbeesve fut az egyik asszisztense: „Doktor! A lengyelek eszik a húst a hordókból! – Gyorsan felugrok helyemről, odarohanok. Négy csíkos ruhás, idegen fogoly áll bénultan a hordók körül. A lengyel kőművesek ezek, akik miután munkájukat befejezték, őreikre várnak, hogy visszavigyék őket Auschwitz I.-beli szállásukra. Agyonéhezett emberek, valami ennivaló után keresgéltek az udvaron, így jutottak a néhány percre őrizetlenül maradt hordókhoz. Azt hitték, hogy a Sonderkommando számára fő a hús a nagy hordóban. Megszagolták, kivettek néhány nagyobb darabot a bőr nélküli húsrészekből, késükkel lekanyarítottak belőle és mohón enni kezdtek, de nem sokáig, mert a két tüzelő előkerült és észrevette. Szinte megbénultak a rémülettől, midőn megtudták, milyen húsból falatoztak.”

Végül a csontvázakat felfektetik a laboratórium munkaasztalára. „Dr. Mengele nagyon meg volt elégedve. Több magas rangú orvos társát hozta magával a csontvázak megsejtelése végett. Fontoskodva tapogatták az egyes részeket. Tudományos kifejezésekkel dobálóztak [...] A két csontváz hosszú, erős papírsákokba kerül, így utazik Berlinbe a kísérőadatokkal. Erre a küldeményre is rákerült a »sürgős hadifontosságú küldemény« bélyegzője.”

Mengele az európai árnyékok hercege. A büszke orvos gyerekeket boncolt, kínozott, égetett el. A jó család sarja négyszázezer embert küldött füstörészve a gázkamrába. Sokáig azt hitte, könnyedén megúszhatja, ő, „a sár és a tűz korcsa”, aki félistennek képzelte

magát, ő, aki lábbal tiporta a törvényeket és a parancsolatokat, és annyi szenvedést és fájdalmat mért az emberekre, a testvéreire.

Európa a könnyek völgye.

Európa egy kultúra nekropolisza, amelyet Mengele és a halálfejes fekete rend, az 1914-ben kilőtt nyílvesző mérgezett hegyének pribékjei megsemmisítettek.

Mengele, a halálgyár kiváló dolgozója, Athén, Róma és Jeruzsálem gyilkosa azt hitte, megszökhet a büntetés elől.

Most mégis magára maradt, sorsára hagyva menekül, modern Káinként bolyong Brazíliában.

Most kezdődik Mengele pokolra szállása. Elemésztí a szívét, és eltéved az éjszakában.

42.

Mengele derekára csavart törülközőben morogva lép a fürdőszobatükörhöz. Puffadt táskák húzódnak a szeme alatt, kékes színük élesen elüt sápadt arcbőrétől, lesoványodott a teste, beesett a mellkasa. Hogy megöregedett az elmúlt hónapokban! Összeszorítja az ajkát, harapdálni kezdi a bajszát, ezt az őszülő szénaboglyát, szörnyű, gondolja róla, annyira nem németes, nem tudóshoz illő, amikor levest eszik, úgy nyalogatja, mint egy vén kandúr. Undorodik tőle, de legalább eltakarja az ajka feletti részt, megnyugtatja, már ha bármi is megnyugtathatná azóta, hogy Brazíliába érkezett, és ezen az 1961. október 7-i napon még a szokásosnál is nyugtalanabb, hatalmas gombócot érez a gyomrában. Gépiesen, lentől felfelé megmasszírozza a halántékát a tükör előtt, mintha a dörzsölés eloszlathatná a bajait, lesimíthatná előreugró homlokát, azt az átkozott homlokot, amely veszélybe sodorja, és végül el fogja árulni, a hézaggal a foga közt, Irene már tizenöt évvel azelőtt figyelmeztette.

Mengele lehunyja a szemét, és ő, aki nem hisz semmiben, ökölbe szoruló kézzel, halkán Rudel mantráját ismételve: *csak az veszett el, aki elhagyja magát*. Most már mozdulnia kell, megborotválik, fogat most, felvesz egy vászonnadrágot, cipőt, törtfehér inget, amelyet nyakig begombol, nyakkendő nélkül, már így is túl meleg van, és a fejébe húzza a széles karimájú kalapot, amelytől most már sosem válik meg. Mengele megragadja a két bőröndjét és lemegy a lépcsőn, amelynek alján egy mosolygó férfi várja, kiviszi a csomagjait, és beteszi őket egy szerény Ford Angliába. Kevéssel

nyolc óra előtt hagyják el Itapecerica városát.

Az előzékeny férfi fekete szemüveget visel, és Wolfgang Gerhardnak hívják. Ő Rudel Kameradenwerkjének São Paulo környéki képviselője, akivel a pilóta azonnal kapcsolatba lépett, amikor eldöntötték, hogy Mengele Brazíliába szökik. Günzburgban eleinte szkeptikus volt a család: Gerhard azóta, hogy 1949-ben elhagyta Ausztriát, nehezen él meg, lehet, hogy elképesztő összegeket fog kérni. Meg lehet bízni egy olyan alakban, aki kórusban énekel és hajlamos az ivásra? Biztosak benne az informátorok? Rudel megnyugtatja őket, Gerhard egyetlen pfenniget sem fog kérni, egy Mengele rangú háborús bűnös védelme megtiszteltetés, felbecsülhetetlen értékű kegy egy olyan fanatikus náci számára, mint ő. Adolfnak hívják a fiát. Arról álmodik, hogy a kocsijához kötözi Simon Wiesenthal holttestét, és végighúzza az utcákon, mint a konzervdobozokat az esküvő után. Karácsonykor horogkereszt díszíti a fenyőfáját.

Miközben a sofőr észak felé tart, Mengele elnézi szőrös kezét a kormányon, a kis Fordhoz túlságosan hosszú lábát. Gerhard úgy fest, mint egy kamasz, aki felmászott a kisgyerekek körhintájára, és boldog, hogy bizonyított a merészségében kételkedő barátai előtt. Gerhard fütyörészik, nagy nap ez a számára, még csak húszéves volt a háború végén, és általában csak homályos propagandaanyagokat és antiszemita röpiratokat nyomtat. Ez a küldetés végre méltó az elit katonához, aki lehetett volna, ha a rossz erői nem fognak össze a nácizmus ellen: a híres Mengele doktort kell elvinnie a rejtekhelyre, amelyet ő, a kis Gerhard, az egykori közlegény talált, egy magányos tanyára Nova Europa környékén, háromszáz kilométerre São Paulótól. Egy magyar házaspár a tulajdonos, Stammer Géza és Gitta. A háború után, a szovjet

megszállás miatt hagyták el a hazájukat; Gerhard néhány évvel azelőtt ismerkedett meg velük egy közép-európai bevándorlótalálkozón. Egyszerű és politikailag megbízható emberek, nem tesznek fel kényes kérdéseket.

Ahogy egyre kopárabbra változik a táj, Mengele úgy lesz egyre idegesebb. Gerhard kénytelen ezredszer is részletesen elmondani neki a tervet, amelyet Rudel és Günzburg jóváhagyásával dolgozott ki. Az osztrák megszokta már, hogy nyugtatnia kell a szökevényt; amikor Mengele megérkezett Brazíliába, felvette a varrodájába, úgy vigasztalta és bátorította, mintha a fia lenne. Gerhard szemében az, hogy Mengelének szenteli magát, egyet jelent a lángoló Berlin megmentésével, olyan kötelesség, amely egyben maga a jutalom is. Az elmúlt egy évben háttérbe szorult mögötte az üzlete, a felesége és a két gyereke is.

Stammeréknek Gerhard úgy mutatta be Mengelét, mint svájci állattenyésztő szakembert, aki ráunt, hogy ötvenévesen egyedül éljen. A különc Peter Hochbichler nehéz időszakon van túl, magyarázta Gerhard, gondok voltak az egészségével, társaságra, munkára vágyik, ráadásul nemrég szép summát örökölt, szeretné földvásárlásra fordítani. Hochbichler gondoskodhatna a farmjukról: Géza földmérőként sokat utazik, hosszú időszakokra távol van. Stammerékat nem veti fel a pénz, elfogadják Gerhard ajánlatát. Fizetést nem adnak Hochbichlernek, csak szállást, ételt és tiszta ruhát kap.

Az aszfaltot kilométereken át mellékutak váltják fel, majd egy földút, ami a szavannán kanyarog keresztül egy öreg tanyához. Végállomás: kutyák ugrálnak ugatva a kocsi körül, egy negyvenes házaspár tűnik fel két fiával a faház küszöbén, a Stammer család türelmetlenül várja, hogy megismerje a titokzatos Peter Hochbichlert.

43.

Egy Mato Grosso nevű városkában, pretoriai indiánok védelmében felismernek egy bizonyos Mengelét, de 1961 márciusában sikerül kicsúsznia a brazil rendőrség állította csapdából. Néhány hónappal később letartóztatják Minas Gerais államban. Sajnálatos tévedés, az elfogott férfi egy nyaraló Waffen-SS. 1962 februárjában újra látják Mengelét a paraguayi határ közelében. A brazil csendőrség elit alakulata megrohamozza a szállodáját, de aznap reggel elutazott. Az argentin sajtó megírja, hogy Barilochéban megölte a Moszad egyik ügynökét; fegyvere van, rendkívül veszélyes, magánhadsereg áll a rendelkezésére, ami mindenhová követi: amióta nyomravezetői díjat tűztek ki rá és felfedték a bűneit, Mengele fantasztikus beszámolók tárgya lett, valóságos mitikus lény, „a sátáni orvos, az ördög cimborája, emberi külseje ellenére nem is ember”, írta a drámaíró Rolf Hochhuth 1963-ban *A helytartóban*.

A Moszadot nem vezetik félre a különös híresztelések. A speciális egység Párizsban rendezte be parancsnokságát; a vezetője, Zvi Aharoni, Eichmann elrablásának egyik szervezője, német zsidó, aki megesküdtött, hogy izraeli bíróság elé állítja egykori honfitársát. Az egységnek pontos információi vannak, azonosították Mengele két dél-amerikai kapcsolattartóját, Krugot és Rudelt, bonyolult azonban a hajsza, nem sikerül a günzburgi klán közelébe férkőzni, és a Krug család is bizalmatlan: hiába ostromolja az egyik lányt a speciális egység playboya. Aharoni több ügynököt is Paraguayba küld, meggyőződése, hogy Mengele még mindig ott rejtőzik, az izraeliek hírét vették a honosításának. Követteti Rudelt Dél-Amerika-szerte,

Marthát, akinek ellenőrzik a postáját, és megpróbál beépíteni valakit az asuncióni német közösség intézményeibe. A Moszad közeledik, de nem ér cél. Mengele megőrzi az előnyét.

Egészen 1962 tavaszáig. Uruguayban Aharoni olyan fogásra, olyan rendkívüli informátorra talál, amilyenről minden kém álmodik. Sassen teríti ki a kártyáit, régi barátja, Mengele beszennyezte az SS becsületét, ráadásul Sassennek pénzre van szüksége, hogy folytathassa pazar életvitelét és kitarthassa számos szeretőjét. A Moszad bőségesen megfizeti. A holland kalandor szem elől veszti Mengelét, de hamar kideríti, hogy Brazíliába szökött, az új védelmezője, az egyetlen kapcsolata a külvilággal Wolfgang Gerhard. A Moszad emberei nem tágítanak Gerhard mellől. Egy reggel az osztrák Ford Angliája egy magányos farm felé veszi az irányt a szavannán.

Aharoni két ügynökkel, két brazíliai zsidóval piknikezni megy a farm környékére. Hamarosan három férfi megy oda hozzájuk. Az egyikük közepes termetű, európainak látszik, bajuszt és mélyen a szemébe húzott kalapot visel. Némán a többiek mögött marad, amíg két erős testalkatú társa portugálul megszólítja a kirándulókat. Aharoni hagyja, hogy a társai beszéljenek, inkább a kalapos férfit figyeli, aki kerüli a tekintetét. Ő az, meg merne esküdni rá, istenem, mennyire szeretne a torkának ugrani és megfojtani, de megőrzi a hidegvérét, ide kell küldeni egy másik csapatot, hogy lefényképezzék és egyértelműen azonosítsák. De csak néhány hét múlva, nem szabad gyanút kelteni a célszemélyben. A három férfi visszamegy a farmra; Aharoni a párizsi központba, hogy megtervezzék a műveletet, amely még összetettebb lesz, mint Eichmann elrablása.

44.

Franciaországi irodájába visszatérve meglepetés várja. A Moszad vezetője, Isser Harel elgyötörten, szokatlanul idegesen utasítja, hogy függessze fel a Mengele utáni hajszát, és szentelje minden erejét egy nyolcéves fiú eltűnési ügyének. A rendőrség az ultraortodox anyai nagyapát gyanúsítja az elrablásával; az anyagi nehézségekkel küszködő, nem vallásos szülők bízták rá a kis Joszelét; amikor érte mentek, a nagyapa kijelentette, hogy Joszelét a Tóra szellemében kell nevelni, és nem volt hajlandó visszaadni a fiukat; második látogatásukra a gyerek eltűnt. Amikor a nagyapát letartóztatták, amiért megtagadta az együttműködést a rendőrséggel, a szélsőséges hívők az utcára vonultak, és köveket dobáltak: a zsidó állam bezár egy öreget, egy szent embert, „Ben Gurion náci”. Izraelt egy lépés választja el a polgárháborútól, ortodoxok és világiak sértegetik egymást fegyverrel a kézben, a kormány meginog, Ben Gurion könnyen elveszítheti a többségét a parlamentben, és a következő választásokat is. Sürgősen meg kell találni a kis Joszelét, hogy enyhüljön a feszültség, és mivel a gyerek valószínűleg külföldön van, a Moszadnak kell intézkednie, negyven legjobb kopójukat kell kiküldeni a felkutatására, ez a miniszterelnök utasítása. Ez a Tigris hadművelet, amelyben természetesen Aharonit is mozgósítják.

A tiszt alig hisz a fülének, de engedelmeskedik. Talán két lépés választja el őket Mengele elfogásától, és az embereivel mégis kénytelen szakállt ragasztva beférközni a legszélsőségesebb zsidó szektákba Európában, az Egyesült Államokban és Dél-Amerikában.

A náci vadászok rabbikat zsarolnak meg a Pigalle bordélyjaiban, fotókkal megtámogatva. Végre körvonalazódik egy nyom: Joszelét egy zsidó vallásra tért francia arisztokrata rabolta el, az Ellenállás hősnője, Madeleine Frei, akit beszippantott a nagyapa szektája, a Jeruzsálem Falának Őrzői. Regénybe illő a történet: Frei szőkére festette a fiú haját, és lánynak öltöztetve vitte ki Izrael területéről. Joszelét végül megtalálják egy ultraortodox brooklyni családnál, és hazaviszik Izraelbe. A Tigris hadművelet nyolc hónapig tartott, és a Moszad egymillió dollárjába került. Időközben Mengele elköltözött.

45.

Egy évvel azelőtt nehezen ment a beilleszkedése. Mengele a száraz évszak elején érkezett Nova Európába, és még soha nem volt olyan meleg a vidéken, mint 1961 végén: egy csepp eső sem esett karácsony előtt, éjjel is hőség van, még nehezebb lélegezni, mint Krugnál Hohenauban. Kimerítő a munka, kemény a föld, és Stammerék úgy élnek a kis birtokukon, mint a középkorban, nincs sem telefon, sem áram.

Az asszony, Gitta nagy figyelemmel kísérte Peter Hochbichler első lépéseit a kávéültetvényen. Már hajnalban munkához látott, és tovább maradt a földeken, mint a többi mezőgazdasági munkás; keményen dolgozott, gondozta a teheneket, a tyúkokat, a kancát és a három disznót a trágyától bűzlő istállóban, s közben Mozart- és Puccini-dallamokat fütyörészett. Egy hónap után Stammerék, pontosabban Gitta, hiszen Géza csak néhány hétvégére ment haza, eldöntötték, hogy megtartják a dolgoz, és furcsa módon narcisztikus munkást: reggelente, mielőtt elindult a legelőre, kölnit locsolt magára, és kéjesen nézegette magát az előszoba tükreben. Állandóan viselte a kalapját, mélyen a szemébe húzta, amint egy munkás közeledett, és a letaglózó hőség ellenére nagy csizmát és állig begombolt köpenyt hordott, amolyan fehér esőköpeny féleséget, melyben úgy festett, akár a gabonasilók feltöltését végző kikötői művezetők. Furcsa volt a keze is, egy kétkezi munkás bütykös tenyere és ujjpercei egy budapesti nagypolgár manikűrözött körmével. Naponta harmincszor kezet mosott, fekete szappannal erőteljesen lesikálta alkarját, ahogy egy sebész fertőtleníti magát a

műtét előtt.

Különös alak volt ez a Hochbichler: finoman evett és beszélt, de hurkát tölteni is tudott. Néhány nappal karácsony előtt egy baltával betörte egy disznó koponyáját, és egy előző este megélezett, méretes késsel elvágta a torkát. Felfogta a kilövellő vért, könyékig merülve keverte és verte egy nagy tálban, nehogy megalvadjon, azután mint az örült, belenyúlt az állat belsejébe, és vérben fürödve kiemelte a tüdőt, a vesét, a májat és a belek körüli zsírt, amelyekből Stammerék, a munkások és a családjaik belakmároztak szilveszterkor.

Egyik reggel, amikor kint volt a mezőn, Gitta bement a szobájába, amelyet, ritkaság, elfelejtett kulcsra zární, és átkutatta a holmiját. A gondosan összehajtogatott, márkás ruhák mellett talált egy angol esernyőt, több száz dollárt nagy címletekben, tudományos folyóiratokat és újságokat spanyolul és németül, egy nagy, lelakatolt füzetet, papírokat, amelyeket nem mert megfejtetni, operalemezeket, könyveket, amelyek szerzői nem voltak ismerősek számára, Heidegger, Carl Schmitt, Novalis, Heinrich von Treitschke. Nem is igazán lepődött meg, amikor véletlenül rájött, kicsoda valójában Hochbichler. 1962. január 27-én Géza egy újságot hozott São Paulóból, amelynek címlapja az auschwitzi koncentrációs tábor felszabadulásának tizenhetedik évfordulójáról való megemlékezésésként egy fiatal, diadalmas SS-orvos fényképét közölte, akit a Halál Angyalának neveztek, egy bizonyos, azóta is szökésben lévő Josef Mengelét. A fénykép felkeltette Gitta érdeklődését, felfigyelt a doktor átható tekintetére, Mephistóhoz illő szemöldökére, a felső foga közötti résre, enyhén előreugró homlokára. Megkérte az idősebb fiát, Robertót, hogy keresse meg Hochbichlert, és megmutatta neki a fényképet. Mengele halottsápadt

lett, és szó nélkül elhagyta a helyiséget.

Aznap este a vacsora után, amiből alig evett, a svájci gazda bevallotta Stammeréknek, hogy „sajnos” ő Mengele, de nem követte el azokat a bűnöket, amelyekkel „a zsidóbérenc sajtó” vádolja.

46.

Igazat mond vagy sem, Stammerékat nem érdeklik sem Mengele gáztettei, sem Auschwitz. Géza a háború alatt Németországban tanult. Sem őt, sem a feleségét nem érintette meg a magyar zsidók deportálása, a nyilasok vérengzése 1944 végén, akik a Dunába lőttek vagy élve a jeges folyóba löktek zsidókat, romákat és a Szálasi-rendszer ellenfeleit, amelynek ők langyos támogatói voltak. Ők is szenvedtek, erdélyi származású szüleik az 1918-as vereség után elvesztették a földjeiket, Gitta egyik húgát a Magyarországra benyomuló Vörös Hadsereg megerőszakolta és megölte. Azóta pedig az anyaországukat megszállták a szovjetek, rákényszerítve őket, hogy emigráljanak, és ebben az egérlyukban tengődjenek. De nyugalmat akartak.

Aznap éjjel nem aludtak: a svájci munkásuk a világ legkeresettebb háborús bűnöse, az NSZK kormánya nyomravezetői díjat tűzött ki rá. Géza rémülten járkált fel-alá a szobájukban, égő fáklyaként lobogtatva kezében az újságot. A cikk szerzője biztos forrásra hivatkozva közölte, hogy Izrael Mengele elrablását tervezi Dél-Amerikában, ugyanannak a bosszúálló kommandóegységnek az akciója lesz, amelyik Eichmannt is elrabolta Argentínában. A Moszad nemsokára megostromolja a tanyát, megöli a fiaikat, a lehető leggyorsabban meg kell szabadulniuk a vendégüktől. Géza úgy dönt, előrehozza Saõ Paulói utazását, és haladéktalanul kapcsolatba lép Gerharddal.

Az osztrák igyekszik megnyugtatni, senki nem tudja, hol rejtőzik Mengele, az újságok összevissza beszélnek, Stammerék nem

kockáztatnak semmit. Inkább legyenek büszkék rá, hogy a Harmadik Birodalom egyik vezető tudósát láthatják vendégül, és a végül majd diadalmaskodó ügy számára oly fontos küldetést teljesítenek, az ilyesmi névtelen magyar parasztok (aljanépség, gondolja Gerhard) számára nem remélt lehetőség. Stammer megvonja a vállát és felemeli a hangját, neki aztán semmi köze az üggyhez, Hochbichler-Mengelének sürgősen el kell költöznie. Gerhard végül megígéri, hogy elviszi, de előbb ki kell kérnie az érintett gүнzburgi családjának a véleményét, „kis türelmet, kedves barátom”, és mostantól, figyelmeztette megérintve a revolverét rejtő zsebét, egy szót se, semmi próbálkozás, a nagy hatalmú brazíliai nácik drágán megfizetnek egy esetleges feljelentésért, „Géza, gondoljon a gyerekei jövőjére”.

47.

Néhány héttel később Gerhard Ford Angliája bukkant elő a porfelhőből Stammerék tanyája előtt. Az osztrák kinyitotta a kocsiajtót, egy köpcös, a hosszú óceáni utazástól és a több kilométeres földúttól megviselt férfi szállt ki: „Hans úr”, az ördög segédje, bal kezében egy fekete aktatáskát fogott, amelyet ezüst színű lánc kötött a csuklójához. Kivett belőle egy lepecsételt borítékot. Ő is gondolt a Stammer gyerekekre, Roberto és Miklós jövőjére, megsimogatta szőke fejüket: kétezer dollár, hogy időt nyerjenek és köszönetet mondjanak a szülőknek, mivel sem Gerhardnak, sem Rudelnek nem sikerült új otthont találnia Hochbichler barátjuk számára. Stammeréknek most már lesz miből várakozniuk, Gerhard jelentkezik, amint lehet, és megszabadítja őket kényelmetlen vendégüktől.

Indulás előtt Sedlmeier rövid sétát tett Mengelével. Máskor oly ápoltság barátja felismerhetetlen volt madárijesztő öltözkéiben, beesett, borotvátlan arcával. Amióta Stammerék rájöttek a kilétére, emésztette a félelem. Sokkolta az Eichmann-per lefolyása Izraelben, amiről csak szakaszosan kapott híreket, amikor újsághoz jutott. Könyörgött Sedlmeiernek, hogy húzza ki a csávából. Kikészült, kimerítette a végtelen bolyongás rejtekhelyről rejtekhelyre, az űzött vad mindentől elzárt élete a jaguárok és hangyászok között. És ez a szavanna, ez az átkozott hőség. Három oldalnál többet már nem is képes olvasni: hamarosan teljesen megőrül. Sedlmeier felsegítette és felé nyújtotta a zsebkendőjét, miután leporolta az öltönyét: a Mengele család nem hagyja magára, a pénz hegyeket mozgathat.

Martha, aki nemrég Meranóban, Dél-Tirolban telepedett le Karl-Heinzcel, nagyon bátor, hűséges német feleség, minden újságírói megkeresést visszautasít, megbízhat benne. És Irene, kérdezte akaratlanul is Mengele. Remekül van, szebb, mint valaha, vallotta be Sedlmeier. Rolf is jól van Freiburgban, az anyja hatására kerüli az unokatestvéreit, és az egész családot. Jogi tanulmányokra készül. Sedlmeier mélyen Mengele kivörösödött szemébe néz: nem írhatnak egymásnak többé, túl veszélyes, ismeretlenek mászkálnak Günzburgban a gyár és a családi villa körül, Marthát is figyelik Meranóban. Múlt hónapban két villanyszerelő csöngetett be hozzá, pedig nem hívta őket. Csak Gerharddal beszélhet.

Viharos hetek következtek a Nova Europa-i tanyán. Forró felhőszakadások áztatták a szavannát, a Stammer gyerekek kerülték Peter bácsit, Gézát emésztette az aggodalom, hogy magára hagyja a családját, kiszolgáltatva egy fanatikus nácinak és a Moszad rajtaütésének, miközben ő az övétől távol nyomorúságos fizetésért járja a vidéket. Gitta leste Hochbichler minden tettét, minden mozdulatát. A férfi néma és kedvetlen volt az asztalnál, elkapta a tekintetét, amint Gitta keresztezni próbálta. Ahogy véget ért az étkezés, bezárkózott a szobájába, Gitta hallotta, hogy motyog, és fel-alá járkál.

A kukoricaföldön Hochbichler ugatva közölte utasításait a munkásokkal, és rájuk zúdította minden haragját, ha nem tartották tiszteletben, vagy rosszul értették a kívánságait, portugál beszédét. Legalább, állapította meg magában Gitta, a három semmirekellő (két fekete és egy mesztic) félt tőle és keményen dolgozott, míg máskor rájuk sem hederített, Gézából hiányzott a határozottság. A háborús bűnösben bőven megvolt.

Még egy hónap telt el úgy, hogy Gerhard nem jelentkezett. Géza

egyre feszültebb lett. Végül bejelentette Gittának, hogy akár akarja, akár nem, egy hét múlva elviszi Hochbichlert Saõ Paulóba. Elég a komédiából, Gerhard vagy egy másik rajongó majd átveszi, ez már nem az ő dolga, és ha a nácik nem hagyják békén őket, mindent elmond egy ismerős újságírónak. A felesége ellenkezett. Az orvosnak valószínűleg fegyvere van, és az osztrák a legelképzelhetetlenebb dolgokra is képes, hogy megvédelmezze. Jobb ötlete volt: a gazdag bajoroknak szüksége van rájuk; semmit nem tagadhatnak meg tőlük. Hochbichler, nem akarta Megelének nevezni, aranybánya lehet. Ahelyett, hogy kitennék a vadonba, inkább emeljék a tétet, és kérjenek újabb mesés összeget Gerhardtól. Vagy vegyen nekik a szökevény családja egy nagyobb tanyát, kellemesebb vidéken. Aztán még mindig kitalálhatják, hogyan szabaduljanak meg tőle. Hochbichler csak nem marad örökké a nyakukon.

Stammerék veszekedtek a pislákoló gyertyafényben. Géza kijelentette, hogy a feleségének elment az esze, Gitta visszavágott, hogy mindenről ő tehet, ha jobb anyagi helyzetben lennének, nem kellett volna befogadniuk egy holdkóros németet, hogy meg tudjanak élni. Géza a csillagokat is megígérte, mielőtt feleségül vette. Meddig fognak még ebben az egérlyukban tengődni? Nem gondol a fiaik jövőjére? Több pénz kell a taníttatásukra. És ha véletlenül a rendőrség letartóztatja Hochbichlert, mit kockáztatnak? Mondhatják, hogy nem ismerték a valódi személyazonosságát, Gerhard becsapta őket.

Hajnalodott, mire Géza meghajolt a felesége érvei előtt. Saõ Paulóban átadta új követeléseiket az osztráknak, aki ez alkalommal hamar válaszolt: a Mengele család hajlandó új ültetvényt venni nekik, pontosabban megadja a tőke felét, a másik felét teremtsék elő

a Nova Europa-i földjeik eladásából. Néhány héttel később Stammerék és Hochbichler átköltöztek egy magányos, negyvenöt hektáros farmra. Öt hónappal az előtt, hogy a Moszad megtalálta a kis Joszelét.

48.

Alighogy berendezkednek a Serra Negrán, 1962. június 1-jén Mengele megtudja, hogy Eichmannt a ramlai börtön udvarán felakasztották. Feldúlja a hír. Ahogy meghallja Roberto tranzisztoros rádiójában, bezárkózik a szobájába kétségbeesésével és félelmeivel, a rettegéssel, ami nem tágít mellőle, megbénítja és gúzsba köti, amióta elhagyta Buenos Aires-i otthonát.

Eichmannt kivégezték a zsidók! A hamvait szétszórták a Földközi-tengerben, hogy a felesége és a fiai ne imádkozhassanak a sírjánál! Mengele remeg, hideg izzadság gyöngyözik a homlokán, sűrű betűivel hosszú oldalakat ír tele spirálfüzeteiben, egyes szám harmadik személyben beszél magáról, Andreas keresztnévvel. Soha nem gondolta volna, hogy három sornál többet szentel a megvetett, frusztrált osztráknak, de tiszteleg Eichmann előtt, aki nem adta fel őt, s közben önmagát siratja, előkészíti a védelmét, és mint mindig, most is csak saját magára gondol. Eichmann, a bűnbak, a pária, írja Mengele. A németek elárulták és magára hagyták a zsidók bosszúálló dühével; egy nap még bánni fogják, hogy feláldozták ezeket a becsületes embereket, akik utolsó töltényükig harcoltak a hazáért és a Führerért. Szégyen a németekre, a gyávák és puhányok gyülekezetére, az ócska vezetők alatt elpuhult középsterű kereskedők nemzetére, eladták magukat a legtöbbet kínálónak, a templomi kufároknak: elengedték Eichmannt! Hátba lőtték, holott csak a kötelességét teljesítette, mind beértük a parancsok teljesítésével, Németország nevében, Németországért, szeretett hazánk nagyságáért. A hálátlan Németország pedig pellengérre állít,

és hagyja, hogy a legádázabb ellenségeink irányítsák. Van még egy ország a földön, amely legelkötelezettebb szolgálóit, legjobb hazafiait bünteti? Adenauer Németországa gonosz óriás, amely felfalja gyermekeit. Mind sorra kerülünk, egyikünk a másik után, mi, szerencsétlenek...

Mengele még sosem érezte annyira egyedül magát, mint azon a viharos éjszakán. Miközben bajszát harapdálva kiadja magából a mérgét, villámok cikáznak, zeng az ég, mintha Sztálin orgonái támadnák a dombot, amelyen a Santa Luzia farm áll. Pokol és kárhozat, morogja, istenem, milyen mélyre süllyedt, az elmúlt három évben legurult a föld felszínéről, eltűnt, jelentéktelen lett, csak két törékeny szál tartja életben, ez a magyar család, amely előbb vagy utóbb el fogja árulni, és a rátelepedő Gerhard, a radikális vesztes, a kis brazil nácicska. Ezek a vékony kötelékek bármikor elszakadhatnak. Félelmetes! Hajnalban Mengele izzadságban úszva rogy az ágyára.

49.

Fehér fényben fürdik a tér, ajtó és ablak nélküli, magas épületek veszik körül, égbe nyúló kéményekkel, égő hús szaga terjeng. Mengele középen áll: húsz évet fiatalodott, halálfejes SS-egyenruháját viseli. Kifényesített csizmája vérben tocsog, az egész elhagyatott tér vérben úszik, nagy, fekete ragadozó madarak keringenek fölötte. Mengele bizonytalanul körbeforog, nem tud tájékozódni, nyolc járat nyílik a térből, de melyiket válassza? Jobbról tompa zaj hallatszik, mint egy vízesés moraja, vagy dobpergés, egyre erősödik, dörög, ugatás, kutyák, igen, egy kutya-falka közeledik a térhez. Mengele nekiindul balra. Szűk kis utcán fut, felverődik rá a vér, a kutyák közelednek, nem látja, de hallja őket, minden erejét összeszedve gyorsít, kitér balra, jobbra, megint balra, levegő után kapkod. Hirtelen elhal az ugatás, enyhül az égett hús szaga. Mengele már csak a szíve heves zakatolását hallja. És egy idegesítő sziszegést, ahogy a következő kereszteződéshez ér. Egy kobra emelkedik fel a jobb oldalon, elállja az utat, amely Hitler mellszobra felé vezet. Mengele kellenetlenül balra fordul, megindul a hosszú folyosón, amelyet ezernyi Szűz Mária-ábrázolás díszít, hétkarú aranytartókban álló gyertyák világítják meg őket. Fázik, szomjas és éhes, bokájáig ér a vér, a járatokban a falakból is vér szivárog. Egyszer csak újraéled a remény: éles fényt pillant meg az alagút végén, ismerős női és gyerekhangokat, nevetést hall, végre kijut a labirintusból. Mégsem, a kiinduló kereszteződéshez ér vissza; körben jár. A tér egyik épületének teraszán azonban tényleg emberek ünnepelnek, zenélnek. Az első, aki észreveszi,

figyelmezteti a többieket, kihajolnak a korláton, ujjal mutogatnak rá, kinevetik, gúnyolják, megdobálják olajbogyómagokkal, paradicsommal, nyilakkal, sőt egy oltott mésszel teli üsttel is, mint a középkorban. Mengele felemeli az öklét, de nem jön ki hang a torkán. Látni véli Sassent, Rudelt és Fritsch-et, Médeiával, a bosszúálló papnővel koccintanak, és a rettenetes Szaturnusszal, aki a kaszájára támaszkodva nézi, ahogy rá rontanak a fekete szörnyetegek. A földre veti magát, véresen elkúszik a legközelebbi síkátorig. Elsötétül az ég, megint levegő után kapkodva rohan, egyenesen előre, egy órát, két órát, a végtelenségig, míg újra az átkozott térre nem ér.

Mostanra besötétedett, a hold sarlója világítja meg az újra elcsendesedett teret. Eltűnt a vér, mintha beitta volna az okkersárga föld. Kirakatok jelentek meg a téglalapú épületek földszintjén. Mindegyikben egy nagy, fekete-fehér tévékészülék látható. Mengele közelebb lép, és a tükörképén látja, hogy visszatértek öreg vonásai, széles karimájú kalapja, bajsza, nagy, fehér esőköpenye. Marthát látja a tévében, kosztümben áll egy hajó hídján, integet neki. A második kirakatban a kamasz Rolfot mutatja a képernyő, könyvet olvas, kezével a hajába túr. Fel sem pillant az apjára. Még egy kirakat, és Mengele Irenét pillantja meg, ahogy a freiburgi cipőkereskedővel szeretkezik. Teljes erejéből üti a vitrint, de törhetetlen az üveg, ezért a fájdalomtól üvöltve a következő kirakathoz menekül, amelyben egy temetést közvetítenek, idősebb Karlét, az apja nevét látja az egyik virágkoszorún, felismeri a menetben az öccsét, Aloist, a felesége, Ruth és a fia, Dieter kíséri, a magába roskadt, feketébe öltözött Sedlmeiert, akibe a felesége karol, és Günzburg előkelőségeit.

Zúg az angelus harang.

Mengele felébred, forró a láztól.

50.

A következő napokban rosszabbodik az állapota. Mengele ágyban marad, lázálmái vannak, alig eszik. Gitta aggódik: mi lesz, ha náluk hal meg a háborús bűnös? Géza természetesen nincs ott, hogy segítsen neki. Amikor orvosért indulna, a beteg összeszedi az erejét és megtiltja neki. A hatodik napon lemegy a láza. Gitta rendszeresen bemegy, kiszellőzteti a szobát, levest és teát visz neki, hideg borogatást tesz a homlokára. Most már Peternek szólítja. Egy nyirkos délutánon, amikor a fiúk iskolában vannak, a munkások pedig a mezőn, a takaró alá csúsztatja türelmetlen kezét, és simogatni kezdi a beteg összegörnyedt testét. Mengele rángatózik és nyög, ahogy a magyar parasztasszony felhúzott szoknyával meglovagolja. Gitta összefogja a haját, és csendben távozik.

Tizenöt éve kornyadozik a trópusokon. Mindig egyedül van, ellátja a kicsiket, lehordja az alkalmazottakat, túrja a terméketlen földet; mindig csak a veteményes, a pénz beosztása, a főzés, a varrás, mosás, miközben Géza ki tudja, merre jár, és csak háromhetente megy haza, üres zsebbel, virágcsokorral a kezében, hogy bocsánatot nyerjen újabb kudarcaiért. Elrabolta a fiatalságát. Gitta egy balerina csillogó életéről álmodott a budapesti vagy a bécsi Operában. Meggyőződése, hogy elszalasztotta a lehetőségét. Debrecenben, a szülővárosában a táncársulatban, ahol tehetségét csillogtatta, az igazgató derékba törte a karrierjét, a riválisát küldte a főváros színpadára, pedig nem volt olyan ügyes, mint ő. A szemét zsidó, mondogatta a gyerekeinek, Isten megbüntette, a családjával együtt az egyik koncentrációs táborba küldte, néhány évvel később

bőven volt belőlük Kelet-Európában. Soha többé nem látták őket. Gitta szemében azonban minden véget ért: a háború, a száműzetés, a házasság, a terhességek megtették a magukét. Az idő pedig bevégezte romboló munkáját.

Negyvenkét évesen még erős a lába, egyenes a dereka, pimaszul formás a fenéke. A hőség, a pára, a közelség: Brazília meglepte feszes testét. Alighogy Géza elmegy, Gitta máris nyugtalan lesz. Hochbichler érkezése előtt egyszer, egyetlenegyszer engedett egy átmeneti bérlőnek, egy nagydarab mulattnak, de szégyenkező európai lelke hónapokig nem heverte ki az aktust.

Peter vonzza. Őszülő halántéka, bajusza, ahogy hátrafésüli a haját, mint az argentin autóvezetők a képes magazinokban... Folyton jár a szeme. Gittának tetszik a határozottsága, meg sem tudna lenni nélküle, most, hogy felvettek hét munkást az új tanya termékeny vörös földjének megművelésére. És izgalmasnak találja, hogy egy kémregénybe illő személyiségnek adnak otthont. Végre egy kis izgalom... Úgy kell Gézának, gondolja magában, ő többször figyelmeztette.

Néhány héttel a költözés előtt, még Nova Európában Peter nagy hatást tett rá, amikor megoperált egy sérvet kapott tehenet. Felnyitotta az állatot, amelyet teljesen eldeformált a földig lógó, hatalmas tasak a hasán, rendbe hozta a sérvet, és ügyesen, szinte művészien összevarrta a bőrt, a tehénen csak egy diszkrét heg maradt, és azóta remekül van. Peter tudásának hála megspórolhatja az állatorvosi költségeket. A múltkor a férfi meg is neveltette. Hangyabolyt talált. Ahelyett, hogy felgyújtotta volna, súlyt kötött egy kötél végére, amelyet egy eukaliptuszágra tekert. Mint egy mérnöktanonc, órákon át számolgatta, tervezte a csigát, hogy letarolja a hangyabolyt. Gitta még sosem látta olyan tevékenynek,

olyan lelkesnek, mint a boly elpusztítása után. Sokkal lelkesebb volt, mint a szeretkezéseikkor. Néhány órával később a fehér hangyák valamivel távolabb új fészket építettek.

Peter nem lesz felejthetetlen szerető: nincs meg benne Géza ereje, sem fantáziája. Megvan viszont az az előnye, hogy a rendelkezésére áll a mogorva, ragacsos délutánokon. Semmit nem tagadhat meg tőle, legalábbis jobb, ha nem teszi. És ahogy Gitta eltervezte, hála neki záporoznak a dollárok, elég csak panaszkodni kicsit Gerhardnak, máris kapnak egy kis kiegészítést. Meglepte magát két ruhával egy Serra Negra-i butikban, és bőr iskolatáskákat vett a fiúknak. Új ágyat rendelt. Az áram maga az áldás.

51.

Gitta támadása váratlanul érte Mengelét, felgyógyulva igyekszik végiggondolni a helyzetét. Nem tetszik neki az asszony. Hidrogénezett szőke haja ugyanolyan közönséges, mint a viselkedése és a fakó szeme; zsíros arca kamaszkori pattanások nyomát őrzi. Ijesztő a szája, és biztosan rosszak a fogai, olyan undorító volt a szájszaga, amikor ő az ágyban feküdt, és fölé hajolt. Jobban beszél németül, mint az ostoba férje, de elviselhetetlen a magyar akcentusa. Ugyanakkor Gitta az életbiztosítása. Ha kézben tudja tartani, tovább bujkálhat Stammeréknál. Ezért kész odaadni magát, annál is inkább, mert kedvére van a Santa Luzia birtok. Növényzet veszi körül a házat, kellemesebb az idő, mint Nova Európában, szép a táj, lenyűgözik a piros, kék, narancs, vagy fekete alapon fehér pöttyös pillangók, amelyek akkorák, mint egy felnőtt keze. Dzsungel vette át a megsárgult szavanna helyét. A dombok és az erdők kristálytisztá forrásokat rejtenek: Serra Negra fürdőváros, amióta csak az olasz pionírok megalapították.

A tanya egy dombon áll, középkori erődként magasodik a síkság fölé. Mengele Eichmann felakasztása óta nagyon zaklatott, itt azonban viszonylagos biztonságban érzi magát, jobban, mint bármelyik rejtekhelyén azóta, hogy elhagyta Argentínát. A földek és a kávéültetvények végén sziklás orom, szirtekkel és erdőkkel borított hegyoldal nyújt védelmet.

Mengele soha nem hagyja el a birtokot, és nem fogad senkit, kivéve Gerhardot, aki újságokat, könyveket és hashajtó kúpokat, néha klasszikus zenei lemezeket hoz. Mielőtt Stammerék nagy néha

vendéget hívnak, szomszédokat, gazdag németeket, olasz telepeseket, kérdésekkel ostromolja őket: kik azok, honnan jönnek, régóta ismerik-e őket. Még ha megnyugszik, akkor sem mutatkozik. Szombatonként azonnal eltűnik, ahogy köszönt Roberto és Miklós barátainak, akik délután átjönnek játszani. Számukra ő *tio Pedro*, Péter bácsi, az öreg, különc svájci, akit tilos lefényképezni, és akiről tilos beszélni. Megkéri Stammeréket, hogy fogadjanak fel egy kertészt, a családjá majd fizeti. Kutyák veszik körül, egy vagy tizenöt keverékből álló falka, beidomította őket, elkísérik, amikor a dzsungelbe megy. A csapat főnöke, Cigano nem tágit mellőle. Védelmének fő eleme azonban a hat méter magas kilátó, amelyet a farm egyik alkalmazottjával épített, azzal az ürüggyel, hogy a madarakat akarja megfigyelni. A természetek megtámadják a fát, ezért kőépítmény készül helyette, lenyűgöző őrtorony a farm mellett, ahonnan Mengele méhésznek öltözve, Zeiss látcsővel a nyakában mindennap órákig figyeli a dombok közt kanyargó műutat és a földutat, amely a házhoz kapaszkodik fel. Semmi mozgás nem kerülheti el a figyelmét. Tiszta időben körben messzire ellát, egészen Lindonia faluig. Mint a bagoly, sötétedéskor felkapaszkodik a tornyába, és a szúnyogok közt az árnyakat fürkészi; éberén, elszomorodva vagy félálomban végeérhetetlenül hallgatja Wagner operáit és Bach kantátáit a Teppaz lemezejátszón, amelyet Gerhard vett neki São Paulóban. Amikor végre lemegy lefeküdni, a kutyái veszik át az őrséget.

52.

Telnek a napok, hetek, hónapok Mengele bezárt világában Brazíliában, a végtelenre nyitott, emberektől távoli rejtekhelyen. Kimerevedik az élete a soha nem szűnő zsibongásban, a száraz és az esős évszak, az orkánok, a hőség, a bágyasztó eső váltakozásában, százlábúk és kígyók, skorpiók és parazita férgek, eukaliptuszok és kenyérfák között, amelyek gyökerei egymásba fonódnak, akár a hatalmas dinoszauruszlábak.

Mengele sokat betegeskedik. Megfertőzte egy baktérium, vagy talán maláriája van, fejfájás, ízületi fájdalmak gyötrik, hányinger és hasmenés, erős remegés és magas láz tör rá. Keveset és rosszul alszik, rémálmai vannak, látomásai, amelyeket képtelen elhessegetni, a krematórium lángjait látja, haldokló csecsemőket, akiknek szemét, mintha csak lepkék lennének, kitűzték a laboratóriuma falára, Eichmannt jeruzsálemi cellájában, egy vörös pajeszos rabbit, aki összetöri és forró emberi zsírba dobja a csontjait. Hangokat hall, nyögéseket, sírást, a Santa Luzia farm felé repülő stukák szirénáit.

Néha sikerül elfelejtenie, milyen zsákutcába került, a félelmet, amely nap mint nap emészti a bensőjét.

A kutyái egy kézmozdulatára, egy pillantására engedelmeskednek, és szeretettel nyalogatják. A barkácsolás felderíti, számos fatárgyat készít, tanulmányozza a trópusi vidék virágait, növényeit, mint a Szent Ilonára száműzött Napóleon. Ír is, dagályos verseket és egy elbeszéléskezdeményt, amelyben kimerítően beszámol a gyerekkoráról és a tanulóéveiről. Karl-Heinznek és Rolfnak szánja,

arra az esetre, ha egyszer elhagyhatja ezt az egérlyukat.

Minden más nehéz és kimerítő. Gitta figyel, bekopog az ajtaján, rendszeresen zaklatja. Mint amolyan trópusi Bovaryné, nem tagadhat meg tőle semmit, éjszaka, amikor a fiúk alszanak, vagy délután egy kis kényeztetést egy mangófa mögött, amint a munkások nem figyelnek. A munka a mezőn és a kávéültetvényen kimeríti, a tehenek és a disznók fárasztják, már biztos, hogy nem az SS mezőgazdasági utópiájára, a földdel való kapcsolatra, az egészséges életre, a tiszta levegőre született. A munkásokon áll bosszút, akik felett zsarnokoskodik, ahogy egy orosz földesúr alázza meg a kényének-kedvének kiszolgáltató jobbágyságot. Megtiltja, hogy dohányozzanak és alkoholt igyanak, még vasárnap is: egy részeg parasztot azonnali hatállyal elbocsát. Az argentinokat lenézte, a brazilokat egyenesen megveti, az indián, afrikai és európai keverék az antikrisztus népe a fanatikus fajvédő szemében, és őszintén sajnálja, hogy eltörölték a rabszolgaságot. Rendszeresen feljegyzí naplójába a megfigyeléseit.

A keveredés átok, minden kultúra hanyatlásának oka. Ezek a stigmák megmagyarázzák a munkások örökös jókedvét, „kis majmok”, írja Mengele, könnyedségüket, rögtönző tehetségüket, vidám rendetlenségüket, csupa aggasztó tulajdonságukat. „A brazilok korcs faj, összetevőik sokfélesége a szellemük skizofréniáját okozza. Nincs bennük tiszta tudat és világos akarat; különböző és egymásnak ellentmondó lények élnek és harcolnak bennük. Bizonytalan, zavaros és veszélyes népet alkotnak, mint a zsidók, míg az egészséges és határozott lelkek a faji identitáshoz hű biológia eredményei.”

A diszkrét Hochbichler helyét a mindenhová befurakodó Mengele foglalta el. Robertótól és Miklóstól nagyobb iskolai szorgalmat, jobb

jegyeket, fegyelmet követel meg, mintha a saját fiai lennének. Borzalmasnak találja a német tudásukat, és egyetlen alkalmat sem szalaszt el, hogy ezt tudtukra is adja. Inkább szolfézszt kellene tanulniuk ahelyett, hogy a falusi kölykökkel lófrálnak, és csúzlival denevérekre vadásznak. Megtiltja nekik, hogy a jelenlétében rágógumit rágjanak, azt tanácsolja, óvakodjanak a lányoktól, csak európai családok gyerekeivel érintkezzenek, és ellenzi a meglepetéspartit, amelyet Roberto tervezett a tizenötödik születésnapjára. Egy nap rajtakapja őket, hogy Beatles-kislemezt hallgatnak a Teppaz lejártszóján a kilátó tetején, és kirobban belőle a düh. A Stammer fiúk sosem kaptak még ekkora fejmosást; Gittának kellett közbelépnie. Vele is, sőt különösen vele, hadban áll: Mengele gonosz örömét leli a veszekedésben. Gitta túl sokat alszik, jobban kellene figyelnie az étkezésére, gondosabban kellene a fogát mosnia, és kevesebbet dohányoznia. A szemére veti, hogy úgy öltözik, mint egy parasztasszony, vakarja a fenekét a munkások előtt. Rossz a főztje, túl sok benne a só és a paprika, igazán igyekezhetne, finomabban fűszerezhetné a szószoikat és a püréket, és takaríthatna alaposabban. Mengele rögeszmés, patológikus undort érez a piszok láttán. Jaj, annak, aki megzavarja rendezett, megváltoztathatatlan életmódját, kölcsönveszi a tollát vagy egy ollót, egy könyvet, odább tesz egy széket vagy egy szőnyeget: sötét harag vesz erőt rajta, ordít és nyög, mintha egy tárgy eltűnése feldúlná léte törékeny rendjét, és felfedné végtelen magánya úrját.

53.

1963 közepén Mengele végre hírt kap a családjáról. Ismét Gerhard szolgál postásul: Sedlmeier tájékoztatja, hogy a betolakodók elhagyták Günzburgot, és Marthát sem figyelik már Meranóban. Úgy tűnik, ismét félbeszakadt a Mengele utáni hajsza.

A Tigris hadművelet fáradságos sikere után a Moszad újra a Közel-Keletre összpontosít. A vezetőjére, Harelre továbbra is nyomás nehezedik, és ez alkalommal nagyon súlyos a fenyegetés: Izrael halálos veszélyben van, amióta 1962 júliusában Egyiptom olyan ballisztikus rakétát tesztelt, amely a területe bármely pontját képes elérni. Egy diadalmas katonai parádén Nasszer Kairó utcáin mutatta meg az új, hatszáz kilométer hatótávolságú rakétákat. Náci tudósok, Hitler V2 programjának veteránjai veszik körül az egyiptomi kutatókat. Kilencszáz rakéta készül egy szupertitkos helyszínen, a Factory 333-ban; radioaktív hulladékkal vagy nukleáris fejjel is felszerelhetik őket, figyelmeztetnek a legborúlátóbb jelentések.

A Moszad felélte sovány forrásait a dél-amerikai náci és a kis Joszele felkutatásában, a ragyogó sikerekben, amelyek világhíressé tették Harelt, s közben majdnem megfélekezett igazi küldetéséről, Izrael biztonságáról. Erősen bírálják a vezetőjét. A kritikusai a szemére vetik, hogy propagandairodává alakította az ügynökséget. Harel az elhallgattatásukra elindítja a Damoklész hadműveletet: az egyiptomi rakétaprogramban érintett német tudósok fizikai likvidálását. Vannak, akik levélbombát kapnak, másokat elrabolnak vagy egyszerűen meggyilkolnak. Amikor az izraeli ügynököket, akik megfenyegetik a rakétairányító rendszer felelősének a lányát,

Svájcban letartóztatják és gyilkossággal, valamint gyilkossági kísérlettel vádolják, kitör a botrány, olyannyira, hogy veszélybe kerülnek az NSZK-val kiépített kapcsolatok, amelyek létfontosságúak a héber állam gazdasági és katonai érdekei számára. Harelt lemondásra kényszerítik, Meir Amit tábornok veszi át a helyét. Nála nem élvez elsőséget a náciadászat, a Moszadnak az információgyűjtés és az arab ellenségekkel szembeni harc a feladata. Izraelnek szüksége van szövetségeseire, és Eichmann elrablását rosszul fogadták a nemzetközi körökben. Az államok nem tréfálnak, ha a szuverenitásukról van szó.

Már készülődik az 1967-es, nagy, nemzetközi konfliktus.

Mengele elfogásának ügye háttérbe szorul.

54.

1964 elején Mengele rettenetes hírt kap. Mintha tör döfné át a bordáit, és hatolna egyenesen a szívébe, ahogy Martha levelét olvassa: minden egyetemi diplomájától megfosztották. A hippokratészi eskü megszegéséért és az Auschwitzban elkövetett gyilkosságért a Frankfurti és a Müncheni Egyetem visszavonta orvosi és antropológusi doktorátusát.

Az a sok erőfeszítés és áldozat mind semmivé lett az ostoba bürokraták miatt... Mengele megsemmisül. Őt, a nép többszörösen kitüntetett, ambiciózus sebészét, a genetikai kutatás nagy reménységét megfosztják legnagyobb kincseitől, legnagyobb büszkeségétől, és érvénytelenítik a kísérleteit, mintha közönséges sarlatán lenne!

Mengele elégeti a felesége levelét, elhagyja az ültetvényt, és a dzsungelben, a kutyái mellett rágódik a szerencsétlenségén. Átkozott, igazságtalan Németország, ő nem tett mást, csak a kötelességét teljesítette, mint a náci biopolitika talpasa. Egy generációval azelőtt a németek még a darwinizmust és az eugenikát tekintették a modern és működő társadalom alapjának. Mindenki biológát akart tanulni, az vezetett a legmegbecsültebb, legjövödelmezőbb előmenetekhez. Igen, morogja Mengele a keverék Ciganónak, a német társadalom csakis biológiai terminusokban gondolkodott. A faj, a vér: az élet alapvető törvényei irányították a jogot, a háborút, a szexet, a nemzetközi kapcsolatokat, és a legfőbb tudományt, az orvoslást. Az egyetemen mind az ókori Görögországot csodálták, mert ott a mulandó egyén alárendelte

magát a közösség és az állam szükségleteinek. Az ő generációja szemében az alsóbbrendűek, a terméketlenek és a paraziták méltatlanok voltak az életre. Hitler vezette őket. Nem Mengele volt az egyetlen, aki követte, a németek mind hagyták, hogy elvarázsolja őket a Führer a megrészesgítő, titáni küldetéssel, amelyet rájuk bízott, hogy meggyógyítsák a népet, megtisztítsák a fajt, felépítsék a természetnek megfelelő társadalmi rendet, kiterjesszék az életteret, tökéletesítsék az emberi fajt. Ő méltón teljesítette a feladatát, ezt tudta. Érheti ezért szemrehányás? Ilyen könnyen visszavonhatják értékes egyetemi címeit? Neki volt bátorsága a betegek kiirtásával szüntetni meg a betegséget, erre biztatta a rendszer, engedélyezték a törvények, a gyilkosság állami vállalkozás volt.

Mengele dühében hatalmasat rúg egy természetbolyba, a kutyái ugatnak, nyáladzanak. Auschwitzban a német kartellek jól megtölték a zsebüket a rendelkezésre álló engedelmes munkaerő kizsigelésével. Auschwitz gyümölcsöző vállalkozás volt: a deportáltak már a táborba érkezés előtt is szintetikus gumit gyártottak az IG Farbennek, és fegyvereket a Kruppnak. Az Alex Zink filcgyár zsákszámba vásárolta a női haját a Kommandaturtól, zoknikat gyártott belőle a tengeralattjárók legénységének, vagy csöveket a vasútnak.

A Schering laboratórium fizetett egy kollégájának, hogy *in vitro* megtermékenyítési kísérleteket végezzen, a Bayer pedig a tábori foglyokon tesztelte a tífusz elleni új gyógyszereit. És ezeknek a cégeknek a vezetői, dühöng Mengele, húsz évvel később már egészen mást mondanak. Szivarra gyújtanak a családjuk körében, finom borokat iszogatnak müncheni vagy frankfurti villáikban, miközben ő tehéntrágyában tocsog! Árulók! Köpönyegforgatók! Szemetek! Auschwitzban kéz a kézben dolgozott az ipar, a bankok

és a kormányservek, mind csillagászati hasznot húzva belőle; neki, aki egy pfenniget sem gazdagodott, mégis egyedül kell állnia a számlát.

55.

Mengele aznap keserű. Sajnálja magát a sorsáért, mint mindig, lelkiismeret-furdalás és megbánás nélkül, és minden haragját a négy lábúira és a majomkenyérfákra zúdítja az őserdőben, amely susog és énekel, de nem hallgatja meg. Egy tisztásra érve leül egy farönkre, kezébe temeti az arcát, és auschwitz-i kollégáira gondol, a táborban szolgáló húsz SS-orvosra. Horst Schumman férfiakat és nőket sterilizált, először röntgensugárnak vetette alá őket, azután az előbbieket kasztrálta, az utóbbiaknak kivette a petefészket. Carl Claubert állati magzatokat ültetett emberi kísérleti nyulai hasába, és formaldehid alapú anyagokat fecskendezett a nemi szervekbe a sterilizálás érdekében. A patikus Victor Capesius ellopta a meggyilkolt deportáltak még vérző protéziseit, és a táboron kívül eladta őket. Friedrich Entress tifusszal oltotta be a foglyokat, és a szívükbe adott fenolinjekcióval ölte meg őket. August Hirt hormonokat fecskendezett a homoszexuálisokba, és azért gyilkolt, hogy felállítsa a zsidó csontváz tipológiáját. És a többiek, akik a táborokban dolgoztak (háromszázötven egyetemi tanár, biológusok és orvosok), és részt vettek a T4 eutanáziaprogramban, velük mi lett? Volt, aki öngyilkos lett, néhányukat elítélték a nürnbergi perben, legtöbbjük azonban kicsúszott a hálóból, visszatért a családjához a civil társadalomban, majd folytatta a pályafutását, Mengele pontosan tudta, és belebetegedett a gondolatba.

A farmra visszatérve felkapaszkodik a tornyába. Zokog a tudattól, hogy a mentorai, Eugen Fischer és Otmar von Verschuer báró még idejében kiszálltak. Fischer, az öreg szaktekintély, a faji tisztaság

teoretikusa, Hitler ihletője, az után, hogy Namíbiában részt vett a hererók és a namák kiirtásában, békés nyugdíjas éveit éli Freiburg im Breisgauban legjobb barátja, Martin Heidegger társaságában. Fischer tiszteletbeli tag több német antropológiai és anatómiatársaságban, és *Begegnungen mit Toten: aus den Erinnerungen eines Anatomen* címmel még nagy sikerű memoárjait is kiadta. Az apja nem sokkal a halála előtt küldött belőle egy példányt. Von Verschuer, a berlini Kaiser-Wilhelm Intézet egykori vezetője, akinek Mengele a vérmintákat, a heterokróm szemeket és az auschwitzi gyerekcsontvázakat küldte, Von Verschuer, a Führer nagy csodálója, „az első államférfi, aki számításba veszi a biológiai örökletességet és a fajtisztaságot”, ujjongott, Von Verschuer a Münsteri Egyetem humángenetika-professzora, majd később dékánja lett, és ő irányítja Nyugat-Németország legnagyobb genetikai kutatóközpontját. Mengele emlékszik, hogy egyszer, amikor eltávozást kapott az orosz frontról, moziba mentek, és megnézték a *Der ewige Judét*. A telt házas teremben a többi nézővel együtt pfujoltak, ahányszor csak megjelent a vásznon az ördögi zsidó, és a mellettük ülőkhöz hasonlóan málnaízű, horogkereszt díszítésű bonbonokat eszegettek. A két orvos egyformán lelkesedett a nácizmusért. Mengele többször is írt neki Argentínából, de a báró, aki a háború végén minden levelezését és kompromittáló iratát megsemmisítette, sosem válaszolt. Sem őt, sem Fischert nem vonták felelősségre.

A rohadt szemetek, a rohadt szemetek, nyög Mengele ökölbe szoruló kézzel a toronyban.

Fischer az ágyában hal meg kilencvenhárom évesen, 1967-ben, Von Verschuer autóbalesetben, két évvel később.

56.

Vajon sejti, hogy a felesége megcsalja és hazudik? Sejti, hogy viszonya van a mogorva nácival? Stammer Géza megveti Mengelét. A felelőtlen, könnyed és lusta magyar szeret inni, énekelni és dohányozni, élvezni az életet, amelyet Hochbichler doktor, ahogy bosszantásul nevezi, megkeserít, amint hazaérkezik a farmra: Mengele lenézi, és nem is titkolja. Ha Gitta csak Gézára számíthatna, a Stammer család még mindig a szavannákon senyvedne. Mengele pénzének köszönheti, hogy elköltözhetett, hogy mezőgazdasági gépeket vehetett, amelyek megduplázzák a bevételeiket, és Gitta még ruhákkal, ágyneművel és étkészlettel is meglephette magát, amelyekről nem is álmodott. Ráadásul még az övé is lett: Mengele úgy érzi, van olyan helyzetben, hogy tanácsokkal lássa el azt a tehetetlen Gézát. Fizetésemelést kellene követelnie a főnökétől, aki szégyentelenül kihasználja; ő és a felesége jól tennék, ha szigorúbbak lennének a fiaikkal, akiknek nevelése hagy némi kívánnivalót maga után, Roberto például, akinek egyetlen a frizurája, gyakrabban járhatna fodrászhoz. Olyan ez az otthon, mint egy zsibvásár, mert a családfőből hiányzik a határozottság. Amikor Géza rágyújt vagy megiszik egy pohár szilvapálinkát, Mengele rendreutasítja, felidézi a náci harcát a rák ellen, a megelőző kampányokat a dohány és a függőséget okozó kemikáliák ellen, a dohányzási tilalmat a nyilvános helyeken, az első nemdohányzó kocsikat a Reich vonatain. Az asztalnál megtiltja Stammeréknek, hogy magyarul beszéljenek, meggyőződése, hogy ellene szövetkeznek és rajta gúnyolódnak. Teljes kiőrlésű kenyeret

követel, amely megkönnyíti az emésztését, és panaszkodik a magyar fogásokra, amelyekért Géza és a fiúk rajonganak, a halászlére és a libamájjal töltött borjúra. Bár Liszt kegyelmet kap tőle, Mengele lenézi a magyarokat, „alsóbbrendű nép alsóbbrendű kultúrával”. Géza megtestesíti a szemében a hazája minden hibáját, amelyeket Mengele előszeretettel el is sorol, amikor a felszarvazott földmérő hazatér a családjához a hétvégére. Ritkák az olyan vasárnapi ebédek, amikor a bukott bajor orvos megkímélné Stammerékat a Magyarország kudarcát taglaló hosszú értekezésektől. Magyarország minden tekintetben alacsonyabb rendű, mint a „becsületes és dolgos” Németország, amelynek megbízhatatlan szövetségese volt a háború alatt, Magyarország a területei kétharmadát elveszítette, megszállták a szovjetek, ez „az igazságos büntetés, amikor egy cigány nemzet csak szalámit és paprikát gyárt”.

A leszólt Géza kitér Mengele elől. Hiába alázza meg a felesége és a fiai előtt, soha nem fordul nyíltan szembe vele, ahhoz a határozott német túlságosan durva, imádja azonban humorral és tréfákkal provokálni, gúnyt űz a fajelméletéből és a német felsőbbrendűségből („Németországot is megszállták, kedves Hochbichler doktor”), kifigurázza a Führert, akit „impotens vegetáriánusnak” nevez, és ügyesen utánoz egy szitával a fején, ökölbe szorított kézzel, habzó szája sarkában harcos rángással, a gyerekei és Gitta legnagyobb derűtségére. Géza minden menetet megnyer Mengelével szemben, aki továbbra is isteníti Hitlert, „az évszázad embere, a történelem óriása, Nagy Sándor vagy Napóleon méltó társa”, Mengelével szemben, aki felpattan, káromkodva becsapja az ebédlő ajtaját, és a kilátójába menekül. A fiai és a munkások bátorításával, akik rendszeresen panaszkodnak rá, Géza egyre ügyesebben gyötri.

Egyik vasárnap megpróbálja lefényképezni az új Nikonjával; a következőn elárulja, hogy egy gyanús izraeli turistacsoportot látott a faluban; máskor kijelenti, hogy a hatalmas bajuszával úgy néz ki, mint Groucho Marx. Soha nem mulasztja el elhozni neki az újságokat, amelyek a büntetteiről, egy náci letartóztatásáról, egy háborús bűnös németországi peréről vagy Simon Wiesenthal sikereiről írnak. Általában Gitta villámhárítóként lép fel a két férfi között, és elcsitulnak a kedélyek. Ha mégsem, Gerhardot hívják segítségül, aki végül békét teremt a házban egy doboz csokoládé és egy kötegnyi dollár segítségével, miközben Géza újra útnak indul, Mengele pedig visszaveszi rosszindulatú uralmát a farm fölött.

Az 1964-es húsvét hétfőjén azonban, néhány héttel az után, hogy Mengelét megfosztották egyetemi címeitől, tettelegesséig fajul a vita a két férfi között. Beszámolót sugároz a rádió az Auschwitz-perről, amely néhány hónapja folyik Frankfurtban. Rendszeresen megemlítik Mengele nevét, túlélők tanúskodnak a büntetteiről és a kegyetlenségéről.

– Magának is, Hochbichler doktor, lehetne annyi bátorsága, hogy szembenéz az igazságszolgáltatással! – hóbörög Géza. – Magának, aki olyan nagyra becsüli a halált, nincs mitől tartania! Csak a kötelességét teljesítette, nincs miért szemrehányást tennie magának, nem igaz? Akkor viselkedjen katonaként, menjen, magyarázza el a honfitársainak, hogy a fajuk tisztaságáért, a degenerálódás megelőzéséért dolgozott...

A számtalan szabály között, amelyet Mengele Stammerékre kényszerített, egyből sosem enged: szigorúan tilos Auschwitzról beszélni. Még a tábor nevét sem szabad kiejteni. Aznap tehát Mengele Géza torkának ugrik, meg akarja ölni, teljes erejéből szorítja a magyar nyakát, aki üvölt és küzd. Gitta és a fiúk próbálják

szétválasztani őket. Miklós a náci haját húzza, Gitta a sípcsontját rúgja, Roberto pedig gereblyével a kezében, fenyegetően rohan be a kertből. Mengele végre enged a szorításán. Géza vörös fejjel, imbolyogva üvölti, hogy ez már sok, itt a vége, *raus* Hochbichler, kifelé, „takarodjon, azonnal tűnjön el, különben hívom a rendőrséget”.

Mengele ajkán rosszindulatú mosollyal, dölyfösen méri végig Stammerékat. Ég a vágytól, hogy mindent elmondjon, Gézának azt, hogy a felesége kurva, a fiaiknak azt, hogy az anyjuk egy degenerált lotyó, de a bajsztát harapdálva meggondolja magát. Ha sikerült megszöknie a Vörös Hadsereg, az amerikaiak és a Moszad karmaiból, csak nem kockáztatja az életét néhány ócska hempergés miatt. Négyen vannak, nem számítva a munkásokat, akik gyűlölnek, és nem mulasztának el segédkezet nyújtani nekik. Mengele inkább nyugodtan összefonja a karját a mellkasán: itt otthon van, a farm fele az övé, ha ő csomagol, Stammeréknak is menniük kell. Sietve odahívják Gerhardot, hogy hirdesse ki a „közös megegyezésen alapuló válást”. Még Gitta is elszánja magát, az ép esze és a családja túlélése forog kockán, Peter túl messzire ment.

Sedlmeier jóváhagyásával és Rudel segítségével Gerhard új rejtekhelyet keres. Arab irányt emleget, Egyiptomot vagy Szíriát, talán Marokkót, de nem történik semmi, túlságosan bonyolult az ügyintézés, senki nem kér a nagy terhet jelentő Hochbichlerből, akinek hírneve a náci körökben az óceánon is átível. A családjának megint nagy áldozatot kell hoznia, hogy Stammerék hajlandók legyenek továbbra is megtérni a fekete bárányukat. Egy letartóztatás foltot ejtene a mind Németországban, mind világszerte továbbra is örült ütemben növekedő Mengele-cég legendás reputációján, a megbízhatóságába és erejébe vetett hiten. Felajánlják Gézának,

hogy új kocsit vesznek neki.

A magyar halogatja a választ, kéreti magát, kap egy új autót sofőrrel és egy csinos pénzösszeggel, „elengedhetetlen a fenntartásához”, magyarázza Gerhardnak.

Folytatódhat a gyűlöletes édeshármás.

57.

1965 februárjában megtalálják Herbert Cukurs holttestét egy ládában Montevideóban. A „rigai hóhér”, a „lett Eichmann” Cukurs pilóta bezárta a zsidókat a zsinagógákba, felgyújtotta az épületeket, és élve elégette őket. A Moszad egyik bosszúálló kommandója végzett vele, „akik sosem felejtenek”. A kivégzői kitűzték a holttestére írógéppel írt ítéletüket: *„Tekintettel a bűnök súlyosságára, amelyekkel Herbert Cukurst vádolják, különösen pedig személyes felelősségére harmincezer férfi, nő és gyerek meggyilkolásában, és tekintettel az irtózatosságra, amelyet Herbert Cukurs tanúsított a bűnei elkövetésekor, nevezett Cukurst halálra ítéljük.”*

Amikor Mengele tudomást szerez a haláláról, megkettőzi az éberséget. Még több kutyával veszi körül magát, még erősebb látcsövet szerez be, hosszasan vizsgálja a vidéket az őrtornyából. Egyik este egy fénynyalábot vesz észre odafentről. A lámpák kialszanak, majd újra felkapcsolódnak, közelednek, Mengelének majd kiugrik a szíve, egy kocsi kapaszkodik felfelé, a kutyák morognak, megragadja a pisztolyát, és remegő kézzel a sötétségnek szegezi, le akar menni a toronyból, de a lába nem engedelmeskedik, most, hogy a kocsi megállt a kapu előtt. Hallja, hogy csapódnak az ajtók, fiatal férfihangok sutognak, szétfutó árnyékokat lát, a kutyák ugatnak, kitörnek, amikor hirtelen kiáltás harsan fel:

– Én vagyok az, én vagyok! – üvölti Roberto. Szórakozni volt a barátaival.

Mengele óvintézkedéseket tesz a Németországgal folytatott

levelezésében is, már csak kezdőbetűket használ, gyerekjáték, a P őt jelöli, az R Rolfot, a helyszín no. 1 Serra Negra... Lepecsételt levelei egy svájci postafiókba érkeznek, vagy ritkábban a család egyik augsburgi barátjához, Sedlmeier gyűjti be és osztja szét őket; a neki szánt küldeményeket Gerhard nevére küldik egy brazil postafiókba. Mengele, akinek macskakaparása könnyen felismerhető, hamarosan áttér az írógépre.

1964 közepén, néhány hónappal Cukurs kivégzése előtt egy hajszálon múlt, hogy nem lett nagy baj: majdnem leleplezték a Günzburggal folytatott kommunikációs rendszert. Frankfurtban Bauer ügyész házkutatási parancsot adott ki Sedlmeier otthonára, meggyőződése, hogy ő az összekötő Mengele és a családja között. A rendőrség azonban nem talál nála egyetlen levelet, nyomot vagy kompromittáló bizonyítékot sem: az utolsó pillanatban megint csak figyelmeztették, telefont kapott a rendőrségi emberétől, hogy mindjárt ott lesznek.

Amióta kiadták az elfogatóparancsot, a nyugatnémet hatóságok nem túl nagy meggyőződéssel kutatnak Mengele után. Több mint egy évükbe telt, mire átküldték az ujjlenyomatát a dél-amerikai követségeiknek. Amikor Mengele még utazó ügynök volt Paraguayban, egyszer az egyik német kolóniában találkozott a követség gépírónőjével, aki kifecskendezte a bokáját, ő pedig meggyógyította. A nő ismeri a nevét, de a múltjáról nincs tudomása. Asunciónba visszatérve meglepetten látja, hogy az orvost nem regisztrálták a konzulátuson, és jelzi is a hiányt a diplomatáknak. Kelletlen vizsgálat indul, amelyben az ügy felelőse Krugig jut el, akinek hazugságait készpénznek veszi.

Bonn nem ad külön forrásokat Mengele felkutatására, és nem küld a területre sem ügynököket, sem kommandósokat. Holott az egykori

nácikkal teli titkosszolgálat gond nélkül eljuthatna Rudelhez, Sassenhez, Krughoz vagy Von Ecksteinhez, akik sosem csináltak titkot a Harmadik Birodalomhoz való hűségükből. Az NSZK a formaságok állama, beéri annyival, hogy nyomravezető díjat ajánl az emberiség elleni bűnöket elkövető háborús bűnösökért; Paraguayra összpontosítja a kutatást, miután a diplomáciai szolgálat másolatot szerzett a dokumentumról, amelyben Mengele megkapta az állampolgárságot. A németeknek meggyőződésük, hogy Mengele Asunciónban vagy az Alto Paraná vidéken él. 1962-ben kéri a kiadatását. Stroessner tábornok, akit Rudel már tájékoztatott a Brazíliába költözésről, nem hajlandó az együttműködésre. Kárörvendőn összezavarja a nyomokat: Mengele elhagyta az országot, de ha ott maradt volna is, Stroessner akkor sem hajlandó kiadni, Paraguay megvédi az állampolgárait. A következő évben Adenauer kancellár tízmillió dollár fejlesztési segílyt ígér, ha Paraguay kiadja az orvost. A diktátor hallani sem akar róla. Bonn ebből arra következtet, hogy a legmagasabb paraguayi körök védelmezik a szökevényt. 1964-ben, amikor a világ szeme Frankfurtba szegeződik, ahol az Auschwitz-per folyik, megnő a nyugatnémet nyomás. A külügyminiszter hivatalosan bejelenti, hogy Mengele paraguayi állampolgár, a három határ vidékén él, és gyakran átjár Brazíliába. Az NSZK asuncióni nagykövete azt kéri Stroessnertől, hogy fossa meg az állampolgárságától, arra hivatkozva, hogy hazugsággal szerezte meg. Az elnök megismétli, hogy Mengele már rég elutazott, és elfogadhatatlan a nyugatnémet beavatkozás: ha őexcellenciája folytatja az eljárást, persona non grata lesz, egyetlen külföldi hatalom sem intézhet támadást Paraguay szuverenitása ellen. Néhány hónappal később, a Sedlmeiernél tartott rajtaütéssel egy időben Fritz Bauer összehívja a

médiát: ötvenezer márka jutalom jár annak, aki kiadja Mengelét; szabadon mozog, saját nevén él Paraguayban, rengeteg pénze van, és magas rangú barátai, akik védelmezik. A paraguayi belügyminiszter kétségbe vonja az ügyész szavait, Mengele inkább Brazíliában vagy Peruban rejtőzik. Már senki nem hisz a Stroessner-kormány cáfolatainak, amikor a következő évben Paraguayban letartóztatnak egy egykori SS-t, aki megesküszik, hogy többször is találkozott Mengele doktorral az országban.

A németek falba ütköznek. 1965-ben új nagykövetet neveznek ki Asunciónba azzal a küldetéssel, hogy javítson a két ország közötti kapcsolatokon. Paraguayban sok német és német származású él, az ország fontos bábu a nyugati világ számára, amely útját kívánja állni a marxista gerillamozgalmaknak, amelyeket Moszkva és Havanna irányít Dél-Amerikában. Véget ér a nyomásgyakorlás Mengele-ügyben.

Az izraeliek már nem vadásznak Mengelére, körvonalazódik a szíriai–egyiptomi fenyegetés, az életben maradás a tét. A Moszad a német titkosszolgálatnak nem adta át a braziliai információkat, ez érthető, de miért nem léptek kapcsolatba közvetlenül Bauerral, aki kiadta nekik Eichmannt?

Rejtély.

58.

Az államokat keretek közé szorítják a reálpolitika lehetőségei, színre lépnek helyettük az újságírók és náciavadászok, vonzza őket a dicsőség, a nagy sztori és a pénz. Ők is végigkutatják Paraguayt, és felépítik a főgonosz legendáját, aki olyan elfoghatatlan, mint Goldfinger, a népszerű, legyőzhetetlen, dúsgazdag és ravasz bűnöző, aki lerázza az üldözőit, és egyetlen karcolás nélkül kerül ki a legveszedelmesebb helyzetekből is. Az 1960-as évek közepén James Bond hatalmas siker a mozikban, Mengele doktor márkanév lesz, az említése megfagyasztja a vért és megsokszorozza a könyvek és magazinok eladását: a hideg és szadista náci archetípusa, a testet öltött szörnyeteg.

Egy brazil néhány másodpercre lefilmezi Mengelét egy cseh dokumentumfilm számára, és állítja, hogy Engwald doktornak hívatja magát, Paraguay és Argentína határán él, és a Viking nevű hajó fedélzetén járja a Paraná folyót. Egy argentin újságíró kijelenti, hogy a paraguayi Altor várostól nem messze rejtőzik egy tanyán, egy gyönyörű nő társaságában: Mengele ellenállhatatlan csábító. Kora ellenére szeret táncolni, és nagyvilági életet él. Egy egykori SS tudni véli, hogy plasztikai műtéten esett át, mint Martin Bormann barátja (valójában 1945-ben meghalt Berlinben), akivel rendszeresen együtt vacsorázik a legjobb asuncióni és La Paz-i éttermekben. Egy révész bevallja, hogy a szótlan és faragatlan Mengele szakállt visel, és rendszeresen átkel a Paranán. Bormann egyik egykori testőre felfedi a *Sunday Times*nek, hogy parancsnoki rangban belépett a paraguayi hadseregbe, egy északi egységbe osztották be, ahol orvosként

dolgozik. A brazil rendőrség 1966 májusában közzéteszi a médiában, hogy elfogták Mengelét; az ellenőrzés után kiderül, hogy csak egy német turista volt. Két évvel később egy korábbi csendőr esküszik, hogy lelőtte egy hajón a Paranán.

A mellkasán és a nyakán érte a lövés, a Halál Angyala beleesett a vízbe, és megfulladt.

A lefülelhetetlen gyilkos mítosza sokat köszönhet Simon Wiesenthalnak. Az egykori deportált, akinek galíciai származású családját megtizedelte a holokauszt, már a háború másnapján megkezdte az adatgyűjtést a náci bűnösökről, először Linzben, majd Bécsben, ahol létrehozott egy szerény dokumentációs központot. Wiesenthal nemzetközi sztár lett, miután megjelent az önéletrajza, az *Ich jagte Eichmann*, amelyben döntő szerepet tulajdonít magának az SS-tiszt elfogásában, holott maximum jelentéktelen segítő volt; Bauer munkája titokban marad, a Moszad embereit a legszigorúbb titoktartás köti. A nagyközönség, különösen az amerikai nagyközönség szemében a ravasz és elbűvölő, tweedzakós, angolul és németül is jiddis akcentussal beszélő férfi a magányos igazságosztó megtestesülése, akit rendszeresen halálos fenyegetés ér bécsi irodájában, ahol egy félelmetes térképen ott van az összes náci koncentrációs és haláltábor. Ő az elpusztult közép- és kelet-európai zsidók utolsó mohikánja. Bár számos náci felkutatásban segített, és hozzájárult a háborús bűnök elévülési idejének meghosszabbításához, majd eltörléséhez Németországban, Wiesenthal elsősorban zseniális mesélő volt, akinek sikerült nagyon hamar maga mellé állítania a sajtót. Most, hogy Eichmannt elítélték és kivégezték, kimeríthetetlen energiái jó részét Mengele felkutatásának szenteli. Informátorhálózata ellenére nem tudja, hol rejtőzik, ezért ébren tartja a világ érdeklődését, valószínűtlen

történeteket sző, hogy senki ne felejtse el a fehér kesztyűs auschwitzi orvost, és a bűnös sehol ne érezhesse magát biztonságban.

Wiesenthal 1967 júliusában kiadja *A gyilkosok közöttünk járnakot*. A Mengelének szentelt fejezet címe: *A férfi, aki kék szemeket gyűjtött*.

Felhasználja és élénk színekkel festi újra a legendát, amely szerint a náci Barilochében megölte a Moszad egyik ügynöknőjét: a kémnő szőke és vonzó, ahogy illik, Mengele Auschwitzban sterilizálta, felismerte Barilochében, és leolvasta a tetoválási számát, ahogy együtt táncoltak. Azután lelökte egy szakadékba, amikor a nő egy hegyi ösvényen túrázott.

Mengele nagyvilági férfi, egyszerre van jelen mindenütt, Wiesenthal Peruban és Chilében, Brazíliában és a paraguayi hadsereg legeldugottabb egységeiben bukkan a nyomára. Testőrök védelmében látogatja a legjobb asuncióni éttermeket, és hatalmas fekete Mercedest vezet. Miután Nasszer megtagadta tőle a beutazást Egyiptomba, Marthával jachtra szállt, amely Kitnosz görög szigetén tette ki. Wiesenthal rögtön odaküld egy újságíró, hogy szorítsa sarokba a szökevényeket. A szigeti szálloda igazgatója közli, hogy egy német és a felesége előző este hagyták el a szállodát, és vitorlásra szálltak, ismeretlen célpont felé. „Mengele megint játszmát nyert”, írja Wiesenthal. Az övé lesz a következő is, amikor megszökik az auschwitzi túlélőkből álló kommandó, a „tizenkettek bizottsága” elől, amely a paraguayi Encarnation egyik szállodájában, a Tirol hotelban próbálja elfogni egy „sötét és meleg éjszakán”, 1964 márciusában. Mengele, a varázsló, a hatodik érzék embere: „Éjjel egy óra van, amikor a kommandósok felsietnek, és betörik a huszonhatos szoba ajtaját a második emeleten. A szoba üres”, és még langyos az ágy. Mengelét telefonon értesítették, hogy

mindjárt ott vannak érte a bosszúállók, tíz perccel azelőtt pizsamában menekült a dzsungelbe.

Wiesenthal még egy nagy leleplezést tartogat az olvasóinak: pontosan megadja, hol tartózkodik Mengele abban az 1967-es évben. „Mengele a katonai zónában él Puerto San Vicente, az Asunción–São Paulo autóút és a Carlos Antonio López erőd között, a határnál, a Paraná folyónál. Egy kis fehér barakkban lakik, német bevándorlók alakították ki a telepet a dzsungelben. Csak két út vezet a magányos házhoz, mindkettőt katonák felügyelik, és a paraguayi rendőrség, amely parancsba kapta, hogy meglltson minden kocsit, és ljn bárkire, aki megszegi az utasításokat. Arra az esetre, ha a rendőrség hibzna, négy állig felfegyverzett, advevkkel felszerelkezett testőr vigyáz Mengelre. Zsebbl fizeti őket.”

59.

Mialatt legendák születnek gonosz mindenhatóságáról, Mengele az ágyában emészti az aggodalom 1967 egyik éjszakáján a Serra Negrán, amelyet ideérkezése óta nem hagyott el. Már öt éve. Megint elszorítja a szívét a félelem. Nem lett volna szabad elolvasnia azt a régi *Spiegel*t, amit Gerhard talált egy benzinkúton. Felbőszítette az Albert Speerrel készült interjú, aki húsz év fogság után nemrég szabadult a berlin-spandaui börtönből. Mengele levegő után kapkodott, ahogy Hitler építészének bűnbánatát olvasta, akinek szemében már „bűnöző” lett a Führer. Még hogy semmit sem tudott a zsidók kiirtásáról, ő, a Führer kedvence, a hadiipar és a fegyverkezés minisztere a Birodalomban, ő, aki bőségesen kihasználta a koncentrációs táborok munkaerejét. Mengele dühödten csapja le az újságot, amelyben Speer bűnbánó arccal pózol hatalmas heidelbergi villája előtt. Képtelen lenne elaludni, inkább felkel, és kimegy a tornyába.

Sötétbe burkolózva hallgatja Schumann hegedű concertóját, lágy zümmögés a háttér, az örökké ciripelő trópusok alapzaja. Szél jár a levelek közt, Mengele a majomkenyérfák rothadó gyümölcsseinek szagában elgondolkozik, a hanghallucinációk gyötörte Schumann korai halálára gondol, Bernhard Förster öngyilkosságára egy szállodai szobában, miután kudarcba fulladt a Nueva Germania kísérlete, amelyet a feleségével, Elisabeth Nietzschével alapított, az időre, ahogy telik ezen a sosem változó vidéken, arra, hogyan növekszik benne és emészti fel a rosszkedv: hiányzik neki az őszi köd, az első hó novemberben, a tavasszal virágba boruló rét,

elveszett ifjúságának argentin tavai. Mengele tudja, hogy a szabad ég alatti börtönből nincs menekvés. Felvetődik benne, hogy talán véget kellene vetnie az életének ahelyett, hogy viseli a száműzetés ürességét és kínját, a társasjátékot, amelyben vesztesre ítélték, hiszen annyi szövetségese árulja el, és annyi ellensége van.

Franz Stangl, a sobibori és a treblinkai haláltábor egykori vezetőjét februárban a brazil hatóságok letartóztatták Saõ Pauló-i otthonában, és kiadták az NSZK-nak. Amikor nyilvánosságra hozták az elfogása hírét, Gerhard felháborodva futott Serra Negrába, és bejelentette Mengelének, hogy kész kezességet vállalni az SS-tisztért, a honfitársáért, „a példás emberért, a lengyelországi táborok legjobb parancsnokáért”, jellemezte Gerhard az egymillió ember haláláért felelős férfit. Mengelének sikerült rávennie, hogy maradjon csendben, és fogja vissza neonáci tevékenységét Saõ Paulóban, hiszen a végén még magára vonja a rendőrség figyelmét, és elvezeti őket hozzá is. A Stangl letartóztatása keltette félelemhez júniusban hozzáadódik a hatnapos háború feletti csalódás, amit Mengele folyamatosan nyomon követett a tévében, amellyel Géza lepte meg a fiait néhány héttel azelőtt. Nasszer kóros hazudozó, semmivel sem jobb, mint Perón. A hadseregét az arab szövetségesei erőivel együtt elsöpörték a zsidók, akik megszerezték Jeruzsálemet, a Golán fennsíkot, a Sínai-félszigetet és egész Palesztinát: Mengele nem tér magához.

Remeg a hidegtől és a tehetetlenségtől a nevetséges kis tornyában, a vöröslő holdat bámulja, amely elé esőt hozó, sötét felhők úsznak. Azon az 1967. szeptemberi éjszakán Mengele megérzi, hogy veszített. Már semmit sem ért a világból, már nem része, a világ kivetette magából, őt, „az ördög segédjét”. Egész télen a fiatal németeket nézte a tévében, akik kétségbe vonják az ősi rendet, a

fegyelmet, a hierarchiát, a hatalmat, számadást követelnek apáiktól, a hosszú hajú örülteket, akik a San Franciscó-i *Summer of Love*-on táncolnak, vagy éppen útra kelnek Katmanduba, a fehéreket, akik amerikai feketéket védelmeznek. Taszítják a kortárs német művészek, az első kölni, müncheni, nyugat-berlini művésztelepek, Beuys és a szénből, törmelékből, rozsdás acélból készült társadalomszobrai, a Zero mozgalom, Richter, Kieffer, a bécsi akcionisták, Brus, Muehl, Nitsch, akik felszaggatják a bőruket és vérrel festik a vásznaikat, és a pszichedelikus zenészek, akiknek formabontó szintetizátorai, fuvolái és kiáradó ütősei maguk alá temetik a wagneri líraiságot. A kozmikus, monoton melódiák a német lélek mélységeit kutatják, kiüvöltik kétségbeesését, és lábbal tiporják a múltját. A háború kísértette szobrászok, festők és zenészek menekülnek az eufemizmusokkal teli Németországból, a képmutatásától és a hazugságaitól, ragadozó szüleik megvetendő történetétől, Németországtól és a képromboló örülettől, a kínzókamrától, az emberi bűnök sártengerétől, Németországtól, amelyet Bosch *Gyönyörök kertje* című alkotása jobb táblájának, a pokolnak és az ördögnek, a nagy pestis fészkének látnak, amely feldúlta Európát, a halálgyáraktól, Auschwitztól, Terblinkától: Mengelétől.

60.

Stammeréknél szertartássá válnak az esti tévézések. Mengele papucsban, takaróba burkolózva, Ciganóval az ölében figyeli a híreket. Kényszeríti Gittát és a fiúkat, hogy nézzék a híradót, végighallgassák, ahogy dicséri a brazil katonák „férfias” diktatúráját, és a szovjetek „döntő” beavatkozását Prágában, ahogy örvendezik az amerikaiak megtorpanásán Vietnamban, ahogy fájlalja a Nyugat hanyatlását, amelyet „megfertőzött a materializmus és az individualizmus, az a rengeteg szemét, amit az Egyesült Államokból importáltak a háború vége óta”, ahogy gúnyolódik az 1968-as diáklázadásokon, „az a sok földönfutó kretén, aki összekeveri a szabadságot és az anarchiát”. Felbőszítik a német hírek, a nagykoalíció, amelyet „a náci Kiesinger és a dezertőr Brandt” irányít, „a vezetők puhánysága és nemtörődömsége”. A Stammer fiúk titokban kinevetik, ahogy Peter bácsi belemerül a sértések özönébe, „árulók, patkányok, szeparatisták, hazugok, seggfejek”, amelyekkel a képernyőn feltűnőket illeti, egy minisztert, vagy egy demokratává vált nácit, vagy amikor felpattan a kanapéről és nagy léptekkel járkálni kezd, átkozódva köpködi fel gyűlöletét az Ótestamentum és a kereszténység ellen, ők a felelősök távoli hazájának hanyatlásáért. Sedlmeiertől ugyanakkor biztató hírt kap: legveszedelmesebb ellenfele, Bauer ügyész 1968. július 1-jén titokzatos körülmények között meghalt.

Gézával továbbra is rettenetes a kapcsolata. A két férfi provokálja egymást, rendszeresen a sértések. A magyar visszanyerte a felesége kegyeit, amióta Gitta azt gyanítja, hogy szeretője van Saõ

Paulóban. Mengele azzal áll bosszút, hogy látványosan lefekszik a farm női alkalmazottaival; Gitta kéjesen nyögdécsel Géza karjában, és Peter előtt simogatja a tarkóját: Gerhardnak rendszeresen közbe kell lépnie, hogy csillapítsa a kedélyeket. Az 1968. októberi válság azonban meghaladja az erejét. Stammerék el akarják adni a Serra Negra-i farmot, felhagynának a mezőgazdasággal, és elköltöznének. Gézát előléptették, szeretne közelebb lenni a munkahelyéhez, Hochbichler doktor azonban hallani sem akar róla, hogy elhagyja a bunkerét. Mengelék rémülten fordulnak Rudelhez, aki paraguayi képviselőjük azóta, hogy a család számkivetettje sietve elhagyta az országot.

Néhány héttel később az egykori pilóta ígéretes hírt visz Gerhardnak: Klaus Barbie kész befogadni Mengelét. A „lyoni mészáros” jó módban él Bolíviában azóta, hogy tájékoztatta az amerikai hírszerzést a kommunisták tevékenységéről a hadseregben és a francia megszállás alatt álló német területeken. Távollétében kétszer is halálra ítélte a lyoni katonai hadbíróság, Klaus Altmann néven él La Pazban, ahol egy fakitermelő vállalkozást irányít, és Rudellel karöltve kábítószerekkel és fegyverekkel kereskedik. Az egykori gestapós a CIA és a német titkosszolgálat jóváhagyásával bolíviai tiszteket oktat hatékony kihallgatási technikákra, amióta 1964-ben a katonaság vette át a hatalmat.

A gyermekes Gerhard vonzónak látja a bolíviai lehetőséget. Már látja magát, ahogy fejébe nyomott kockás sapkában átkel a dzsungelen és a határon szeretett doktora társaságában, és találkozik Barbie-val, akinek szolgálati érdemeit lenyűgözőnek találja. Mengele hallani sem akar róla. Már a pusztá gondolattól is megdermed rémületében, hogy be kell szállnia az osztrák kis kocsijába, ezredszer is új országba kell költöznie, maholnap hatvanévesen. Szó sem lehet

róla. Nem ismeri Barbie-t, de egy biztos, őt nem tudná úgy irányítani, ahogy Stammeréket manipulálja. Serra Negrában uralja a teret, az embereket és az állatokat. Nem fog kockáztatni, Rudel különben sem szavahihető, csalódott benne, meg sem látogatta, amióta Brazíliában él, az utolsó születésnapján már fel sem köszöntötte. Mengelée kből nem érdekli más, csak a nagyvonalú jutalék, amelyet a legkisebb talicska eladása után is megkap: *csak az veszett el, aki elhagyja magát*, az átkozott jelmondata, legalábbis ezen a ponton, nem csalta meg. Rudel elmehet a pokolba a kasmíróltönyeivel és a bolíviai tervével. Barbie megsértődik, Rudel felbőszül a válaszon. „Mengele a bajkeverők királya – írja Gerhardnak. – Mostantól boldoguljon egyedül, hallani sem akarok róla többé.” Mengele nem hajlandó elhagyni a farmot, de azt sem tudja elképzelni, hogy egyedül éljen; Stammerének szükségük van az ő részére is az eladásból, hogy megvehessék álmaik birtokát, egy impozáns épületet egy erdő borította domb tetején. Négy hálósoba van benne, több mint nyolcezer négyzetméteres terület tartozik hozzá, Caieirasban, São Paulótól úgy harminc kilométerre fekszik. Mengele kénytelen követni őket, Stammerék kénytelenek magukkal vinni. 1969 elején költöznek.

61.

Ez alkalommal nincs kilátó, csak kerítés: Mengele azonnal hozzálát a megerősítési munkálatokhoz. Karókat ver le, madzagot húz ki közöttük, lyukakat ás, amelyekbe két méter magas oszlopokat rögzít, a föld ellenáll, kínlódik az ásóval és a földfúróval, Géza gúnyosan figyel, ahogy heteken át görnyed és fúr, derékszöggel a kezében újrakezdi a műveletet, mert ferdék lettek az oszlopok a lejtős terepen, kavicsot, cementet és vizet tölt a gödrökbe a póznák mellé, támasztó gerendákat szögel fel, végül rögzíti a függőleges léceket, egy, két, három réteg rothadásnak ellenálló fa kerül egymásra, amelyet lelakkoz és fehérre fest. Az erős deszkakerítés mögött bokrok és citromfák egészítik ki a művet.

Mengelének nincs dolga, nehezen alkalmazkodik az új környezetéhez. Több kutyájától meg kellett válnia, csak hajnalban és alkonyatkor sétál, ez sűrűbben lakott környék, mint Serra Negra. Barkácsol, rendbe hozza az ablakokat és a padlót, polcokat készít a könyveinek, és kerüli Stammerék társaságát. Géza már csak heti két vagy három napig van távol, Mengele szívesen újra magáévá tenné Gittát, de az asszony már nem kér belőle, megundorodott kellemetlen természetétől. Mengele gyakran egyedül vacsorázik a konyhában vagy a tévé előtt. Naplót ír és giccses verseket, folytatja a fauna és a flóra felfedezését. Tanulmányozza a banánpókokat, a szkarabeuszokat, és szenvedélyes érdeklődés ébred benne a *blattodeák* iránt, amelyeket Stammerék, ahogy mindenki más, csótánynak neveznek. Pusztá kézzel képtelenség elkapni egy csótányt – akár huszonötször is képes irányt váltani egy másodperc

alatt, olvassa –, ezért kockacukrot vagy egy darabka húst tesz a fürdőszoba kövére, hogy odacsalogassa őket és megfigyelje a sérült testükből csorgó fehér vért, és iskolai füzetébe lerajzolja a szemüket, élénk színű, pszichedelikus mintázatú hátukat. Ha kitépik egy lábukat, rögtön visszanzo. Hat lábuk van, tizenhét ízből állnak; hosszú csápjaikkal és a hasukat borító pihékkel a ragadozók legkisebb légmozgását is képesek érzékelni. Mengele irigyli a jókedvű rovarokat, amelyek nem ismerik a törvénykönyveket, sem a büntetőjogot, és állítólag még egy atomtámadást is túlélnének. Elégedetten fedezi fel, hogy a germán csótány a legártalmasabb: baktériumok hordozója, és allergiás reakciót vált ki az emberből. Úgy tartják, sebre kenve a csótánypüré csillapítja a fájdalmat. Ha Gitta legközelebb megvágja magát salátakészítés közben, csótánykenőcsöt fog kenni a sebesült ujjára. Vagy akár a makacs Roberto bokájára, aki rendszeresen megsérül focizás közben. Tetszik neki az ötlet, a rohadt életbe.

Rohadt élet a mindennapi litánia. Veszekedés Gézával és Gittával az előszoba tapétáján, a menün, a villanyszámlán, a fiúk tanulmányain, akik hamarosan befejezik a gimnáziumot; szorongás, álmatlanság: mit csinálnak az izraeliek, és mire készül Wiesenthal? Azt híreszteli róla, hogy Paraguayban bujkál, Mengele olvasta a sajtókivágásokat. Biztos csak figyelemelterelés, így akarja óvatlanabbá tenni. A sajtó azt állította, hogy Eichmann Kuvaitban rejtőzik, miközben a Moszad már az argentínai elrablását készítette elő. Ki volt az a két nagydarab férfi, akivel a múltkor találkozott az erdőben? És Rudel és Barbie, vajon elárulják? Mengele egyre rémültebb üzeneteket küldözget Günzburgba: Alois küldjön több pénzt Stammeréknak. Mengele utánaszámolt, az ötvenezer márkás nyomravezetői díj több, mint a tulajdonrésze az új házban. Géza jobban jár anyagilag, ha

feladja! Mengele elpanaszolja Gittának, hogy nem elég nagyvonalú a családja. 1969-ben Sedlmeiernek kell közbelépnie. Caieirasba utazik, bőségesen megfizeti Stammeréket, és megnyugtatja Mengelét.

62.

Most, hogy Mengele közelebb költözött Saõ Paulóhoz, Gerhard gyakrabban meglátogatja. Egyik délután egy ötven körüli, vékony, erős osztrák akcentussal beszélő férfi kíséri. A rövid, halántéknál felnyírt hajú Wolfram Bossert sötét nyakkendőt visel hófehér ingéhez, és fekete cipőt. Stammeréknak édességet hozott, annak pedig, akit Hochbichlerként mutatnak be neki, lefegyverző mosollyal nyújtja a kezét. Örül, hogy megismerheti a svájci mezőgazdászt, akinek erényeiről oly sokat hallott már honfitársától.

A két osztrák a Saõ Pauló-i német klubban ismerkedett meg néhány évvel azelőtt. Bossert a Wehrmacht káplánja volt, és a Birodalom bukása után ő is Brazíliában kereste az Eldorádót. Karbantartási felelős egy papírgyárban, nem látványos a sikere, de jobban boldogul, mint a honfitársa. A klasszikus zene nagy rajongója, erről kapta becenevét, Musikus. Bossertnek intellektuális és művészi ambíciói vannak, amelyeket előszeretettel oszt meg a környezetével. Mengelének is felüdülést jelenthet a mogorva hétköznapiakban.

Gerhard addig erősködött, amíg a háborús bűnös beleegyezett a találkozásba, feltéve, hogy nem fedik fel neki a kilétét. Mialatt teáznak, Mengele méregeti, teszteli az idegent. Hitvány a származása és a katonai múltja, de ezt némileg ellensúlyozza a műveltsége és a feddhetetlen meggyőződése: a rasszista, antiszemita és reakciós Bossert egyetlen hamis hang nélkül mondja fel a gyűlölet breviáriumát. Fanatikus náci, Hitler elveszett katonája, „a tökéletes német, minden idők legillusztrisabbja”, jelenti ki róla örömmel. Gerhard kíséretében többször is elmegy Caieirasba,

izgatja a hallgatag, kalapos svájci. Beszédéből, rosszul leplezett bajor akcentusából, pontos meglátásaiból a történelem és a biológia terén megsejti róla, hogy nem akárki.

Musikus kellemes társaság, de Mengele óvatos marad: lehet akár alvó izraeli ügynök is, egy zseniális színész, egy szemét besúgó. Gerhard nem hiszi. Ismeri a feleségét, a „bájos” Liselottét, akinek „nagyon jó feneke van, köztünk legyen mondva, doktor”, a két kisgyerekét, Sabinét és Andreast, Mengelének nincs mitől tartania, sőt igazi kilétét is elárulhatná Bossertnek. Gerhard már beszélt róla Sedlmeiernek, aki beleegyezését adta az után, hogy legutóbbi brazíliai látogatásakor futólag találkozott a férfival.

Mengele nem szívesen adja ki magát; Bossertnek Gerhard jelenlétében meg kell esküdnie a gyerekei életére, hogy sosem fedi fel a titkot.

63.

Brazíliába érkezése óta először Mengele úgy dönt, kimerészkedik a világba. Szerda este idegesen hátrasimítja a haját, gondosan felöltözik és az esőkabátja zsebébe rejti a revolverét, mielőtt vacsorázni indul Bosserthez. Az első alkalmakkor Gerhardnak is vele kellett tartania, Mengele csapdától tartott. Most már Musikus megy érte Caieirasba pontban hétkor, és ha nem erős a forgalom, húsz perc alatt eléri a jellegtelen kis házat, Bossert német szigetét São Paulo külvárosában: szigorú családi portrék, alpesi csecsebecsék és gmundeni kerámiák veszik körül a feleséget és a jól nevelt gyerekeket, akik szívélyesen fogadják Peter bácsit. Mengelét ezer figyelmességgel veszik körül, oázisra talált; néhány órára elfelejti nyomorúságos életét, Stammeréket és a félelmet. Megtanítja Sabinét és Andreast Monopolyt játszani, gond nélkül többször is kér a májgombóclevestől, majd a sertéssültből, amelyet Musikus vág fel, kissé idegesen. Nagy megtiszteltetés a Bossert házaspár számára, hogy vendégül láthatják a kék szemek gyűjtőjét, a világ leghíresebb élő náciját. A vacsora végeztével Liselotte a konyhába megy mosogatni, a férfiak pedig bezárkóznak a szalonba, és klasszikus zenét hallgatnak.

Szenvedélyesen beszélgetnek. Máskor Bossert pálinkát iszogat és porcelánpipáját szívja, miközben a vendége a sorsa felett siránkozik és rázúdítja keserűségét: az északi faj, a csúszómászó zsidók, a büszke és hősies német nép... Mengele a végtelenségig sorolja régi mániáit, fixa ideáit, ragadozó és nyugtalan elképzelését a világról, amelynek középpontjában „a dezertőr Brandt és a zsidó Kreisky”

irányította Németország és Ausztria elkorcsosítása áll. „Elengedhetetlen az erőszakos sterilizálás és a terméketlenek kiiktatása, hogy csökkentsük az alacsonyabb rendűek szaporodását és megvédjük a természet tiszta és őszinte törvényét az évezredek zsidó-keresztény uralom után”: az osztrák káplán helyesel, szeretné feljegyezni a fajok mérnökének szavait, akinek szolgálékú hízeleg, soha nem volt még lehetősége ilyen nagy tudóssal társalogni. Mengele megtalálta a tanítványt, akit az óta keresett, hogy Haase tíz évvel azelőtt meghalt Buenos Airesben – Krug és most Gerhard csak megvetésre méltó tábori segédek. Mörike, Novalis, Spengler... Musikus szó szerint követi az olvasáshoz adott tanácsait. Musikus azokat a lemezeket hallgatja, amelyeket ő javasol, Musikus beleveti magát a hellenizmus és a botanika tanulmányozásába. Még a csótányok iránti rajongását is elfogadja: Musikus reménytelenül csodálja az öreg nácit. Mengele élvezi a hatást, amelyet az engedelmes és pontos férfira gyakorol, aki olyan más, mint Stammerék, akik kifigurázzák a mániáit, és kiforgatják a vagyonából. A barbárok: szerda esténként mindig szapulja a magyar családot. Felesleges félbeszakítani vagy ellentmondani neki, Bossert erről kegyetlen tapasztalatot szerzett, amikor egyszer félénken felvetette, hogy a saját érdekében tekintetbe kellene vennie a kívánságaikat. Mengele, szemében örült villanással, véget vetett a beszélgetésnek.

Musikus nem sokkal éjfél előtt viszi haza. Megdöbben, milyen hirtelen változáson megy keresztül a vendége, ahogy közeledik az indulás. A bőbeszédű, arrogáns férfi hallgatásba burkolózik, fejébe húzza széles karimájú kalapját, remegve hajtja fel kabátja gallérját, megfeszülnek az arcvonásai. Kiveri a víz, ha meglátnak egy rendőrt, a kocsiban a kezébe rejti az arcát és előre hajol, mintha csak a

cipőjét kötné, ahányszor csak megáll mellettük egy másik jármű a piros lámpánál. Amint elköszön Bossertéktől, Mengele újra űzött vad lesz.

Egy hétvégén mégis hajlandó elkísérni a barátait a dzsungelbe, és az ötvenes évek óta először megengedi, hogy Musikus lefénypépezze. Bossert igyekszik meggyőzni, hogy felismerhetetlen, és bátorítja, hogy lépjen ki az elszigeteltségből, különben rosszul fogja végezni.

„Még a végén öngyilkos lesz”, mondja a feleségének egyik éjjel, miután hazavitte a rejtekhelyére. És az előreugró homloka? És a hézag a fogai között? Bossert erősködik, semmit sem kockáztat, ha nem hívja fel magára a figyelmet. Lassú visszailleszkedési folyamat kezdődik. Mengele kisebb kirándulásokat engedélyez magának Gerharddal és Musikusszal, távol Stammeréktől. Ha melegszik az idő, leveszi a kalapját és az esőkabátját. A számkivetett inkognitóban visszatér a városba, a Bossert gyerekek kísérik a buszon, a boltban, a moziban. Izzad és remeg a félelemtől, hogy egy auschwitz-i túlélő vagy egy buzgó fiziognómus felismeri, de összeszorítja a fogát, kicsivel magabiztosabb lesz, és néha már arról álmodozik, hogy öreg napjaira kevésbé elzárt életet él majd. A családja enged az ezredik szeszélyének is, vesznek neki egy garzont São Paulóban, amelynek a lakbére őt illeti majd. Az üzlet azonban üzlet: a tulajdoni lapra Stammer Miklós neve kerül fel.

64.

A hatvanadik születésnapja másnapján fáj a hasa, görcsök kínozzák, talán Liselotte sajtótortája lehet az oka, megromolhatott a hőségben, vagy esetleg a stressz: Gerhard remegő hangon jelentette be a kis ünnepségen, hogy hamarosan elhagyja Brazíliát, mégpedig örökre. Nem boldogul anyagilag, a feleségének és a fiának talán súlyos egészségi problémái vannak, egy sor vizsgálatot kell elvégezni rajtuk, vérvétel, röntgen, gerincvelő-csapolás, ezeket pedig jobb Ausztriában csináltatni, ott gondosabb kezelésben részesülhetnek.

– És én, és én? – kérdezi Mengele. Bossert lesz az új dadája, ő lesz az összekötő Günzburg és Stammerék között, továbbítja a postát és intézi a vásárlásokat. Gerhard búcsúajándékként neki adja a személyi igazolványát. Csak ki kell cserélnie a fényképet a sajátjára, gyerekjáték, Musikus majd segít, értékes lehet még a dokumentum az ügyintézésben, a Hochbichler nevére kiállított darab silány hamisítvány, még bajt hozhat rá.

Néhány hónappal később élesen, félelmetesen térnek vissza a hasgörcsök. Mengelét hasmenés kínozza. Jeges tömlőt tesz a hasára, meleg vízben feloldott zöld agyaggal keni be, egy teljes napig koplal, de semmi nem használ, sem a galagonyatea, sem a gyógyszerek és antibiotikumok, amelyeket Bossert vesz neki. Egyre romlik az állapota, a hasmenést puffadás, hányás, székrekedés váltja fel, elzáródnak a belei, legyengül a szervezete, kidagadnak a mirigyek a nyakán, felmegy a láza. Amikor Mengele egyik reggel ébredés után megtapogatja a hasát, és a gyomra magasságában egy kitüremkedést fedez fel, azonnal tumorra gondol, vagy talán

Stammerék mérgezték meg, övéké a ház, a lakás, a naplói, amelyeket vagyonokért adhatnak el egy kiadónak. Fetreng a fájdalomtól, de nem engedi, hogy orvost hívjanak hozzá Caierasba.

— Túl veszélyes – súgja Bossertnek, aki futott a betegágyához. Géza is ellenzi, tart az esetleges bonyodalmaktól, amelyeket egy ilyen látogatás okozhat, és nem hisz a betegségben, a lakójuk, az a vén hipochonder róka rendbe fog jönni, mint mindig. Pedig ez alkalommal súlyos a helyzet. A következő napokban Mengele nem bír enni, inni is nehezebbre esik, borzalmas fekélyes mérgezi a száját. Még magánál van, tudja, hogy bélsárt hány, hashártyagyulladás van, meg fog halni. Sürgősen szakorvoshoz kell fordulnia. Bossert beviszi egy São Pauló-i kórházba.

Az orvos megnyomkodja a jajgató haldokló hasát, megnézi márványszerű arcát, összes bajuszát, a homloka árkait, ellenőrzi a dossziét, amelyet azoknak a papíroknak az alapján állított ki, amelyeket Bossert bocsátott a kórház rendelkezésére. A röntgen hamarosan kihirdeti az ítéletet. Az orvos összezavarodik. Húszéves pályafutása alatt soha nem vizsgált még olyan fehér embert, akinek negyvenhat-negyvenhét éves korára így elhasználódott a szervezete: Gerhard úrnak nem lehetett könnyű élete. Musikusnak hirtelen eszébe jut, hogy a Gerhardtól kapott igazi-hamis személyi igazolványában a születési dátum 1925, és nem 1911. A kórházi adminisztrációs személyzet hibájára hivatkozik, mindjárt kijavíttatja, a doktornak igaza van, a beteg tényleg tíz évvel idősebb, le a kalappal, doktor. Szerencsére bejön egy nővér, kezében a röntgenfelvételekkel.

– Minden rendben lesz, Wolfgang, minden rendben lesz – fordul Bossert holtsápadt példaképéhez.

Egy biliárdgolyó nagyságú, sötét gömb torlaszolja el a beleket. Rák?

Nem, inkább bélelzáródás. Lenyelt valami különös tárgyat? Nem, napok óta semmit sem evett, már az előző évben kezdődtek a fájdalmak. Akkor mi lehet? Rejtély, de azonnal meg kell műteni.

Az orvos hatalmas szőrgombolyagot távolít el Mengele hasából. Annyit rágcsálta a bajuszát, hogy a szőrszálak összeálltak, és eltorlaszolták a bélcsatornát. Éppen hogy megúsza. „Wolfgang Gerhard” készpénzben kifizeti a kórházi számlát, és belevész a természetbe.

65.

Mengele megroppanva kerül ki az ügyből. A sebe beheged, de egyre fogy az ereje, elhasznált szervezete nyugtalanító jeleket küldözget. Egy közönséges rönköt felemelve becsípődik egy csigolyája, a gyötrő migrének pedig néha olyan erősek, hogy napokig csak fekszik a sötétben. Feldagad a prosztatája, romlik a látása, fáj a foga. 1972 végén egy cérnával és egy késsel kiszedi egy szuvas zápfogát, amelytől könnyen begyulladhatott volna a felső ínye. Elviselhetetlen volt a fájdalom, mintha egy kovács kalapálná a húsát, a fogát, üvöltöttek az idegei. Mengele nem fordul orvoshoz, még mindig nem tért magához a megjegyzés sokkjából, amelyet a kórházi orvos tett a születési dátumára, mérgezett ajándék volt az a személyi Gerhardtól. Tudja, hogy az elmúlt tíz év stresszét, magányát, álmatlan éjszakáit fizeti most meg, a tűző napon végzett fizikai munkát, a megaláztatásokat és veszekedéseket, az elválásokat, a hőséget, a bánatot és a nyirkosságot, a rideg, elsorvadt szívét. Újra a felszínre törnek a morbid gondolatok, a szorongások, a halál árnyéka. Kétségbe ejti, mennyire közönyösek Stammerék a szenvedése iránt.

Csak Musikusra, utolsó szövetségesére számíthat. Bossert azonban nem Gerhard. Nem ugrik be a Volkswagenjébe az első jajszóra: nem olyan elkötelezett és elvakult, mint a honfitársa. Bár csodálja a szökevény makacs kitartását, tartja a távolságot, nem kívánja feláldozni sem a pályafutását, sem a családját. Mengele önző manipulátor, Bossertet felháborította a Gerhard iránt cinizmusa, akinek az élete csapások sorozata lett: az orvosi vizsgálatok

feltárták, hogy a feleségének gyomorrákja van, Adolf fiának pedig csontrákja. Egy vagyonba kerülnek a kezelések. Gerhard egykori védencéhez fordul, akitől soha egy centavót sem kért tízévnyi hűséges szolgálata alatt. Mengele nemet mond, meggyőződése, hogy Gerhard zsarolja, és eltúlozza az orvosi költségeket: inkább fogadja el az elkerülhetetlent, a felesége közeli halálát, ahelyett hogy mások pénzét költi! Bossert makacskodása nélkül Mengele meg sem kérte volna az öccsét, hogy segítsen Gerhardon, sőt, gondol bele Bossert, egyáltalán nem tette volna meg, ha nem tart attól, hogy egykori mindenese kétségbeesésében eladja néhány titkát egy újságírónak vagy a rendőrségnek. Híven önmagához Mengele az után azt írta Gerhardnak, hogy megdöbbenéssel töltötte el a családja fukarsága.

Az öreg náci kikészíti a környezetét. Az 1970-es évek elején utolsó hűséges társait is elűzi, folyton a sorsára panaszkodik, beleavatkozik a hozzá közel állók magánéletébe, tanácsokat osztogat, folyamatos figyelmükre (valamint pénzre és levelekre) tart igényt, akár egy gyerek. Martha ritkán ír. Alois nehezen viseli, hogy kritizálja azt, ahogy a céget irányítja és a fiát, Dietert neveli, akit Josef nem is ismer; hogy feketelistát küld neki a kerülendő gүнzburgi családokról arra az esetre, ha Dieter házasodni akarna. Alois arra is megkéri, hogy ne küldözgesse hosszú üzeneteit Karl-Heinznek, amelyekben a csalódottságán rágódik, a Führert és az eugenikát dicsőíti, az NSZK-t becsméri, holott az oly elnéző velük. Megváltozott a világ: az apja 1974-es halála után Dieter már nem hajlandó válaszolni az amerikai nagybácsi kéréseire. Még a hűséges Sedlmeier is belefáradt a Németország és Brazília közötti kimerítő ingázásba, Mengele siránkozásába és makacskodásába, örökös vitáiba Stammerékkal, és a hála teljes hiányába. Egyetlen szökevény náci sem élvezett

ekkora támogatást! Mengele teher lett, de a günzburgi klán nem hagyhatja magára: ha letartóztatnák, kiderülne, hogy a család folyamatosan tartotta a kapcsolatot a Halál Angyalával, az pedig katasztrofális hatással lenne a multinacionális cégre, amely több millió márkás forgalmat bonyolít le, és mostanra több mint kétezer alkalmazottat foglalkoztat. 1971-ben Sedlmeier ismét eskü alatt hazudott a vizsgálóbíró kihallgatásán: Mengelének nincs kapcsolata a családjával; soha nem dolgozott a cégnek; biztos Paraguayban él – Sedlmeier is olvassa az újságokat, mint mindenki; utoljára több mint tíz évvel azelőtt találkozott vele a Buenos Aires-i repülőtéren.

66.

Rolf Mengele zaklatott fiatalember. Ahányszor bemutatkozik, zavart csend, bizonytalan pillantások fogadják. Mengele, mint...? Igen, Mengele. A Sátán fia. Átkozott vezetéknév, a keresztje és a lobogója, soha nem felejtí el a döbbenetet és fájdalmat, amelyet akkor érzett, amikor Eichmann elrablása után nem sokkal az újságokból rájött, hogy a kedélyes nagybácsi, aki az indiánokról és a gauchókról mesélt az Engel hotelben, valójában az apja, Auschwitz kegyetlen orvosa. Gyászos egy család: Rolfot az édesanya nevelte fel, ügyvéd lett Freiburgban, és menekül a gүнzburgi klán elől. Elítéli a Mengelék hallgatását az apja büntetteiről, és az áldozatok iránti megvetésüket. Gyűlöletes számára a törzsi összetartásuk, a kapzsiságuk, a gyávaságuk. Rolf baloldali lesz, harcol a kapitalizmus, a fasizmus, a Mercedések, a képmutatás és a nyugatnémet elit társadalom nyugodt lelkiismerete ellen. Rolf a háború utáni korszak lázadó gyermeke, akit az unokatestvérei, Dieter és Karl-Heinz kommunistának neveznek. Lázadó, de törékeny lázadó, ellentmondások feszítik, kínozza a terhes, mérgező apa képe.

A müncheni képtárban ahogy Rubens a *Der Höllensturz der Verdammten* című képe előtt állva elnézi az összefonódó testeket, akaratlanul is rágondol, ahogy ott áll a szelektáló rámpán, a halálos balett karmestere, a kifogástalan egyenruhás démon, aki az árnyak közé taszítja az embereket. Bárcsak meghalt volna Oroszországban, ahogy azt a családi legenda sokáig állította... Bárcsak neki, Rolfnak lenne bátorsága szembefordulni vele, bejelenteni neki, hogy egy

lengyel zsidót, vagy egy zairei lányt vesz el inkább, mint egy jó családból származó németet, egy kibucba költözik, mint az egyik barátja, vagy összeszedné az erejét és feladná az igazságszolgáltatásnak. Rolf azonban képtelen rá. Apagyilkosság lenne, újabb gyötrelem, újabb tragédia. Josef Mengele az apja. Ő Josef Mengele fia. Rolf tudni akarja, miért, hogyan történt minden, a szelekció, a kísérletek, Auschwitz. Az öreg semmiféle lelkiismeret-furdalást, megbánást nem érez? Tényleg az a kegyetlen vadállat, akinek az újságok beállítják? Ennyire pusztító és beteg? Vajon segíthet neki, hogy megmentse a lelkét? És ő, Rolf, ő is rossz ember miatta?

Az 1970-es évek elején megszorodnak a levelek apa és fia között. Mengele sokáig elhanyagolta Rolfot, mert Irene mellett maradt. Jobban szerette Karl-Heinzet, szellemi gyermekét, akit kamaszként, amikor együtt éltek Argentínában, kedvére formálhatott. Azután azonban, hogy megérintette a halál szele, Mengele a fejébe vette, hogy szorosabbra fűzi a kapcsolatát vér szerinti fiával, akivel mindössze két hetet találkozott Svájcban, tizenöt évvel azelőtt. Azt az együttérzést várja tőle, amelyet mások megtagadnak, és megosztja vele mindennapjai összes nyűgét, betegségeit, arcüreggyulladásait, gerincproblémáit („valószínűleg a gerincoszlop kezdődő kopása”), abban a reményben, hogy szánalmat kelthet Rolfban, akiről tudja, hogy törékenyebb és érzékenyebb, mint a Mengele klán többi tagja. Bűntudatot kelt, hízeleg a hiúságának, manipulálja. Az apa szándékosan áradozik a fiának az unokatestvére, Karl-Heinz jó tulajdonságairól, aki „figyelemre méltó német”, dolgoz, szerény és szeretetteljes, rendszeresen küld neki pénzt Alois és Dieter háta mögött, Rolf jól tenné, ha követné a példáját. Meg akarja nevelni a tejfelesszájút, a fiát, akit összezavart

„a zsidók uralta, csakis a pénz mozgatta média”, Irene és a freiburgi cipőkereskedő nemtörődöm nevelése. „Hatalom nélkül zavaros a világ és érthetetlen a létezés”, írja neki. Mengele bírálja az életmódját, a felesége külsejét, és még csak nem is tetteti, hogy meglepnék érzelmi csalódásai – Rolf alig egy év házasság után elválik. Amikor a fiatalember úgy dönt, hogy nem fejezi be a diplomamunkáját, megvetéssel sújtja az ambíció hiányáért: „Manapság mindenki ügyvéd, ha azt akarod, hogy büszke legyek rád, szerezd meg a doktorátust.” Aztán megenyhül, s egy kis szeretetet kér tőle, fényképeket, képeslapokat a Fekete-erdőről és Münchenről, olyan boldogtalan és magányos „a dzsungelben, a világ végére számúzve”.

Rolf küzd, enged, tagad, kérdez: mi van Auschwitzcal, *papa?* Mengele ártatlannak mondja magát a bűnökben, amelyekkel vádolják. Azért harcolt, hogy megvédelmezze „a hagyományos, kétségbevonhatatlan értékeket”, és soha nem ölt meg senkit. Éppen ellenkezőleg, azzal, hogy eldöntötte, ki munkaképes, életeket mentett. Nem érez büntudatot. Rolfot félretájékoztatták, meg kell tanulnia meghúzni a vonalat bizonyos fájdalmas események után: egészségtelen állandóan felkavarni a múltat. Németország halálos veszélyben van. Különben is, egy apának és a fiának szeretnie kell egymást, bármilyenek legyenek is a körülmények. Kéri, hogy látogassa meg Brazíliában, „nyitott szívvel, előítéletek nélkül”.

Rolf emészti magát. Lelke mélyen tudja, hogy csak akkor békélhet meg, ha szembenéz az apjával, az orvossal, aki nevetett és operadallamokat fütyült Auschwitzban a szelektáló rámpán. Szemtől szembe, férfi a férfival, Mengele Mengele ellen. Épp tervezni kezdik az utazást, amikor újabb válság tör ki Stammerékkal.

67.

Mengele kezét emelt Gittára. Elfajult egy abszurd vita, egy utolsó kocka csokoládé, egy eltört lekvárosüveg, egy simogatás az egykori táncosnő fenekén, homályos az ok, Gitta azonban üvöltött, Mengele pedig felpofozta. Géza megragadta az örült nácit, és azonnal telefonált Bossertnek. Mengele néhány napig kénytelen volt a barátainál meghúzni magát, míg Sedlmeier átkelt az óceánon. Ez alkalommal Stammerék hajthatatlanok: az orruk előtt lengetett ötezer dollár is hidegen hagyja őket, tizenhárom év együttélés után kimondják a válást, viszlát, Peter, viszlát, Hochbichler, ennyi volt. Mi legyen Mengelével? Musikus nem büszkélkedhet Gerhard kapcsolataival; Rudel elrepült. Az egyetlen lehetőség is szertefoszlik. Bossert jó ismerőse, aki először vállalta, hogy befogadja, visszalépett, már aludni sem bír, meggyőződése, hogy titokzatos ismeretlenek követik azóta, hogy Musikus megosztotta vele a tervét. Bossert feleségét, Liselottét zavarja, hogy amint a férje elfordul, Mengele a lábát, a fenekét bámulja: a férje megesküdtött, hogy nem fogadja be magukhoz a bajkeverőt. Sürget az idő, Stammerék már eladták Caieirast, és beköltöztek egy pazar, ezer négyzetméteres São Pauló-i villába; Mengelének és Ciganónak két hónapja van a távozásra, különben 1975 január végén az utcára kerülnek. Nincs más kiút, a több mint hatvanéves Mengele elszánja magát az elképzelhetetlenre: egyedül fog élni, először azóta, hogy elhagyta Buenos Airest. Géza úgy dönt, drágán megfizetteti vele, amiért viszonya volt a feleségével. Még egy utolsó megaláztatást mér rá a viskóval, amelyet a caieirasi tulajdonrészének árából vesz neki:

nyomorúságos kis bódé Eldoradóban, São Paulo egyik legrosszabb külvárosában. Mengele nem fog ügyvédhez fordulni.

Micsoda bukás! Beleszédül, amikor Bossert kiteszi az új otthonánál, mint egy palackot az üveg visszaváltónál, és szó nélkül, zavart mosollyal távozik. Becsukódik az ajtó, Cigano ugat, Mengele megtántorodik kétségbeesésében, ahogy meglátja a nyirkos levegőjű pincébe vezető csapóajtót, amely a pokolra nyílik. Érti, hogy a zuhanása következő állomása a halál vagy a börtön lesz. Eldorado! Az Alvaregna utcai kis ház gyászosan fest, szürkészöldek a falak, icipici és mocskos a fürdőszoba, butángázos a konyha, beázik a tető. Eldorado!

A jó házból való eugenikus utolsó állomása, a kaotikus és kevert összetételű szigeten, Brazília gyomrában, amely elnyelni készült.

Az első hónapokban szeretné felfrissíteni és biztonságosabbá tenni a kunyhót, de a magány felemészti az energiáit. Belekezd a fürdőszoba kikövezésébe és a konyha felújításába, de nem fejezi be. Meztelenül fekszik a betonpadlón, pisztolyával a keze ügyében, és órákon át inkább a ventilátor lapátjait bámulja, mint az ablakrácsokat, amelyeket felszerelt. Ő, aki gyerekkora óta korán kelő, nehezen száll ki az ágyból. Előfordul, hogy elszorult torokkal visszafekszik. Minek, morogja Ciganónak, hány csapás jön még? Bármibe fog, összeomlik, mintha átok ülne rajta. A víznek, amelyet a tetőre szerelt készülékkel megszűr, még mindig vasíze van; hiába szellőztet, nem oszlik a penészszag, a rengeteg csótány pedig már nem érdekli. Amikor lemegy a nap, úrrá lesz rajta a szomorúság, hiányzik Irene, Martha, egy vigasztaló gesztus, néha még Stammerék is, akikkel csak elszámolni találkozik, jó napot, a bungaló bérleti díja mínusz a garzon bérleti díja, amely őt illeti, viszlát és köszönöm, Gitta a kocsiban vár, amíg Géza beszedi a pénzt. Csak

Bossert nyújt némi vigaszt. Minden szerda este eljön vacsorára, meghallgatja Bachot és Mengele sirárait, örökös fájdalmait, Németországot, Hitlert, a családját, az egészségét. Túl magas a vérnyomása. Reuma és álmatlanság gyötri, prosztataműtétől tart; kínozza a háta, annyira tönkrementek a csigolyái, hogy járni is neheze esik. „Rolf puhány, Sedlmeier önző, Rudel hitszegő materialista, Dieter pedig kutyaütő, ahogy az apja, az a szemét Alois is az volt”: nem küld elég pénzt, még szerencse, hogy Karl-Heinz kiegészíti soványka kis ellátmányát, de még így is nehezek a hóvégék, habozott, megvegye-e a magnetofont. Mengele mesél új lidércnyomásáról, a kétes *bárrió*ról, ahová a sors vetette, „Léha feketék és mulattok, banditák és narkósok tanyája”, ahol „összegyűlik a szemét, és nyüzsögnek a patkányok”. „A múltkor valami senkiházik becsöngettek az éjszaka közepén, nem bírtam újra elaludni.” „Rémálom”, ismételteti minden héten Musikusnak a sértett günzburgi gyerek: őrült forgalom, áramkimaradások, durrogások, mocskok, szedett-vedett kunyhók, rossz közbiztonság, bordélyok. A hétvégi lerészegedések és a kollektív transz a meccsek estéin, a *macumba*... „Micsoda hanyatlás... El sem hiszem, hogy ilyen mélyre süllyedtem.”

A szomszédság számára Mengele Pedro, egy félnótás, aszott öregember. Amióta egy pár alaposan végigmérte a metrón – pontosabban amióta azt gondolja, hogy egy férfi egy nő fülébe suttogva mereven nézte –, nem hagyja el többé a kerületet. Mengelén újra eluralkodik a paranoia, rögeszméje az előreugró homloka, tönkreteszi a két foga közötti hézag, és ahányszor lehajtott fejjel elmerészkedik az élelmiszerboltba, sarkában Ciganóval, remeg a félelemtől, hogy leleplezik, megszólítják, elkapják, megverik. Az újságok, amelyeket mindennap megvesz, még mindig írnak róla,

nem adják fel, beleszédül, el sem akarja hinni a meséket, amelyek mindenhatóként írják le a paraguayi dzsungelben, Pedro Juan Caballeróban, vagy dúsgazdagként Peruban, az az átkozott Wiesenthal azt állítja, hogy egy hajszállal maradt le róla Spanyolországban, több tízezer dollárt ígérnek az elfogásáért, nem is beszélve a készülő hollywoodi filmről, a *Marathon Man*ről, amelyben Lawrence Olivier alakítja a Fehér Angyalt, a náci orvost, akit „a féleletes Mengele doktorról, a még mindig szökésben lévő auschwitzzi Halál Angyaláról mintáztak”, olvassa, ő, aki már csak egy roncs, aki már fel sem tudja idézni a nők arcát, akiket szeretett, csak az otthonában unatkozik, és már egy macskanyávogástól is összerezzen, ő, aki csendben agonizál, és a világ képébe szeretné üvölni, hogy beteg és magányos, egyedül fog megdöglenni, a favela szemete között. Menekülnek előle. Mindenki kerüli, még a tizenhat éves kis Luis, az egyik szomszéd kertész is. Korábban szerették együtt gondozni a virágokat, botanikáról beszélgettek és fagyaltot ettek a főtér *couroupita* virágai alatt, a házikó mögött. Pedro azt hitte, Luis kedveli: kinyitotta előtte a kunyhója ajtaját, bonbont és csokoládét vett neki, és megismertette a klasszikus zenével. Vett egy tévékészüléket is a kedvéért.

A fiú azonban megijedt, amikor a bajszos vénember egymagában keringőzni kezdett, és megkérte, hogy aludjon nála: megnézhetnek egy sorozatot, és másnap kuckót építenek a kertben.

Luis soha többé látogatta meg.

68.

1975 őszén Bossert riasztja Sedlmeiert: Brazília újfajta személyi igazolványokat készül bevezetni. Gerhardnak vissza kell mennie São Paulóba, csak személyesen veheti át az új szabályoknak megfelelő igazolványát, Mengele nem mehet be a hivatalba. Sedlmeiernek rá kell vennie az osztrákot, hogy megtegyen még egy utolsó szívességet öreg barátjának. Kényes küldetés, Gerhard nagyon mérges Mengelélékre, akik csak nagy nehezen fizették ki a felesége és a fia gyógykezelését, és nem voltak hajlandók finanszírozni a fényképezőgép-felszerelés üzletet, amelyet Ausztriában tervezett nyitni. Harmincezer márkát kért tőlük, de kínos alkudozások után végül csak ezret kapott. Időközben a felesége meghalt, és a kis Adolf sem épült fel.

Gerhardnak tehát szüksége van pénzre, de megbecsülésre is. Sedlmeier megérezte, hogy nem lesz elég megtömni a zsebét, ezért Mercedesen megy érte, és elviszi Braunau am Innbe, a város legjobb éttermében ebédelnek. Itt kezdődött minden. Itt született Hitler a Salzburger Vorstadt egyik házában, amelyet a bőséges ebéd és a drága szivarok után fel is keresnek. A fanatikus náci könnyekig hatódik, Sedlmeier pedig kihasználja a pillanatot, és elővezeti a tervét: a Führer emlékére visszautazik Brazíliába, megújítja a személyi igazolványát, és megmenti Mengele SS-kapitányt.

Gerhard 1976 elején érkezik São Paulóba.

A papírok lecserélése egyszerű formáság, Mengeléről visszahamisítani majd újra átírni rá szintén nem nehéz, de az új dokumentum még valószínűtlenebbnek tűnik, mint az előző, annyival

elgyötörtebb lett az orvos az utóbbi időben. Sápadt és borotvátalan, Gerhardnak fáj ránéznie. Segít neki kifesteni a nappaliját, felakasztani egy kitömött vaddisznófejet a hálósobában, de beteg fiának szüksége van rá, vissza kell mennie Európába. Gerhard megkéri Bossertet, hogy szánjon több időt a barátjukra, és mutassa be egy családnak, amely néha meglátogatná és felderítené kissé. Musikus egy német származású argentin textilmérnökre gondol, Ernesto Glawéra. Kikéri róla Gerhard véleményét. „Rendes ember, megteszi”, állapítja meg a két cinkos. Természetesen nem fedhetik fel előtte Pedro Gerhard igazi kilétét. Az orosz front egykori katonaeorvosa, Gerhard távoli rokona, Wolfgang. Elutazása előtt bemutatja Glawét az öregnek, és diszkréten teljesíti a küldetést, amelyet Sedlmeier bízott rá, és amelyről Bossertet is tájékoztatták: egy öreg nagybácsi számára lefoglalja az édesanyja melletti sírhelyet Embu városának temetőjében. Gerhard soha többé nem látja Mengelét: 1978-ban, ötvenhárom évesen összeesik a kocsija előtt.

69.

Mengele Glawe társaságában tölti a vasárnapot, 1976. május 16-át. Először vesz részt az *asadón*, a nagy argentin barbecue-n; általában Ernesto és a fia, Norberto látogatják, kekszet és főtt ételt visznek neki – Bossert figyelmeztette őket, hogy Pedro bácsinak nincs étvágya, és nem tud főzni. A kerti lugas ellenére Mengele fuldoklik a vasárnapi hőségben, és megkéri Norbertót, hogy még a kávé előtt vigye haza, elnézést kér, de félelmetes migrén kerülgeti, nem, nem akar ledőlni, csak minél előbb hazajutni, „köszönöm, kicsim”. Hazaérve nem tudja kinyitni az ajtót, különös, nincs ereje elfordítani a kulcsot a zárban, zsibbadó jobb karja nem engedelmeskedik az agya parancsainak, amely hirtelen borzalmasan fájni kezd, mintha egy tölcsér nyílt volna meg a fejében és árasztana el mindent, szétrobbannak az erei, képtelen segítséget hívni, megszólalni, sőt már a látása is elhomályosodik, elvonszolja magát a rémült Norberto kocsijáig: az öreg lehányja a kocsiajtót; alsó ajka jobbra lefittyed.

Mengele két hetet tölt a kórházban, lassan gyógyul fel agyvérzéséből. Bosserték és Glawéék egymást váltják az ágyánál, és amikor hazaengedik, Norberto odaköltözik hozzá: bár az orvosok szerint szerencséje volt, és alig marad majd nyoma az agyvérzésnek, Pedro bácsi egyelőre nincs olyan állapotban, hogy egyedül éljen.

A fiatal dél-amerikai és az elgyötört náci együttélése hamarosan megkeseredik. Norberto nem bír egy ápolónő türelmével, sem szakértelmével, hogy kezelni tudja Pedro emésztő szorongását. Mengele örületes dührohamot kap, amikor kihagy a memóriája,

elhajítja a csavarhúzóat vagy a könyvet, amelyet lógó jobb karja nem tud megtartani, panaszkodik, hogy rossz a spagetti. Egy éjszaka után, amelyen az öreg álmodott valamit és németül üvöltözött, Norberto úgy dönt, hogy elköltözik. Glawéék soha többé nem akarják látni.

„Jól főző, türelmes és elkötelezett, referenciával bíró házvezetőnőt keresünk idős rokon mellé. Csak komoly érdeklődők jelentkezését várjuk...” Bosserték hirdetésére egy harmincas éveiben járó, vékony asszony jelentkezik. Elsa Gulpian de Oliveira 1976 végén lép don Pedro szolgálatába.

70.

A pontos és mosolygós Elsa alaposan kiszellőzteti, kitakarítja, leporolja a kunyhót. Megsajnálja az öreget, mindig egyedül van, csak morog és idegesen rágja a körmét, vagy épp német verseket szaval, hogy karbantartsa a memóriáját. „Don Pedro, nem lenne szabad így elhagynia magát”: hívja, hogy menjen el vele vásárolni vagy sétálni, Mengele pedig engedelmeskedik, megfogja az energikus kis házvezetőnő karját, aki ráadásul egész jó szakácsnő is. Elviszi vacsorázni, elhívja moziba: Bosserten kívül csak Elsa van az életében. Cigano halálakor az asszony ösztönösen, jó szívvel megölelte, ahogyan Martha óta senki nem ölelte át. Elsa jelenléte megnyugtatja, visszatér némi életereje, és reménykedik, hogy sikerül betartania évekkal azelőtt tett ígéretét: kiviteti a fiát Brazíliába.

Rolf újabb halogatásaira Mengele szálnalmas levelekben válaszol, amelyekben fenyegetések és sirámok váltják egymást. Olyan magányos, nem szereti senki, öngyilkos lesz, ha Rolf nem látogatja meg. Romlik az egészsége, kétszer is majdnem meghalt; az izraeliek meg fogják ölni: „Rolf, szükségem van rád, minél előbb találkozoznunk kell.”

A fiatal, zaklatott ügyvéd végre elszánja magát. Az apja úgy szervezi a látogatását, mint a tábornok a döntő csatát. Semmit nem bíznak a véletlenre, Rolfnak minden utasítást be kell tartania a hozzá vezető úton, amelyet hamis nyomokkal tűzdel tele: foglaljon több hotelszobát is, tanuljon meg beleolvadni a tömegbe és álcázni magát, „nélkülözhetetlen a napszemüveg és a kalap”, írja, tanulja meg észrevenni, ha követik, és lerázni az üldözőit, „Rolf, remélem, jó

formában vagy, ha nem, sportolj, és készülj fel az expedícióra”. Ha kívánja, Bossert majd ad neki pisztolyt, amint megérkezik São Paulóba. És ami a legfontosabb, hamis útlevele van szüksége. Ifjabb Mengele nem utazhat a saját nevén Dél-Amerikába. Csupa felesleges óvintézkedés: az 1970-es évek derekán már senki nem keresi igazán Mengelét. A nyugatnémetek azt hiszik, hogy még mindig Paraguayban van. Az izraelieknek nincsenek friss információik, és már nem tervezik az elrablását. A hatnapos háború óta minden szavazat számít az ENSZ Biztonsági Tanácsában, a latin-amerikai országoké ugyanúgy, mint a többieké, nem akarják zaklatni őket egy öreg náci miatt, aki talán már meg is halt, még kevésbé pedig megsérteni a szuverenitásukat.

Sedlmeiernek kell felügyelnie az előkészületeket. Jaj, Rolfnak, ha ellenkezni merészel. Mengele dühöng, és üzenetekkel bombázza. Rolf egy barátjával akar utazni, akiben tökéletesen megbízik, Mengele azonban nem ismeri, egyedül kell mennie, „egyetlen barátomat sem ismered, papa”. Többtucatnyi levél szeli át az óceánt, telik az idő, Rolf szerelmes lesz Németországban, és halogatja az indulást, Mengele idegességében Sedlmeierre haragszik, aki a haját tépi. Végre lefoglalják a repülőjegyet: Rolf 1977. október 10-én indul. „Szép ajándékokat” kell vinnie Bossertéknek, Mengele ehhez ragaszkodik, meggyőződése, hogy a családja fukarsága a felelős azért, hogy el kellett válnia Stammeréktól, és vigyen pótalkatrészeket a villanyborotvájához, spreewaldi sós uborkát, csipketerítőket Elsának, akinek elmeséli, hogy hamarosan megérkezik az unokaöccse. Az indulás előtt Rolf találkozik Karl-Heinzzel Sedlmeier kertjében, és Karl-Heinz több ezer dollárt bíz rá, hogy adja át Mengelének, az édesanyja férjének, szeretett „Fritz bácsikájuknak”.

Rolf és a barátja gond nélkül megérkeznek Rio de Janeiróba. Rolf az ellenőrzésnél bemutatja az egyik ismerősétől kölcsönzött útlevelét, miközben az igazi minden eshetőségre ott lapul a cinkosa csomagjában. A határőr rámosolyog: fiatalember, isten hozta Brazíliában. Egy éjszakát Rióban töltenek, azután Rolf tovább repül São Paulóba. A megbeszéltek szerint egy taxi elviszi A pontig, egy második B pontig, egy harmadik Bossertékhez. A két férfi egyetlen szó nélkül azonnal elindul Eldorado felé. Az Alvarega utcán járnak, égett hús szaga terjeng, a villanyoszlopokról lógnak a vezetékek, a kukák közt kutyák turkálnak. Rolf elnézi a viskókat, a lompos férfiakat, a trikót viselő, kövér nőket. Hevesen dobog a szíve. A kocsi zökken egyet, és megáll az 5555-ös szám előtt. Egy inget viselő, bajszos öregúr áll a küszöbön, csípőre tett kézzel. Az apja, Josef Mengele.

71.

Legelőször is a bungáló szaga döbbsenti meg, azután az apja remegő hangja. Azelőtt férfias volt, és parancsoló, lenyűgözte a hegyi vakációjuk idején. Rolf azonban nem hagyja, hogy megindítsák a könnyek, amelyekkel az öreg fogadja, sem deformálódott jobb keze, sem üzőttvad-tekintete. Sedlmeier figyelmeztette: „Josef félelmetesen jó színész.” Rolf leülteti és rögtön a lényegre tér. Annyi év, annyi ködösítő levél és átvirrasztott éjszaka után az apja tartozik neki az igazsággal. Miért ment Auschwitzba?

Mit csinált ott? Elkövette a bűnöket, amelyekkel vádolják?

Mengelét életében először szembesítik hallatlan gaztetteivel. Köhécselve nézi a fiát, aki az anyja kiköpött mása, szebbnek látja, mint a fényképeken, csak ne lenne hosszú a haja, mint az amerikai színészeknek, le kell vágatnia még itt, Brazíliában, és az a szörnyű trapéz nadrágja! Csak vizet kér? Mengele sört és bort is vett a tiszteletére. Nem esznek valamit? „Papa, papa, majd utána meglátjuk.” – Ezekről a régi dolgokról beszéljek?, sóhajt fel Mengele. – Igen, ezekről a régi dolgokról.

Az emberiség olyan életforma, amelynek nincs több célja vagy terve, mint az orchideának vagy a pillangónak. A népek és a nyelvek növekednek és öregednek, mint a tölgyek, a fenyők és a virágok, fiatalok és öregek. Minden kultúra új kifejezési formákat hoz, amelyek kihajtanak, megérnek, elhervadnak és visszafordíthatatlanul eltűnnek, magyarázza az apa, aki felkészült a fia vallatására. Az első világháború után a nyugati világ kritikus ponthoz, Németország kultúrájának kényes szakaszához érkezett, megfertőzte a technikai fejlődés, a kapitalizmus, a tömegek, az individualizmus, a kozmopolita felfogás. Két út nyílt előtte: a halál vagy a cselekvés. „Nekünk, németeknek, a felsőbbrendű fajnak, cselekednünk kellett. Új életerőt kellett oltanunk magunkba, hogy megvédjük a természetes közösséget és biztosítsuk az északi faj örök fennmaradását”, mondja Mengele. Hitler százmillió germánt képzelt el, azután középtávon kétszázötvenmilliót, 2200-ra pedig egymilliárdot. „Egymilliárd, Rolf! Ő volt a mi Cézárunk, mi pedig a mérnökei, nekünk kellett ügyelnünk rá, hogy egyre növekvő számú egészséges és fajilag kielégítő családdal büszkélkedhessen...”

Rolf az ujjaival dobol az asztalon. Ismeri Spengler elméleteit a Nyugat hanyatlásáról, és nem azért jött el Brazíliáig, hogy a náci

hitvallás szlogenjeit hallgassa: „Papa, mit csináltál Auschwitzban?” Mengele mérgesen legyint, ritkán szakítják félbe. „A kötelességemet teljesítettem, mondja egyenesen a fia szemébe nézve, a német tudomány katonájának kötelességét: védelmeztem az organikus biológiai közösséget, tisztítottam a vért, megszabadítottam az idegen testektől.” Osztályozta, kiválogatta és kiiktatta a nem megfelelőket, akik naponta ezrével érkeztek akkoriban a táborba. „Igyekeztem a lehető legtöbb embert munkára irányítani, hogy életeket mentsek. Az ikrek, akikkel előre vittem a tudományt, szintén nekem köszönhetik az életüket”, meri állítani. Rolf ferde pillantást vett rá. Mengele megpróbálja elmagyarázni a szelekciós elvét: egy katonai kórházban nem minden sebesültet lehet megműteni. Van, akinek meg kell halnia, ilyen a háború, ilyenek az élet törvényei, csak a legerősebbek maradnak fenn. Amikor megjöttek a konvojok, tele voltak élőhalottakkal. Mi legyen velük? Auschwitz nem menhely volt, hanem munkatábor, magyarázza Mengele: inkább megkímélte őket az ezredik szenvedéstől azzal, hogy a halálukat választotta. „Hidd el, nem volt mindig könnyű. Érted?” Nem, Rolf nem érti, egyáltalán nem érti, de nem ellenkezik az apjával. Ha hagyja beszélni, Mengele talán végre elejt egy vallomást, a megbánás valami jelét. „Engedelmeskedtem a parancsoknak, mert szerettem Németországot, és mert ez volt a Führer politikája. A mi Führerünké: jogilag és erkölcsileg is teljesítenem kellett a küldetésem. Nem volt más választásom. Nem én találtam ki Auschwitzot, sem a gázkamrákat és a krematóriumokat. Csak egy fogaskerék voltam a többi között. Ha történt is néhány túlkapás, én nem vagyok felelős érte, én...” Rolf feláll, hátat fordít az apjának, már nem hallgatja meg. A koponyáját dörzsölgetve kinéz az ablakon a labdázó gyerekekre.

72.

„És a zsidók, mit ártottak neked a zsidók?”, kérdezi, miután visszaül elé. Mengele újra biológiáról, kiirtandó bacilusokról, mikrobákról és lárvákról beszél. A falon szaladó nagy szúnyogra mutat. „Le fogjuk csapni, mert fenyegeti a környezetünket és betegségekkel fertőzhet meg, ha megcsíp. Ugyanez érvényes a zsidókra.” Rolf lehunyja a szemét. Menekülni szeretne, de ráparancsol az apjára, hogy ne mozduljon, még nem végeztek, a szúnyog várhat. „Sosem éreztél szánalmat a gyerekek, a nők, az öregek iránt, akiket gázkamrába küldtél? Nem bántál meg semmit?” Mengele rosszindulatú pillantást vet a fiára, aki úgy látszik, semmit sem értett meg. „A szánalom nem értelmezhető kategória, hiszen a zsidók nem tartoznak az emberi fajhoz, mondja. Hadat üzentek nekünk, évezredek óta az északi faj vesztére törnek. Ki kellett irtani őket. Később a fiúk férfiak lettek volna, a lányok bosszúszomjas anyák. A túlélők megmérgezik Németországot, és Izrael a világbékét fenyegeti. Tudnod kell azt is, Rolf, hogy a lelkiismeret beteges érzés, elkorcsosult lények találták ki, hogy meggátolják a cselekvést, és megbénítsák a cselekvőt”, folytatja Mengele. Azért nem állt a bíróság elé, mert a bírók csak önkényes igazságosztók, bosszúállók.

Beesteledett Eldoradóban. Mengelék csendben vacsoráznak. A fiú az apját figyeli, ezt az idegent, ahogy kéjesen a tojássárgájába meríti a kenyerét. Spenótdarabkák ragadtak a bajszára. „Gyilkoltál, papa? Megkínoztál és a tűzbe vettedél újszülötteket?”, kérdezi hirtelen Rolf. Mengele kihúzza magát, lesújtó pillantással méri végig. Megesküszik, hogy soha nem ártott senkinek, csak a katona és a

tudós kötelességét teljesítette. Amikor egy pilóta kioldja a bombáit egy ellenséges város fölött, a közösség nem hibáztatja, épp ellenkezőleg, hősként tekint rá. Akkor ellene miért acsarognak? És különben is, a németek sosem tiltakoztak, és a pápa sem. Ez igazságtalanság és aljasság!, állítja Mengele. A nép sebészeként az árja faj örökkévalóságáért és a közösség javáért tevékenykedett. Az egyén nem számít.

A vénember vörös fejjel hirtelen felpattan és üvölteni kezd. „Te, az egyetlen fiam, minden szemétséget elhiszel, amit írtak rólam! Kispolgár vagy, hagytad, hogy az idióta nevelőapád, a jogi tanulmányaid és a média befolyásoljon, mint az egész rohadt generációd. Ez a történet túl magas nektek, úgyhogy hagyjátok békén az elődeiteket, és tiszteljétek őket. Semmi rosszat nem tettem, Rolf, hallod?”

Vége. Két nap és két éjszaka folyamatos beszélgetés után Rolf feladja. Az apja makacs, gyógyíthatatlan és ártó ember, háborús bűnös, aki nem mutat megbánást az emberiesség ellen elkövetett bűneiért. Igen, vége, mondja magában Rolf, az ottléte többi részének már nincs jelentősége, a séták, a fényképezkedés Bossertékkal, a piknik a Bertioaga strandon mind csak tettetés. A tervezettnél hamarabb elutazik. A reptéren az apja odasúgja, hogy reméli, hogy még viszontlátja.

Rolf elindul a tranzit felé.

73.

Mengele győzelemként élte meg a fia látogatását, a viharos kezdetek után felmentő ítéletnek vélte az utolsó napok nyugalalmát. Erőt merített Rolfból, de a fia négy, öt, hat nappal az elutazása után még mindig nem jelentkezett, hogy rendben hazaérkezett. Letartóztatták Rióban? Vagy amikor megérkezett Németországba? Mengele megpróbálta lebeszélni, hogy a saját útlevelét használja hazafelé. Kétségbeesett leveleket ír neki, falja az újságokat, szorongva hallgatja és nézi a híreket, lehet, hogy a Halál Angyalának fiát elkapták Brazíliából hazatérve? Mengele a körmét rágja, emészti az aggodalom, amíg Sedlmeier egy hónappal később meg nem nyugtatja. Rolf látogatása tehát semmit sem ért. A kis rohadék. Mengele vérig sértődik; újra eluralkodik rajta az üresség, a rosszkedv. Bossert azt javasolja, költözzön kellemesebb környékre, de nem akarja elhagyni Eldoradót, ahol soha senki nem keresné a világ legfélelmetesebb háborús bűnösét. Különben sincs sem ereje, sem kedve új környékkel ismerkedni.

Ráadásul Eldoradóban ott van Elsa. Elsa, aki nap mint nap babusgatja, anyáskodik felette, Elsa, akivel Mengele megismerteti a klasszikus zenét, a latint és a görögöt, Elsa, akinek kendőket, arany karkötőt és más értékes tárgyakat ajándékoz, hála Karl-Heinz pénzének és a São Pauló-i garzon eladásából származó bevételének. Szenved, amikor délután elköszön a házvezetőnő, miután a fürdőszobátükör előtt lábujjhegyen állva kirúszozta magát, hogy más férfiakkal találkozzon. Amikor reggel Elsa kávéfőzőt főz, mintha Irenét látna, hátulról hasonlít egymásra a két nő karcsú

combjával, kontyba feltűzött szőke hajával. Elsa kedveli don Pedrót, aki az apjára emlékezteti, akit tizenöt évesen veszített el. Don Pedro jó hozzá, olyan más, mint azok a kapatos vadak, akik körülötte sündörögnek a környéken.

Don Pedro elkíséri a nővére esküvőjére. A családi fotón nem hajlandó szerepelni, de örömmel táncol a lánnyal, magához szorítja kecses testét, érzi zöldcitrom- és cachaçaillatú leheletét. Megkívánja: nem sokkal éjfél előtt Mengele azt mondja, rosszul érzi magát, hirtelen megfájdult a dereka és nyilall a lába, csak hogy Elsa hazakísérje.

Elsa megmasszírozza don Pedro aszott testét. A jobb combja fáj. Amikor a lány zavartan oda teszi a kezét, Mengele a nemi szervéhez húzza. Elsa tiltakozik, „a rend kedvéért”, gondolja Mengele, és megszorítja a csuklóját, Elsa engedelmeskedik, szeretne don Pedro kedvére tenni, és megérinti a péniszét, gyengéden simogatni kezdi, erősebben dörzsöli, de nem merevedik meg, éppen ellenkezőleg, visszahúzódik, mint egy csiga, Mengele erősködik, „gyengéden”, „gyorsabban”, de nem jön az erekció. Katasztrófa. A házvezetőnő a haját simogatja és ringatja, mint egy gyereket: igen, szívesen alszik ma éjjel don Pedro mellett az ágyban.

Másnap reggel Mengele felajánlja, hogy Elsa költözzön hozzá. Elsa nemet mond. „Nem úgy van az, don Pedro, mit szólna a szomszédság, és az anyám? Szegény, de köztisztelőben álló család vagyunk.” Vagy egy feltétellel: ha feleségül veszi.

74.

„Nem, az lehetetlen, lehetetlen”, dadogja Mengele tehetetlenül, és könnyekben tör ki. Szeretné, ó, imádná, ha ez a gyengéd és figyelmes nő a felesége lenne, és megosztaná vele utolsó éveit, de nem mondhatja el neki, hogy halálosan félne bemutatni Gerhard igazi hamis papírjait az eldoradói anyakönyvvezetőnek. Elsa is sírva keresztet vet, háromszor egymás után, és a kezébe temeti az arcát. Ha don Pedrónak nincs mondanivalója, ha annyi fáradságot sem vesz, hogy magyarázatot adjon, elmegy, nem kurva ő. Don Pedro rendes ember, de új házvezetőnő után kell néznie.

Az öreg náci nem hagyhatja, hogy utolsó szövetségese is elhagyja. Felkeresi az anyját, megesküszik, hogy megemeli Elsa bérét, és a lehető legjobb életet biztosítja neki, elszoruló mellkasa előtt összetett kézzel térdre ereszkedik: könyörög, hogy győzze meg a lányát, hogy menjen vissza hozzá dolgozni. „Akkor vegye feleségül.” Átkozott konvenciók! Rohadt katolikusok! Mengele kétségbeesik. Zaklatni kezdi őket, a házuk körül járkál, virágot küld, sírdogál, könyörög, jajgat. Határozottan furcsa öreg ez a don Pedro. Az anya azt mondja a lányának, biztosan elment az esze, és azt javasolja, maradjon távol tőle. 1978 októberében Elsa bejelenti Mengelének, hogy férjhez megy, most már hagyja békén. Mengele összeomlik, kéri, hogy gondolja meg magát, soha egyetlen férfi sem fog úgy gondoskodni róla, mint ő, de Elsa nem törődik vele. „Akkor hamarosan meghalok”, suttogja don Pedro.

Elsa távozása a kegyelemdőfés.

Mengele törékeny egészsége gyors romlásnak indul, hiába jön új

házvezetőnő, Inez, aki beköltözik a ház végében álló kis bódéba. Csalánkiütés, övsömör, májproblémák, a teste feladja. Nincs étvágya, láthatóan fogy, az élete értelmét veszítette, kínszenvedés a magány, minden csatáját elvesztette, írja Sedlmeiernek, és mivel mindenki elhagyta, ez alkalommal kész az öngyilkosságra. Borzalmasak az éjszakái, félelmek gyötrik, elszorítják a torkát, éles a fájdalom, mintha megfulladna. Lefekvés előtt térden állva, csukott szemmel mondja el a latin imát, amelyet az apja mondogatott neki, hogy megnyugtassa: *procul recedant somnia, et noctium phantasmata*, a rossz álmok távozzanak, és minden éji képzelet. Semmi nem mentheti meg azonban a lelkét, nem csitíthatja el a félelmeit. Mengele nem bír aludni. Mint egy gyerek, megkéri Inezt, hogy hagyja égve a lámpát a nappaliban, és bemegy hozzá jó éjt kívánni, ha Inez hajlandó lenne vele aludni, végre pihenhetne néhány órát. Néha hangokat hall, és egész éjjel bolyong a házban, akár a szellemeket hajszó alvajáró. Meglegyinti az örület szele. Nappal nekiütközik a bútoroknak és magában motyog, Rolf, Irene, papa. Annyi ereje sincs, hogy Bossertéknél ünnepelje a karácsonyestét. Amikor Musikus 25-én délelőtt beugrik egy kis hússal és süteménnyel, halottsápadtan fekszik ürülék- és vizelettócsában. Az éjjeliszekrényen egy doboz kúp, levágott körömdarabok, egy üdvözlőlap. Sedlmeier minden jót kíván 1979-re, és megírja, hogy néhány hónapja nagypapa lett. Rolf nem értesítette a fia születéséről.

Januárban kánikula tör São Paulóra. Bossert felveti Mengelének, hogy hagyja ott a kunyhóját, és az óceán partján, a bertiogai nyaralójukban keressen felfrissülést: a gyerekek örülnének, ha újra velük lenne a nagybátyjuk. 1979. február 7-én Mengele felszáll egy a santosi kikötőbe induló buszra. Musikus a buszállomáson várja.

Összetörve, rettenetes hangulatban érkezik meg, annyira fáradt, hogy nem is ebédel, bezárkózik a szobájába, és lefekszik.

Mengele álmodik. Napok és éjszakák óta először Mengele álmodik.

75.

Ködbe vesző erdő, sötétbe burkolózó táj, sírás, sóhajok, többféle nyelv, szörnyű argó. Meztelen gyerekek, nők, férfiak tömege, legyek és darazsak gyötrik, fekete ördögök kísérik őket. A foglyok közt van Eichmann, Rudel, Stammer Gitta és Géza, Von Verschuer, a gátlástalan genetikus, és az egész gүнzburgi klán, a szent család, apa, anya, fivérek, feleségek, gyerekek és unokaöcsök, mindannyian egymást sértegetve tolják maguk előtt gránit terhüket. Hatalmas máglya készül. Kecskébakok és majmok húznak fával megrakott talicskákat, zenekar hangol. Egy színpadon egy kócos boszorkány a csillagokkal és fenyegető hófelhőkkel teli ég felé emelt karral szónokol a menetnek. A karnevál előestéje van, megidézik Germania istennőt.

„Mengele!”, kiáltja két tompa hang, „Mengele!”. Visszafordul: két rongyos férfi nézi meredten. Azonnal felismeri az apát és a fiút, akiket megfőzetett Auschwitzban, a púpost és a sántát, az egyszerű lódízi zsidókat. Felé indulnak, és a hófehér köpenyes öreg doktor halántékának szegezik a pisztolyukat. Mengele reszket, letérdel, könyörög. A púpos elneveti magát, a sánta a Tosca egyik áriáját fütyüli.

76.

Kimerülten, izzadságban úszva ébred, kalapál a szíve, egész testében remeg, érzi, hogy halálos utazása végére ér ezen az 1979. február 7-i napon.

Hátfájdalmai ellenére sikerül felkelnie, fürdőnadrágot vesz, felöltözik és kimegy. Nem iszik, nem eszik. Lemegy a nyaraló alatt elterülő partra. Bossert integetve hívja. Lefekszik a napernyő alá? Kér egy pohár limonádét, egy tőkehalas táskát? Mengele inkább azt javasolja, sétáljanak a parton. Fedetlen fejjel, meztelen felsőtesttel, kábultan lépked a vakító napsütésben, oda sem figyel Bossert banális csevegésére. Kifulladt, szédül; le kell ülnie egy kőre. Csend van, mintha félbeszakadna minden, a gyerekek kiáltásai, egy madár repte, a hullámok, a sós, forró tengeri szél, amely tölcsérekké kavarja az arany homokot. És Mengele hirtelen beszélni kezd, zavarosan, töredezetten, a szüleiről és Günzburgról, és a horizontot bámulja. Az lenne az álma, hogy hazamegy, és ott éli meg utolsó napjait, mondja Bossertnek. Meleg van és belehal a szomjúságba.

Egyszerűen meghal. Valamiféle sötét erő hatására egyedül, lehajtott fejjel belegázol a türkizkék vízbe, lebeg, már nem érzi sajgó testét, tönkrement szerveit, a hullámok a nyílt víz felé sodorják, de hirtelen sovány nyaka megfeszül, állkapcsa összeszorul, tagjai, élete megdermed, Mengele hörög, sirályok csapkodnak a szárnyaikkal és lebegnek vidáman rikoltozva, Mengele megfullad. Még lélegzik, amikor Bossert a hullámokkal küszködve a part felé vonszolja, de már csak a holttestét húzza ki a homokra.

„Pedro bácsi meghalt!”, kiált fel Liselotte és a gyerekek. Pedro bácsi

az óceán végtelenjében halt meg, a brazil napsütésben, alattomban, anélkül hogy megszámíthatatlan bűne miatt szembenézett volna az emberek igazságszolgáltatásával és az áldozataival.

Másnap Mengelét az álneve alatt temetik el Embuban. Bossert, aki kórházba került, nincs ott a temetésen. Csak a felesége, a temető igazgatója és egy alkalmazottja kíséri a sírba „Wolfgang Gerhardt”.

EPILOGUS

A fantom

77.

Azon az 1985. január 27-i napon havazik Auschwitzban. A túlélők között, akik azért jöttek el, hogy megemlékezzenek a tábor felszabadulásának negyvenedik évfordulójáról, az egyik csoport ötven-hatvan éves púposokból, ikrekből, törpékből, nyomorékokból áll. Mengele emberi állatkertjének megmaradt tagjai a világ minden tájáról érkezett kamerák előtt igazságot követelnek, és felszólítják a kormányokat, hogy végre fogják el a kínozójukat. „Tudjuk, hogy él. Meg kell fizetnie.”

Többségük Izraelbe repül Lengyelországból. Február 4-én megkezdődik a háborús bűnös jelképes pere a Jad Vasem Holokauszt-emlékközpontban, Jeruzsálemben. Az Eichmann-per egykori főügyésze elnököl a bíróságon. Mengele kísérleti nyulai három estén át folyamatosan tanúskodnak szenvedéseikről. A cigány ikrek egyik blokkjának egykori női őre is visszaemlékezik. Miután egy iker fiú spermáját befecskendezte egy iker lány méhében, abban a reményben, hogy ikrek születnek, Mengele megállapítva, hogy csak egy gyerek fogant, kitépte a magzatot a méhből és a tűzbe vetette. Egy asszony szinte kábulatban meséli, hogy meg kellett ölnie egyhetes kislányát. Mengele megparancsolta, hogy kössék le a mellét, hogy elválasszák a gyereket: tudni akarta, meddig él egy csecsemő táplálék nélkül. Az anya hallotta a kisbaba folyamatos sírását, és végül morfiuminjekciót adott be neki, amelyet egy zsidó orvostól kapott. Nők mesélnek arról, hogy SS-tisztek élő csecsemők koponyáját verték szét puskatussal, és leírják a falat, amelyre mintha csak pillangók lennének, szemeket tűztek ki

Mengele szobájában. A vallomásokról készült felvételeket az egész világban bemutatják, hatalmas a visszhang: még véget sem ér a per, az amerikai igazságügy-miniszter a teljes anyag újravizsgálatát és a bűnös elfogását követeli a Los Angeles-i Simon Wiesenthal Központ nyomására, amely nyilvánosságra hoz egy a titkosítás alól feloldott kémelhárítási anyagot, amelyből kiderül, hogy az amerikaiak 1947-ben elfogták Mengelét. Pontatlan az információ, de hatalmas hullámokat ver: az amerikaiak szökni hagyták a Halál Angyalát? Éltek a szolgálataival, mint annyi más náciével is a háború után? A Carter-kormányzat létrehoz egy speciális nyomozó hivatalt, amelynek feladata az Egyesült Államokban élő náci bűnösök felkutatása és a nyomozás koordinálása. Rendelkezésére áll a CIA, az NSA, a külügyminisztérium, a védelmi minisztérium, az amerikai szuperhatalom korlátlan forrásai. Két nappal később, február 8-án Izrael bejelenti, hogy folytatja a hajszát, és egymillió dollárt ajánl fel annak, aki feladja Mengelét. Csillagászati összegeket ér el a fejére tűzött jutalom: a Simon Wiesenthal Központ és a *Washington Times* fejenként egymillió dollárt tesz hozzá, az NSZK egymillió márkát... Mengele negyven évvel a háború vége után hárommilliónégyszázezer dollárt ér. Amerika, Izrael és az NSZK megállapodik, hogy egyesítik erőiket, és megosztják egymással az információikat. Újságírók és kalandorok lepik el Günzburgot és Dél-Amerikát; a média folyamatosan közvetíti a huszadik század végének legnagyobb embervadászatát. Szellemre vadásznak, de ezt akkor még nem tudja a világ.

A nyugati világon végigsöpör a *holokauszt* hulláma. Az 1970-es évek végén készült sorozat, Meryl Streeppele és James Woddszal a főszerepben több tízmillió háztartásban tudatosította az európai zsidók kiirtását. Hatalmas a sokk, jelentős a felindulás, a kifejezés

bekerül a köztudatba, a táborok túlélői végre megszólalnak. Németországban a náciizmus kádereinek és végrehajtóinak generációja már nyugdíjba ment, megkezdődhet a hivatalos emlékezet fájdalmas munkája. Az Egyesült Államokban a holokauszt erkölcsi referenciapont lesz. A kongresszus jóváhagyja egy múzeum építését Washingtonban; huszonkét további követi az országban. Claude Lanzmann befejezi a *Shoah*-t.

Most már el kell fogni a szörnyeteget, bíróság elé kell idézni „a náci kegyetlenség jelképét”, mondta a Jad Vasem bíróságának elnöke, az Eichmann-per főügyésze. Az utóbbi években is tovább terjedtek a legkülönösebb információk, tovább dagadt a mítosz, a „Herr Doktor” megfoghatatlan. Bár Paraguay 1979-ben végül megvonta az állampolgárságát, sokan úgy gondolják, hogy még mindig ott él, Stroessner elnök pribékjeinek védelmében. 1985 májusában Beate Klarsfeld az asuncióni elnöki palota ablaka alatt tiltakozik. Simon Wiesenthal állítása szerint Mengele Chile, Bolívia és Paraguay között hajózik; Izrael szerint Uruguayban rejtőzik. A *New York Post* Westchesterben, egy ortodox jesiva mellett, New Yorktól nem messze talált rá. Henrique Wollman álnéven, drogbáróként közvetít Dél-Amerika és az Egyesült Államok között, és Miamiban majdnem letartóztatták. A *brazíliai fiúk* című film sikerének hatására, amelyben Gregory Peck a legendák Josef Mengelét játssza el – egy neonáci összeesküvésben kilencvennégy kis Adolf Hitlert klónozott, hogy felépítsék a Negyedik Birodalmat –, egy mese szerint ő rejtőzik a dél-brazil kisváros, Cândido Godói megszaporodott szőke ikrei mögött.

78.

Günzburgban a két unokatestvér, Karl-Heinz és Dieter aggódik. A jogi és médiavihar a céget is fenyegeti, újságírók táboroznak a gyár és az otthonuk előtt, a beígért jutalom megoldhatja kapzsi dél-amerikai cinkosaik nyelvét. Hat éve tartják a hallgatási megállapodást. Az apja halála után Rolf visszatért Brazíliába, összeszedte a holmijait, a levelezését és a jegyzeteit. Bőségesen megjutalmazta Bossertéket hűséges szolgálataikért, és nekik adta az eldoradói ház felét. A másik felét Stammerékra íratta, akik azonnal eladták Bossertéknek. A két család megesküdött, hogy sosem adja ki Pedro bácsi halálának titkát. A günzburgi klán is összezárt, semmit sem mondtak, a halálhír bejelentése kényelmetlen kérdéseket vetett volna fel, fény derülne rá, hogy rendületlenül támogatták a szökevényt, az pedig nagyon rossz reklám lenne a cégnek. Mengeléeék szó nélkül nézték végig a túlélők, a kormányok és a náciবাদászok hiábavaló erőfeszítéseit a bűnös elfogására. Rolf a benne rejlő ellentmondásokhoz híven az apja szövetségeseire tekintettel hallgatott. Bár gyűlöli az unokatestvéreit, ő is azt remélte, hogy sosem találják meg az apja maradványait, és az idő elnyeli Mengelét. Egymás után tűnnek el a kompromittáló tanúk, Gerhard rég meghalt, Rudel és Krug 1982-ben.

1985 telének végén azonban Mengeléeék kénytelenek taktikát váltani. Túlságosan erős a nyomás, cikkek vádolják a céget, amelyről gyanítják, hogy a szökésben lévő bűnös svájci bankszámláját táplálta. Márciusban Dieter interjút ad egy nagy amerikai tévécsatornának. Tagadja, hogy bármilyen kapcsolatuk is lett volna a

nagybátyjával azóta, hogy Argentínába menekült, kisebbíti a bűneit és feltételezi, hogy meghalt („a mi családukban fiatalon halnak az emberek”), Mengele hetvennégy éves lenne. Tévedés ne essék, semmilyen információja nincs róla. A beszámolója csak tovább hizlalja a spekulációkat: Mengele természetesen él, az unokaöccse csak félre akarja vezetni az embereket, most, hogy minden titkosszolgálat és rendőrség őt keresi, meg kell sokszorozni az erőfeszítéseket. Rolf haragszik Dieterre, amiért nem szólt neki az interjúról. Március végén a három unokatestvér Günzburgban találkozik. Dieter azt javasolja, hogy ássák ki a maradványokat az embui temetőből, vigyék vissza őket Németországba, és egy névtelen levéllel tegyék le a csontokat a kutatásért felelős főügyész ajtaja elé: „Ezek itt Josef Mengele maradványai.” Rolf nemet mond. Teljes hallgatást akar. Egy kis szerencséivel sosem találják meg a csontvázat.

Megfordult azonban a szerencse. 1984 őszén a hűséges Sedlmeier elengedett néhány bizalmas megjegyzést egy fekete-erdei vacsorán, ahol a friss nyugdíjas a feleségével pihent. Kellemes este volt, bőséges alkohollal, és az ördög segédje elszólta magát: elmesélte egy barátjának, hogy folyamatosan küldte a pénzt Mengelének. A férfi a rendőrséghez fordult, amely kiadta a házkutatási parancsot: 1985. május 10-én a német főügyész Frankfurtban tájékoztatja amerikai és izraeli kollégáit a küszöbönálló lépésről. Ez alkalommal távol tartják a günzburgi rendőrséget, így nem tudják értesíteni az érintettet.

A hónap végén rendőrök vizsgálják át a pazar Sedlmeier-villát. A felesége gardrójában találnak egy noteszt kódolt címekkel és telefonszámokkal, megtalálják Mengele, Bosserték és Stammerék fénymásolt leveleit. Bossert egyik levele a nagybácsi halálát jelenti

be. Sedlmeier nem hajlandó együttműködni, házi őrizetben marad, amíg a rendőrség megfejtí a noteszt. Az adatok Brazíliára mutatnak; értesítik a São Pauló-i rendőrséget, amely négy napon át, napi huszonnégy órában figyeli Bossertéket és Stammerékat. Mengelének nincs nyoma. Június 5-én hajnalban behatolnak Bosserték házába.

Egy komód fiókjában talált, a bajszos öregről készült fényképek, töredékek, csecsebecsék bizonyítják a család kapcsolatát Mengelével. Bosserték hamar beszélni kezdenek: Mengele meghalt, az embui temetőben van eltemetve, Wolfgang Gerhard néven. Másnap Stammer Gitta keményebbnek bizonyul: igen, felismeri a férfit a képen, Peter Hochbichler az, a svájci, aki sokáig velük élt a farmjukon, Gerhard mutatta be nekik. Josef Mengelét nem ismeri. Gézát nem hallgatják ki, ázsiai körúton van.

Ugyanaznap a világ másik végén kiszivárogo a sajtóba a szenzációs hír: a *Die Welt* című napilap címlapján, öt hasábján jelenti be, hogy Brazíliában megtalálták Mengele holttestét. Hatodikán kamerák, fényképezők és mikrofonok erdeje veszi körül a rendőrséget és Bossertéket, akik Gerhard sírjának exhumálására érkeztek az embui temetőbe. Kiássák a földet, kiemelik a koporsót, leveszik a fedelét, végre előtűnik a csontváz. A São Pauló-i igazságügyi orvosszakértői laboratórium igazgatója úgy tartja fel a koponyát, mintha egy évszázadok óta keresett mitológiai hüllő fossziliáját találta volna meg, a szörnyeteg igazi arcát, sár színe van, férgek nyüzsögnek benne; hiúság, a halál diadalt aratott feletted.

A legjobb orvosszakértők sietnek Brazíliába, hogy azonosítsák a maradványokat. Az izraeliek és Klarsfeldék szkeptikusak. Miért hallgatott volna a család hat éven át? Miért nehezítette meg ennyire a saját életét? És miért derült ki most? Biztosan ez is csak egy újabb

ködösítés, hogy Mengele békében élvezhesse utolsó éveit. Wiesenthal sem hiszi el a halálhírt, ez már a hetedik alkalom, hogy a háborús bűnös meghal, egyszer meghalt az orosz fronton, kétszer Paraguayban, egyszer Brazíliában, egyszer Bolíviában, egyszer pedig Portugáliában, ahol nemrég öngyilkos lett.

Eközben a szakértők megállapítják a holttest vércsoportját, megvizsgálják a hajszálát, a bajuszát, ujjlenyomatot vesznek, megméri a csontokat és a két középső foga közötti rést, tanulmányozzák a csigolyákat, a combcsontot, egy lukat az arcán, a homlok kiugrását, összevetik Mengele fiatal- és öregkori fényképét, átnézik az SS anyagát, amely említést tesz egy medencetörésről, amely egy auschwitzi motorbalesetben keletkezett. Rolf elhatározza, hogy megtöri a hallgatást. Először úgy tervezi, hogy eladja a *Stern* magazinnak a leveleket, a jegyzeteket és a fényképeket, amelyeket az apjáról készített brazil utazása során, de végül ingyen átadja őket a *Bunténak*, a nagy példányszámú képes újságnak. A bevételeket a koncentrációs táborok túlélőinek szervezetei kapják. A június 18-i szám címlapján a nyugatnémetek hosszú, hegyes gallérú ingben, szalmakalappal a fején láthatják Mengelét.

A cikkből kiderül, hogy a családja tudta, hol rejtőzik, és élete végéig támogatta anyagilag. Rolf rövid nyilatkozatban erősíti meg, hogy az apja 1979-ben meghalt Brazíliában, és mélységes együttérzéséről biztosítja az áldozatokat és hozzátartozóikat. Azért nem fedte fel a halálhírt, mert tekintettel volt azokra, akik segítették az apját. Az anyagiakról egy szót sem ejt; Dieter, Karl-Heinz és Sedlmeier hallgatásba burkolózik.

Június 21-én a rendőrség sajtótájékoztatót tart a São Pauló-i főparancsnokságon. Az orvosszakértők elfogadható tudományos bizonyossággal megállapították, hogy az Embuban talált holttest

Josef Mengelée.

79.

1992-ben DNS-tesztek erősítették meg a szakértők véleményét.

Ugyanabban az évben Németország, Izrael és az Egyesült Államok végleg lezárta a Mengele-aktát.

Maradványait a São Pauló-i Igazságügyi Orvosszakértői Intézet egyik szekrényében őrizték meg. A család nem kérte ki őket. Mengele sírhely nélkül marad.

Dietert, Karl-Heinzet és Sedlmeiert sosem vonták felelősségre, ahogyan Rolfot sem. Németországban a bűnpártolás öt év után elévül.

A Mengele Agrartechnik vállalat az 1985. júniusi leleplezés után hanyatlásnak indult. 1991-ben már csak hatszázötven alkalmazottja volt, szemben az öt évvel azelőtti kétszer annyival. Abban az évben eladták a céget. 2011-ben végleg megszűnt a márka.

Dieter és Karl-Heinz 2009-ben alapítványt hozott létre a gүнzburgi szegények megsegítésére, hogy visszaadjanak valamennyi csillogást a névnek, amelyhez „az elmúlt években negatív megítélés társult”, nyilatkozta Dieter az *Augsburger Allgemeinének*.

Josef Mengele jegyzeteit és emigrációban írt naplóját árverésen értékesítették az Egyesült Államokban, kétszáznegyvenötezer dollárért keltek el 2011-ben. Mind az eladó, mind a vevő személye titokban maradt.

Rolf Mengele Münchenben él, ügyvédként dolgozik. Felvette a felesége nevét.

2008-ban egy izraeli lapnak adott interjúban arra kérte az izraeli népet, hogy ne gyűlöljék az apja által elkövetett bűnökért.

80.

Mengele csontjait 2016-ban a brazil orvostudományra
hagyományozták.

81.

A São Pauló-i Egyetem orvostanhallgatói gyakorolnak a maradványain: így ér véget Josef Mengele bolyongása, több mint hetven évvel a háború vége után, amely tönkretett egy művelt, kozmopolita kontinenst, Európát. Mengele, egy gátlástalan, lélektelen ember története, akit átjár egy mérgező, gyilkos ideológia a modernitás betörésétől felkavart társadalomban. Gond nélkül megszedíti a fiatal, ambiciózus orvost, kihasználja közepszerű hajlamait, a hiúságot, féltékenységet, pénzt, míg rá nem veszi, hogy aljas bűnöket kövessen el, és igazolva is lássa őket. Minden második vagy harmadik generációnál, amikor az emlékezet elhalványul, az előző vérengzés utolsó szemtanúi eltűnnek, a józan ész visszavonulót fúj, és új emberek lépnek fel, hogy újra elterjesszék a kórt.

A rossz álmok távozzanak, és minden éji képzelet.

Vigyázat, az ember hajlítható, nem szabad megbízni benne.

FORRÁSOK ÉS BIBLIOGRÁFIA

Ez a könyv Josef Mengele dél-amerikai történetét beszéli el. Néhány

homályos zónát bizonyára sosem sikerül majd megvilágítani. Csak a regényforma tette lehetővé számomra, hogy a lehető legközelebb kerüljek a náci orvos baljós útjához.

A könyv megírásához elutaztam Günzburgba, Argentínába és Brazíliába, ahol felkerestem a Santa Luzia farmot Serra Negra közelében.

A számos tanulmányozott mű közül néhány alapvető fontosságú volt a könyv megírásához. Először is Nyiszli Miklós könyve, a *Médecin à Auschwitz*. Julliard, 1961 (magyarul megjelent: *Dr. Mengele boncolóorvosa voltam az auschwitzi krematóriumban*. Magvető Kiadó, Budapest, 2016). A következő műveket említeném még meg: Ulrich Völklein: *Josef Mengele, der Arzt von Auschwitz*. Steidl, 2003; Gerald Astor: *The Last Nazi*. Sphere Books, 1986; és Sven Keller: *Günzburg und der Fall Josef Mengele*. Oldenbourg, 2003. Utolérhetetlen információforrás és véleményem szerint máig a legjobb Mengele-életrajz Gerald L. Posner – John Ware: *Mengele, The Complete Story*. Cooper Square Press, 2000. Az 1980-as években Posner és Ware betekínthetett a szökevény orvos naplójába. Perón Argentínájával és náci háborús bűnösöket befogadó politikájával kapcsolatban megkerülhetetlen Uki Goñi: *La Autentica Odessa*. Paidós Iberica, 2002 és Bettina Stangneth: *Eichmann Before Jerusalem*. The Bodley Head, 2014. Johann Chapoutot *La Loi du sang* című műve (Gallimard, 2014) nagy segítségemre volt, hogy megértsem a náci világképet.

- Alighieri, Dante: *La Divine Comédie: l'Enfer*. Flammarion, 2004
- Arendt, Hannah: *Responsabilité et jugement*. Payot, 2005
- Astor, Gerald: *The Last Nazi*. Sphere Books, 1986
- Bar-Zohar, Michel: *Les Vengeurs*. Fayard, 1968

- Bascomb, Neal: *La Traque d'Eichmann*. Perrin, 2010
- Bernand, Carmen: *Histoire de Buenos Aires*. Fayard, 1997
- Bernand, Carmen: *Buenos Aires 1880–1936, Un mythe des confins*. Autrement, 2001
- Binet, Laurent: *HHhH*. Grasset, 2010
- Buch, Esteban: *El pintor de la Suiza argentina*. • Editorial Sudamericana, Buenos Aires, 1991
- Camarasa, Jorge: *Le Mystère Mengele*. Robert Laffont, 2009
- Chapoutot, Johann: *La Loi du sang*. Gallimard, 2014
- Chatwin, Bruce: *En Patagonie*. Grasset, 2002
- Clair, Jean: *La Barbarie ordinaire, Music à Dachau*. Gallimard, 2001
- Clair, Jean: *Hubris*, Gallimard, 2012
- Conrad, Joseph: *Au coeur des ténèbres*. Flammarion, 1989
- Conze, Eckart – Frei, Norbert – Hayes, Peter – Zimmermann, Moshe: *Das Amt und die Vergangenheit*. Blessing, 2010
- Crasnianski, Tania: *Enfants de nazis*. Grasset, 2016
- Cymes, Michel: *Hippocrate aux enfers*. Stock, 2015
- De Luca, Erri: *Le Tort du soldat*. Gallimard, 2014
- Deshayes, Eric: *Au-delà du rock, la vague planante électronique et expérimentale allemande des années 70*. Le Mot et le Reste, 2007
- Deshayes, Eric: *Kraftwerk*. Le Mot et le Reste, 2014
- Dix, Otto: *La Guerre*. Gallimard, 2015
- Dorleac, Laurence Bertrand: *Contre-déclin*. Gallimard, 2012
- Engelmann, Reiner: *Der Fotograf von Auschwitz*. Random House, 2015
- Finchelstein, Federico: *Transatlantic Fascism*. Duke University Press, 2010
- Foldenyi, Laszlo F.: *Mélancolie, essai sur l'âme occidentale*. Actes

Sud, 2012

- Fontenaille-N'Diaye, Elise: *Blue Book*. Calmann-Levy, 2015
- Frei, Norbert: *Adenauer's Germany and the Nazi Past*. Columbia University Press, 2002
- Gombrowicz, Witold: *Trans-Atlantique*. Denoel, 1976
- Gombrowicz, Witold: *Pérégrinations argentines*. Christian Bourgois, 1984
- Greene, Graham: *Voyages avec ma tante*. Robert Laffont, 1970
- Grossman, Vassili: *Années de guerre*. Autrement, 1993
- Guez, Olivier: *L'Impossible Retour, une histoire des juifs en Allemagne depuis 1945*. Flammarion, 2007
- Haddad, Lise – Dreyfus, Jean-Marc: *Une médecine de mort*. Vendémiaire, 2014
- Hodges, Donald C.: *Argentina's «Dirty War»*. University of Texas, 1991
- Ingrao, Christian: *La Promesse de l'Est*. Le Seuil, 2016
- Kafka, Franz: *La Métamorphose*. Le Livre de poche, 1989
- Kauffmann, Jean-Paul: *La Chambre noire de Longwood*. La Table Ronde, 1997
- Keller, Sven: *Günzburg und der Fall Josef Mengele*. Oldenbourg, 2003
- Kerr, Philip: *Une douce flamme*. Editions du Masque, 2010
- Kershaw, Ian: *L'Europe en enfer (1914–1949)*. Seuil, 2016
- Kertesz, Imre: *Kaddish pour l'enfant qui ne naîtra pas*. Actes Sud, 1995
- Klarsfeld, Beate – Klarsfeld, Serge: *Mémoires*. Fayard–Flammarion, 2015
- Laignel-Lavastine, Alexandra: *Esprits d'Europe*. Calmann-Levy, 2005

- Langbein, Hermann: *Hommes et femmes à Auschwitz*. Tallandier, 2011
- Levy, Alan: *Nazi Hunter, The Wiesenthal File*. Constable & Robinson Ltd., 2002
- Liebermann, Herbert: *La Traque*. Seuil, 1979
- Londres, Albert: *Le Chemin de Buenos Aires*. Arlea, 2009
- Macintyre, Ben: *Forgotten Fatherland*. Macmillan, 1992
- Martinez, Tomas Eloy: *Le Roman de Perón*. Robert Laffont, 2014
- Martinez, Tomas Eloy: *Santa Evita*. Robert Laffont, 2014
- Miremont, Gabriel: *La Estética del Peronismo, 1945–1955*. Ediciones del Instituto Nacional de Investigaciones Historicas Eva Peron, 2013
- Molnar, Miklos: *Histoire de la Hongrie*. Perrin, 2004
- Morand, Paul: «Argentine Air Indien». *La Revue des Deux Mondes*, 1932
- Novick, Peter: *L'Holocauste dans la vie américaine*. Gallimard, 2001
- Nyiszli, Miklos: *Médecin à Auschwitz*. Julliard, 1961
- Pauls, Alan: *Le Facteur Borges*. Christian Bourgois, 2006
- Posner, Gerald L. – Ware, John: *Mengele, The Complete Story*. Cooper Square Press, 2000
- Praz, Mario: *La Chair, la mort et le diable dans la littérature du XIXe siècle*. Denoel, 1977
- Rock, David: *Argentina 1516-1987*. I.B. Tauris & Co Ltd., 1988
- Rouquie, Alain: *Amérique latine*. Seuil, 1998
- Sabato, Ernesto: *Le Tunnel*. Seuil, 1978
- Sebald, Winfried G.: *Austerlitz*. Actes Sud, 2002
- Segev, Tom: *Simon Wiesenthal*. Liana Levi, 2010
- Sereny, Gitta: *Au fond des ténèbres*. Denoel, 2007

- Skidmore, Thomas E. – Smith, Peter H.: *Modern Latin America*. Oxford University Press, 1997
- Snyder, Timothy: *Terres de sang*. Gallimard, 2012
- Spengler, Oswald: *Le Déclin de l'Occident*. Gallimard, 1948
- Stahl, Daniel: *Nazi-Jagd*. Wallstein, 2013
- Stangneth, Bettina: *Eichmann Before Jerusalem*. The Bodley Head, 2014
- Steinacher, Gerald: *Les Nazis en fuite*. Perrin, 2015
- Steinke, Ronen: *Fritz Bauer oder Auschwitz vor Gericht*. Piper, 2013
- Styron, William: *Face aux ténèbres*. Gallimard, 1990
- Swaan, Abram de: *Diviser pour tuer*. Seuil, 2016
- Thomas, Gordon: *Histoire secrète du Mossad*. Nouveau Monde, 2006
- Uki Goñi: *La Autentica Odessa. La fuga nazi a la Argentina de Perón*. Paidós Iberica, 2002
- Volklein, Ulrich: *Josef Mengele, der Arzt von Auschwitz*. Steidl, 2003
- Walsh, Rodolfo: *Opération massacre*. Christian Bourgois, 2010
- Walters, Guy. *La Traque du mal*. Flammarion, 2010
- Watson, Peter: *The German Genius*. Simon & Schuster, 2010
- Weindling, Paul: *L'Hygiène de la race*. La Découverte, 1998
- Wiesenthal, Simon: *Les assassins sont parmi nous*. Stock, 1967
- Wiesenthal, Simon: *Justice n'est pas vengeance*. Robert Laffont, 1989

A Nyiszli Miklóstól származó idézetek forrása: Dr. Mengele boncolóorvosa voltam. Merényi Kiadó, 1997.

Francia kiadás: *Médecin à Auschwitz*, de Miklos Nyiszli. Julliard,

1961. Fordította Tibere Kremer.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Juliette Joste-nak, Christophe Bataille-nak és Olivier Norának,
Marion Naccache-nak, Juan Alberto Schulznak, Uki Goninak,
Sebastien Le Folnak, Lars Kraume-nak, Lea Salame-nak, Sylvie és
Gilles Gueznek, Daniele Hirschnek.

Annabelle Hirschnek. Annabelle-nek.

Kínálatunk megtekinthető az interneten is:

www.muveltnep.hu

Művelt Nép Könyvkiadó, Budapest
Felelős kiadó dr. Szilvász György

Sorozatszerkesztő Székely Beatrix

Sík Sándor fordítása.